Kuusalu Vallavalitsus

KUUSALU VALLA ARENGUKAVA
2023 – 2028

Kiiu

2023

Sisukord

Sissejuhatus 4
1. Kuusalu valla lähteolukord 5
1.1 Üldiseloomustus 5
1.2 Rahvastik 6
2. Kuusalu valla arengustrateegia 8
2.1 Kuusalu valla visioon aastaks 2028 8
2.2 Kuusalu valla missioon 8
2.3 Kuusalu valla väärtused 8
2.4 Kuusalu valla tunnuslause 8
3. Hetkeolukorra analüüs, eesmärgid ja tegevused valdkondade lõikes 9
3.1 Haridus ja noosootöö 9
3.1.1 Alusharidus 10
3.1.2 Üldharidus 11
3.1.3 Huviharidus ja -tegevus 14
3.1.4 Noorsootöö 16
3.2 Kultuur ja sport 20
3.2.1 Kultuur 20
3.2.2 Sport 22
3.3 Sotsiaalne kaitse ja rahvastiku tervis 25
3.3.1 Sotsiaalteenused ja -toetused 25
3.3.2. Laste ja perede heaolu 28
3.3.3 Rahvastiku tervis 29
3.4 Taristu ja kommunaalmajandus 31
3.4.1 Teed, tänavad ja tänavavalgustus 31
3.4.2 Ühisveevärk ja kanalisatsioon 33
3.4.3 Ühistransport, liikuvus ja ligipääsetavus 35
3.4.4 Energiamajandus 37
3.4.5 Jäätmemajandus 38
3.4.6 Sidetaristu 40
3.5 Elu- ja looduskeskkond 44
3.5.1 Keskkonnahoid 44
3.5.2 Elukeskkond 47
3.5.3 Turvalisus 49
3.5.4 Väikesaared 52

3.6 Ettevõtlus ja turism 54
3.6.1 Ettevõtlus 54
3.6.2 Turism 57
3.7 Kogukonnad ja valla juhtimine 60
3.7.1 Kogukonnad 60
3.7.2 Valla juhtimine 61
4. Eelarvestrateegia 2025 – 2028 64
4.1 Sissejuhatus 64
4.2. Sotsiaalmajanduslik keskkond 64
4.2.1 Eesti majanduskeskkond 64
4.2.2 Kuusalu vald 67
4.3 Tulude prognoos 67
4.3.1 Maksutulud 68
4.3.2 Muud tulud 68
4.4 Kulude prognoos 69
4.4.1 Põhitegevuse kulud 70
4.4.2 Investeeringud 71
4.4.3 Finantseerimistegevus 72
4.5 Sõltuvad üksused 73
4.6 Finantsdistsipliin 73
4.6.1 Tundlikkusanalüüs 74
4.7 Kokkuvõte 77
5. Arengukava seire 78
6. Arengukava lisad 78

Sissejuhatus

Arengukava on pika- ja lühiajalisi arengueesmärke määrav ja nende elluviimise tegevusi kavandav dokument, mis tasakaalustatult arvestab majandusliku, sotsiaalse ja kultuurilise keskkonna ning looduskeskkonna arengu pikaajalisi suundumusi ja vajadusi ning on aluseks erinevate eluvaldkondade arengu integreerimisele ja koordineerimisele.

Kuusalu Vallavolikogu algatas uue arengukava koostamise 16.11.2022 istungil otsusega nr 40 „Kuusalu valla arengukava 2023 – 2028 koostamise algatamine ja lähteülesande kehtestamine“. Seni on olnud kehtiv Kuusalu valla arengukava aastateks 2012 – 2032. Viimaste aastate sotsiaalmajandusliku olukorra kiire muutumine on tinginud vajaduse uue arengukava järele jättes arengukava perioodi lühemapoolseks, käesoleva arengukava aastateks on 2023 – 2028.

Kuusalu valla arengukava ja eelarvestrateegia koostamise põhiprotsess toimus perioodil 21.09.2022 kuni 31.08.2023. Arengukava sisendiks olevaid ideid ja ettepanekuid koguti elektroonselt ning vabaühenduste, külavanemate, Elukogemuse akadeemia, volikogu komisjonide ja muude kohtumiste käigus. Peamine sisuloome toimus avalike töörühmade koosolekutel fookusvaldkondade kaupa. Töörühmasid oli kokku seitse – ettevõtluse, kultuuri- ja kogukondade, spordivaldkonna, sotsiaalvaldkonna, keskkonna, rahvastiku tervise valdkonna ja turismi töörühm. Kokku toimus 16 töörühmade koosolekut, mis toimusid Kiius ja Kolgas. Töörühmade koosolekute peale kokku oli osalejaid 139. Hariduse ja noorsootöö valdkondade aluseks on võetud 2023. aastal vastu võetud valdkondlikud arengukavad. Kokkuvõttes on oma panuse valla uue arengukava koostamisse andnud ligikaudu 200 inimest.

Hetkeolukorra ja trendide kirjeldamisel kasutati võimalikult värskeid statistilisi andmeid. Andmete ajakohasus ja mõningane erinevus tuleneb riiklikest andmekogudest kättesaadava statistika seisust. Läbivalt on kasutatud Kuusalu valla 2023. aasta rahulolu-uuringu tulemusi, mida on võimalusel võrreldud 2019. ja 2017. aasta rahulolu-uuringu tulemustega.

Arengukava on liigendatud kuueks punktiks, millest fookusvaldkonnad jagunevad alateemade kaupa. Esimene punkt kajastab Kuusalu valla lähteolukorda ja teine keskendub valla arengustrateegiale. Hetkeolukorda analüüsitakse ning eesmärgid ja tegevused kirjeldatakse kolmandas punktis fookusvaldkondade kaupa, mida on seitse: haridus ja noorsootöö, kultuur ja sport, sotsiaalne kaitse ja rahvastiku tervis, taristu ja kommunaalmajandus, elu- ja looduskeskkond, ettevõtlus ja turism ning seitsmendaks kogukonnad ja valla juhtimine. Arengukava neljas punkt on eelarvestrateegia, mis on kavandatavate tegevuste finantsplaan. Eelarvestrateegias on kirjeldatud sotsiaalmajanduslik keskkond, tulude ja kulude prognoos, sõltuvad üksused ja finantsdistsipliin. Viies punkt on arengukava seire. Täiendavalt on arengukava lisadena toodud tegevuste ja investeeringute kava ning eelarvestrateegia tabel.

Oluline on märkida, et valdkondade vajalike tegevuste ja investeeringutena tuuakse välja enamik arenguvajadusi perioodil 2023 - 2028, kuid elluviimine sõltub tihtipeale potentsiaalsetest toetusmeetmetest, lisavahendite taotlemisest, rahastusotsustest ja valla eelarve seisukorrast. Näidatud on ka tegevused, mille peamiseks elluviijaks ja toetuste taotlejaks on valla hallatav asutus või vallavalitsusele partneriks olev vabaühendus.

Arengukava on koostatud lähtuvalt kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 37 arengukava koostamise põhimõtetest ja Kuusalu valla arengukava ja eelarvestrateegia koostamise, menetlemise, vastuvõtmise ning avalikustamise korrast ning on kooskõlas riiklike arengudokumentidega, millele viidatakse dokumendis läbivalt.

1. Kuusalu valla lähteolukord

1.1 Üldiseloomustus

Kuusalu vald on Harjumaa idapoolseim omavalitsus. Vald piirneb läänest Harjumaa valdade Jõelähtme ja Anijaga ning idast ja lõunast Lääne-Virumaa Haljala, Kadrina ja Tapa valdadega. Valla territooriumi sees asub eraldi omavalitsusüksus Loksa linn (pindalaga 3,8 km^2). Põhjaosas on Kuusalu valla piiriks Soome laht, valla merepiir on üks pikim Eestis – 123,5 km (siia on arvestatud ka 4 saart - Pedassaar, Mohni, Hara ja Haldi) ja maismaapiiri on 129,4 km.

Kuusalu vald oma praeguste piiride ja ulatusega tekkis 2005. aastal Kuusalu ja Loksa valla ühinemise tulemusena ja omavalitsuse haldusterritoorium kattub suures osas endise Kuusalu kihelkonna piiridega. Kuusalu valla pindala on 707,9 km^2, mis moodustab 1,6% Eesti ning 16,3% Harjumaa pinnast. Kuusalu vald on selle näitajaga suurim Harjumaal. Valda läbivad riikliku tähtsusega Tallinn-Narva ja Piibe maanteed. Suurim tõmbekeskus Tallinn asub Kuusalu vallast ca 35-75 km kaugusel. Valla keskuseks on Kuusalu alevik, mis asub 39 km kaugusel Tallinnast ja administratiivne keskus asub Kiiu alevikus.

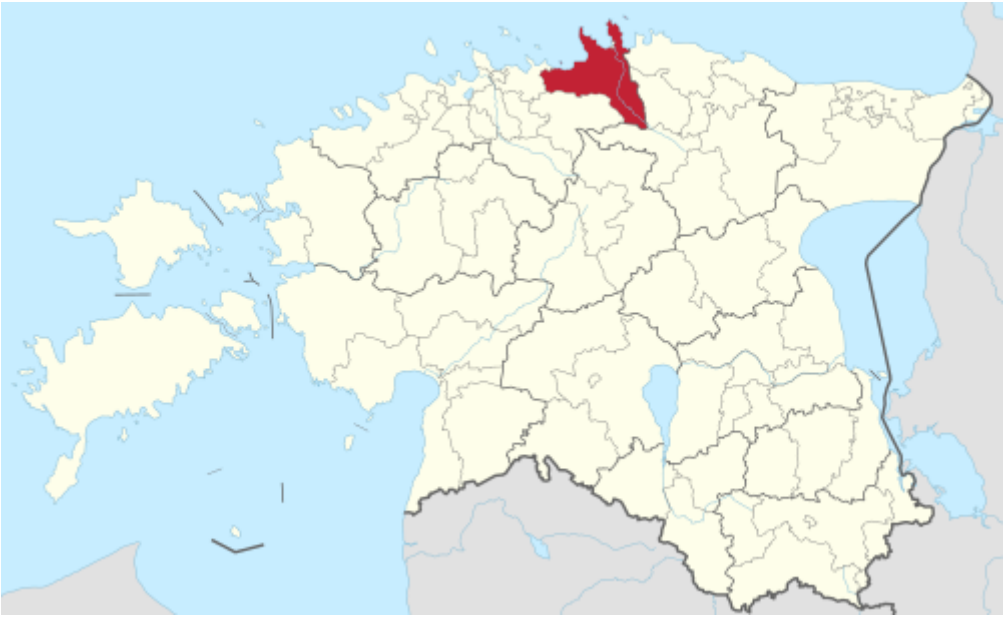

Kaart 1. Kuusalu vald Eesti kaardil. Allikas: wikipedia.org

Alevikud vallas on Kuusalu, Kiiu ja Kolga. Kokku koos kolme alevikuga on Kuusalu vallas asulaid 67. Rohkem kui 200 elanikuga külad on Kuusalu vallas veel Kuusalu küla, Vihasoo küla ja Valkla küla.

Allika 55	Andineeme 37	Aru 30
Haavakannu 12	Hara 88	Hirvli 85
Ilmastalu 43	Joaveski 23	Juminda 40
Kaberla 100	Kahala 88	Kalme 27
Kasispea 121	Kemba 35	Kiiu alevik 730
Kiiu-Aabla 36	Kodasoo 71	Koitjärve 0

Kolga alevik 442	Kolga-Aabla 91	Kolgaküla 180
Kolgu 0	Kosu 10	Kotka 15
Kupu 54	Kursi 52	Kuusalu küla 253
Kuusalu alevik 1045	Kõnnu 88	Külmaallika 6
Leesi 51	Liiapeksi 15	Loksa 46
Murksi 7	Mustametsa 61	Muuksi 49
Nõmmeveski 9	Mäepea 169	Pala 0
Parksi 32	Pedaspea 30	Pudisoo 43
Põhja 30	Pärispea 97	Rehatse 2
Rummu 75	Salmistu 183	Saunja 135
Sigula 73	Soorinna 39	Suru 6
Suurpea 122	Sõitme 158	Tammispea 61
Tammistu 29	Tapurla 44	Tsitre 22
Turbuneeme 51	Tõreska 3	Uuri 178
Vahastu 52	Valgejõe 28	Valkla 369
Vanaküla 67	Vihasoo 216	Viinistu 125
Virve 20		KOV täpsusega 63

Tabel 1. Rahvaarv külade kaupa seisuga 01.01.2023. Allikas: Rahvastikuregister

1.2 Rahvastik

Kuusalu valla registreeritud elanike arv on Rahvastikuregistri andmetel 2023. aasta 1. jaanuari seisuga 6613. 18-aastaseid ja nooremaid elab vallas 1501 inimest (22,7% kogurahvastikust) ja üle 65-aastaseid 1376 (20,8% kogurahvastikust). Elanike arv on viimastel aastatel püsinud suhteliselt stabiilsena. Võrreldes 2022. aastaga on 2023. aastal valla elanike arv tõusnud 51 inimese võrra ja võrreldes 2019. aastaga 167 võrra.

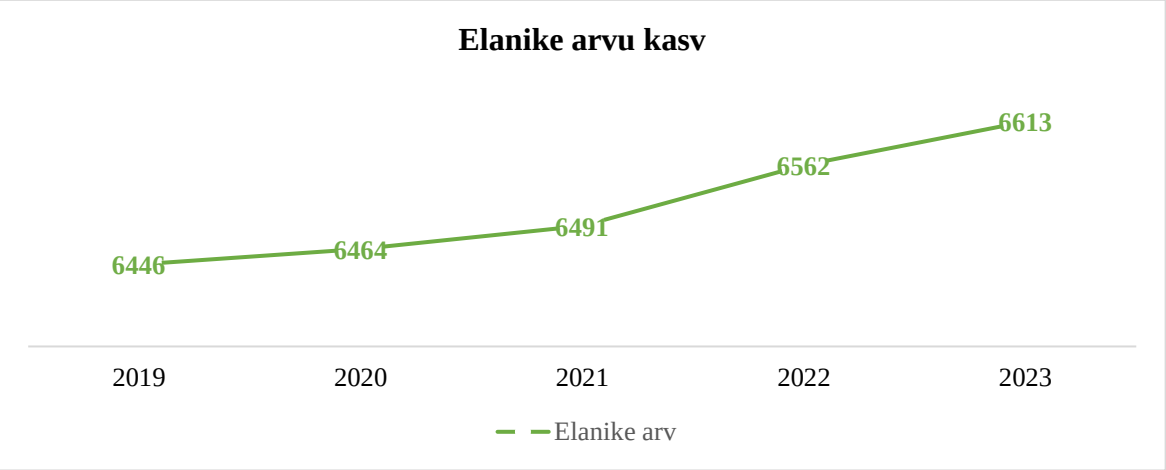

Joonis 1. Elanike arv 2019 – 2023. Allikas: Rahvastikuregister

2023. aasta 1. jaanuari seisuga on Kuusalu valla 6613 elanikust 3326 mehed ja 3287 naised. Sugudevaheline suhe on seega kogurahvastikust lähtudes peaaegu täpselt tasakaalus. Kui tööeas

elanikkonna hulgas on valdavalt ülekaalus mehed, siis mida vanem vanuserühm, seda suurem on naiste osakaal.

Valla rahvastiku vanuselisest struktuurist lähtuvalt on suurimad vanuserühmad vahemikus 10 – 14 ja 60 – 64. Seevastu on vähim noori vanuses 20 – 24. Kuusalu valla rahvastiku soolis-vanuseline koosseis on kajastatud joonisel 2.

Joonis 2. Rahvastikupüramiid. Allikas: Statistikaamet.

Ülalpeetavate määr 2023. aastal Kuusalu vallas on Statistikaameti andmetel 60,7. Eesti Vabariigi keskmine on 57,8.

Asustustihedus km^2 kohta Kuusalu vallas on madal, 2023. aastal on selleks 9,0 inimest km^2 kohta. Harjumaa keskmine asustustiheduse näit võrdluseks on 147,4 inimest km^2 kohta ning Eesti keskmine 31,4 elanikku km^2 kohta.

2. Kuusalu valla arengustrateegia

2.1 Kuusalu valla visioon aastaks 2028

Kuusalu on tegusa kogukonnaga, turvaline, head haridust, töökohti ja vaba aja veetmise võimalusi pakkuv vald, kus lõimuvad pärandkultuur ja loodus.

Visiooni selgitus:

- **tegus kogukond** – vallas on aktiivne, kaasav ja kokkuhoidev kodanikuliikumine;
- **turvaline** – vallas on tagatud füüsiline ja sotsiaalne turvalisus;
- **hea haridus** – vallas saadav haridus pakub teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis toatavad õpilaste edasist arengut;
- **mitmekesised töökohad** – vallas on olemas kohapealsed töökohad erinevates valdkondades;
- **vaba aja veetmise võimalused** – vallas on loodud võimalused vaba aja veetmiseks erinevatele sihtgruppidele ja vajadustele;
- **pärandkultuuri ja looduse lõimumine** – vallas on omavahel seotud elanike, ajaloo ja kultuuripärandi ning looduse hoidmine ja väärtustamine.

2.2 Kuusalu valla missioon

Kodu aktiivsele inimesele.

Missiooni selgitus:

- väärtustame ja loome tervikliku elukeskkonna

2.3 Kuusalu valla väärtused

- **Tegusus** – oleme oma tegemistes aktiivsed ja toimekad.
- **Hoolivus** – väärtustame inimest, pärandkultuuri ja loodust.
- **Nutikus** – kasutame oskuslikult olemasolevat tarkust ja rakendame uuenduslikke ideid.
- **Koostöö** – teeme aktiivset koostööd erinevate sihtgruppide ja naabritega.
- **Mitmekesisus** – loome ja arendame rohkeid valikuvõimalusi.

2.4 Kuusalu valla tunnuslause

Kuusalu vald - tegusa inimese kodu!

3. Hetkeolukorra analüüs, eesmärgid ja tegevused valdkondade lõikes

3.1 Haridus ja noosootöö

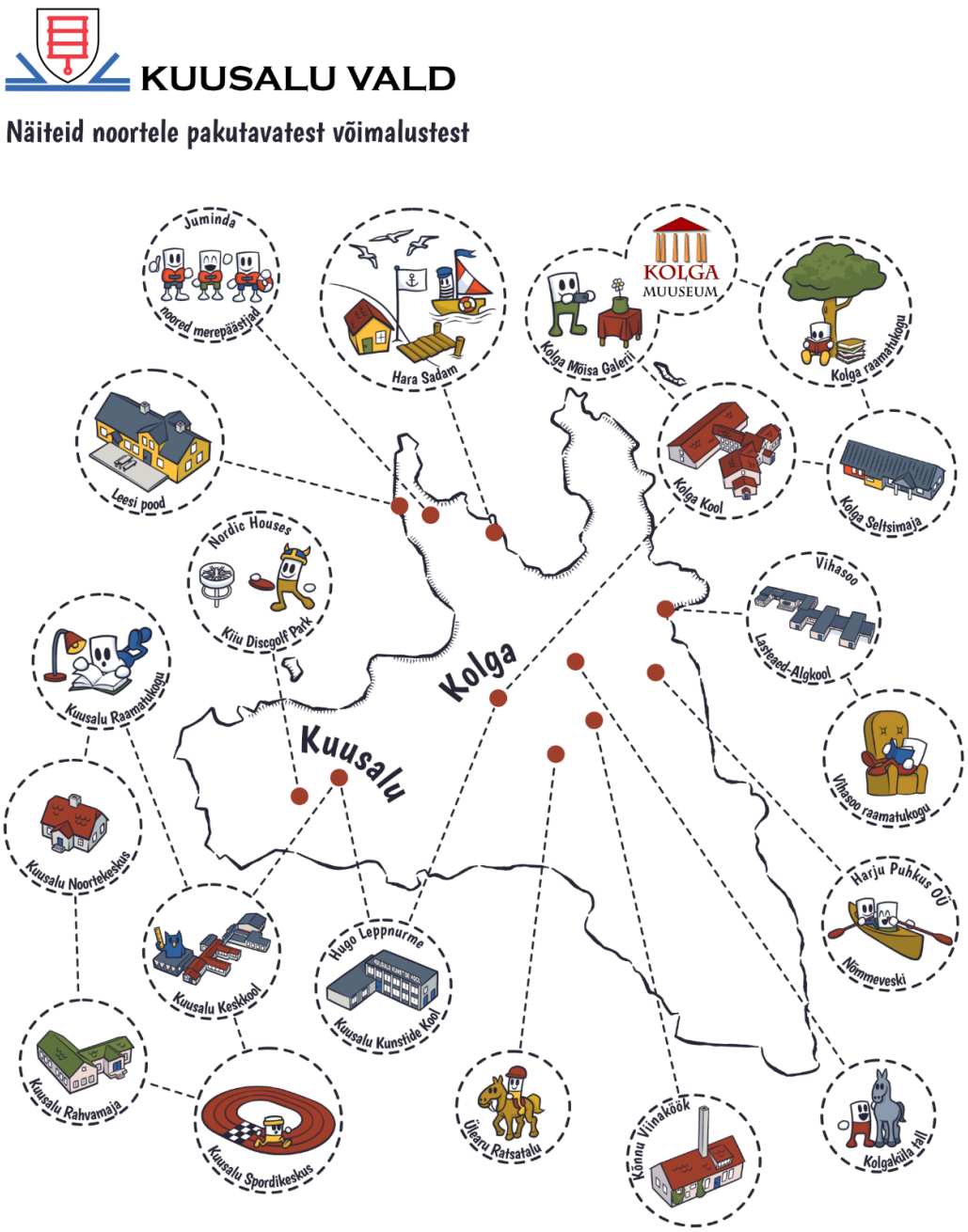

3.1.1 Alusharidus

Hetkeolukord

Alusharidust pakub Kuusalu vallas neli asutust – Kuusalu Lasteaed Jussike, Kiiu Kiigepõnni Lasteaed, Kolga Lasteaed ja Vihasoo Lasteaed-Algkool. Laste ja rühmade arvud on ära toodud allolevas tabelis.

Asutus	**Õppijate arv 10.11.2022**	**Aiarühmade arv (sh liitrühmad)**	**Sõimerühmade arv**	**Sobitusrühmade arv**
Kuusalu Lasteaed Jussike	156	7	2	0
Kiiu Kiigepõnni Lasteaed	110	4	1	1
Kolga Lasteaed	76	3	1	1
Vihasoo Lasteaed-Algkool	18	1	0	0

Tabel 2. Rühmade ja õppijate arvud lasteaedades seisuga 10.11.2022. Allikas: EHIS.

2022. aasta 1. septembri seisuga oli lasteaiakoha võimalus loodud kõigile õppijatele. Õppijate arv 2017/18 ja 2021/22 õppeaastal oli haridussilm.ee andmetel sama, kuid vahepealsetel aastatel veidi vähenes. Viimaste aastate kasv on tulnud pigem kuni 2-aastaste arvelt, seega on tõenäoline, et õppijate arv suureneb ka lähiaastatel. Kuigi püsivat või pisut kasvavat lasteaialaste arvu nähakse peamiselt positiivsena, on võimalik oht seotud lasteaiakohtade puuduse kujunemisega, mis realiseerumisel vajab suuri investeeringuid.

Kuusalu valla lasteaedades vastavad enamik õpetajaid kvalifikatsiooninõuetele. Kuusalu Lasteaias Jussike, Kiiu Kiigepõnni Lasteaias ja Vihasoo Lasteaed-Algkoolis vastavad 2022. aasta seisuga lausa 100% õpetajatest kvalifikatsiooninõuetele. Kolga lasteaias on kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal kõrge 89%.

Peamised riskid valdkonnas on seotud õpetajate ja tugispetsialistide puuduse süvenemisega Eestis. Riski aitab maandada Kuusalu valla haridusasutuste mainekujunduse ja värbamisprogrammi väljatöötamine ning haridustöötajate ja tugispetsialistide motivatsioonipaketi loomine, sh elamispindade üürimise võimaluse loomine.

Kuusalu valla rahulolu-uuringute põhjal aastatel 2017, 2019 ja 2023 on rahulolu Kuusalu valla lasteaedadega olnud stabiilselt kõrge ning üldine rahulolu võrreldes eelmise uuringu tulemusega on ka veidi kasvanud.

Sõnalises tagasisides toodi positiivse poole pealt esile ilusaid hooneid – eelkõige Kiiu lasteaeda. Kiiu lasteaed paistis tulemustes silma ka innovaatilisusega. Kiidetakse ka väga häid ja lapsesõbralikke töötajaid, lasteaedade piisavat suurust ja looduslähedust. Negatiivsena tuuakse enim välja lasteaedade taristut – ligipääsutee eelkõige Kuusalu lasteaeda on kehvas seisus ning leitakse, et ligipääs vajaks paremat lahendust, kui on praegune läbi aleviku sõitmine. Mainitud on

ka tugispetsialistide puudumist ning valla poolsaarte külades liiga pikka vahemaad Kuusalu valla lasteaedadesse.

Kuusalu valla alushariduse tugevused:
- lasteaiad paiknevad valla erinevates piirkondades
- õppijate arvu kasv viimastel aastatel
- 2023. a seisuga on soovijatele olemas piisavalt lasteaiakohti
- olemas kvalifitseeritud õpetajad

Kuusalu valla alushariduse nõrkused:
- pikk vahemaa valla kaugematest kohtadest

Strateegilised eesmärgid

Lasteaiakoht on tagatud kõikidele soovijatele, taristu ja õpe on kaasaegne ja lapsesõbralik.

Vajalikud tegevused

1. Lasteaia sõimekohtade arvu suurendamine vallas, sh lapsehoiuteenuse arendamine ja/või pakkumise toetamine.
2. Lasteaiahoonete ja taristu korrashoid ning renoveerimine.
3. Õuesõppe ja vabategevuste võimaluste arendamine.

3.1.2 Üldharidus

Hetkeolukord

Kuusalu valla koolivõrk on väljakujunenud ning valla erinevates osades paiknev. Oluline on hea ja paindliku hariduse võimalus kõigis koolides. Kuusalu vallas tegutseb kolm üldhariduskooli – Kuusalu Keskkool (põhi- ja keskharidus), Kolga Kool (põhiharidus) ja Vihasoo Lasteaed-Algkool (põhihariduse 1. ja 2. kooliaste). 2021. aasta lõpus valmis Kuusalu Keskkooli uus majaosa, mis sai nimeks Täpitiib. Uus hoone valiti Eesti Sisearhitektide Liidu aastapreemia 2022 nominendiks.

Andmed õppijate ja õpetajate arvu ning kasutuses oleva netopinna kohta on esitatud allolevas tabelis.

Haridusasutus	**Õppijate arv**	**Õpetajate/ täistööajale taandatud ametikohtade arv**	**Õpetajate kvalifikatsioon i vastavus nõuetele**	**Kasutuses netopind (m²)**
Kolga Kool	153	20/15	88,9%	2676 (sh sporditaristu 338)
Kuusalu Keskkool	674 (sh 557 põhikoolis, 117 gümnaasiumis)	53/52,44	põhikool 84,6%, gümnaasium 77,4%	8561 (sh sporditaristu 3449)
Vihasoo Lasteaed-Algkool	24 (lisaks 18 lasteaias)	10/6	100%	700 (sh sporditaristu 158)

Tabel 3. Kuusalu üldhariduskoolid seisuga 01.09.2022. Allikas: EHIS.

Üldharidusasutuste kasutuses olev suletud netopind oli 2022/23 õppeaastal kokku 11 937 m², millest sporditaristu moodustas 3945 m². Keskmiselt on Eesti haridusasutustes lasteaias õppija kohta 15 m² ja koolis õppija kohta 18 m² pinda. Varasemalt nägid kooli tervisekaitsenõuded ette minimaalset üldpindala 12 m² õppija kohta. Hetkel kehtivates tervisekaitsenõuetes koolidele ei ole üldpindala eraldi välja toodud ja määratud on ainult õpperuumi pindala (vähemalt 2,0 m² põhikoolis õppija kohta).

Kuusalu valla üldhariduskoolidest on Eesti keskmisest oluliselt vähem netopinda Kuusalu Keskkoolis – nimelt 12,70 m² õpilase kohta (keskmine 18 m²). Oluline on seejuures tähele panna, et tervelt 40% sellest moodustab sporditaristu. Kolga Koolis on netopinda 17,49 m² õppija kohta ning Vihasoo Lastead-Algkoolis 16,7 m².

Haridussilm.ee andmetel oli Kuusalu vallas 2021/22 õppeaastal 40 alushariduse ja 84 üldhariduse õpetajat ehk kokku 123 õpetajat. Õpetajate arv ei ole viimastel aastatel oluliselt muutunud.

Kolga Koolis oli 2021/2022 õppeaastal 10,61 õppijat õpetaja kohta ning Vihasoo Lasteaed-Algkoolis vaid 4,7 õppijat õpetaja kohta. Vihasoo puhul on oluliseks mõjuteguriks üks-ühele ja väikeklassides toimuv õpe. Eesti põhikoolides keskmiselt oli õppijaid õpetaja kohta rohkem – nimelt 11,3. Seevastu Kuusalu Keskkoolis oli õppijaid õpetaja kohta Eesti keskmisest enam – põhikoolis 13,67 ja gümnaasiumis 14,67 (Eesti gümnaasiumide keskmine oli 13,41).

Kuusalu üldhariduskoolide õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastamine on viimastel aastatel olnud Eesti keskmisest veidi kõrgem. Põhikooliõpetajate kvalifikatsiooni vastavus nõuetele 2020/21 õppeaastal oli Eesti keskmisest (82,45%) kõrgem kõigis valla üldharidusasutustes – Vihasoo Lasteaed-Algkoolis 100%, Kolga Koolis 88,9% ja Kuusalu Keskkoolis 84,6%. Gümnaasiumiosa õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastavuse määr oli aga Kuusalus Keskkoolis Eesti keskmisest (88,53%) madalam ehk 77,4%.

Kuusalu valla õpetajate vanuseline jaotus on Eesti keskmisega võrreldes ebaühtlasem. Sealjuures on Eesti keskmisega sarnaseim 60-aastaste ja vanemate õpetajate osakaal, s.o 2021/22 õppeaastal alushariduses 22,5% (Eesti keskmine 18,8%) ja üldhariduses 25% (Eesti keskmine 22,6%).

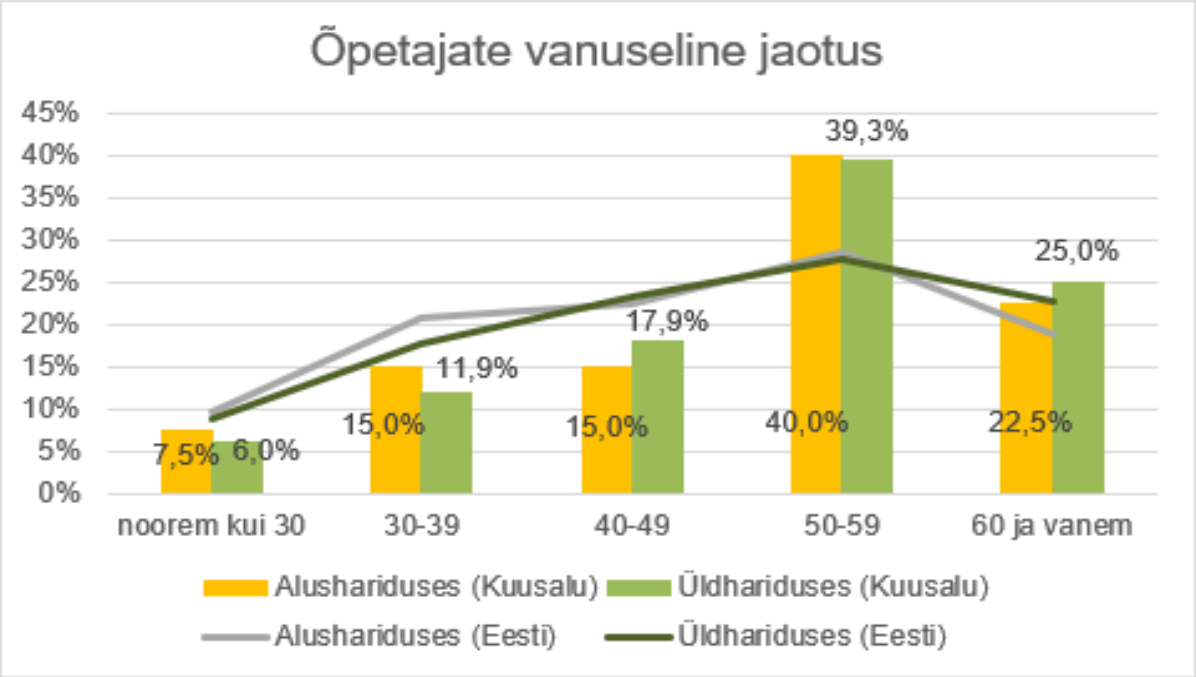

Joonis 3. Kuusalu valla õpetajate vanuseline jaotus seisuga 01.11.2022. Allikas: haridussilm.ee

Samas eristub 50- kuni 59-aastaste õpetajate osakaal, mis oli 2021/22 õppeaastal alushariduses 63% (Eesti keskmine 47,2%) ja üldhariduses 64% (Eesti keskmine 50,3%). Nii alus- kui üldhariduses on 40% valla õpetajatest vanuses 50-59 – see tähendab, et ühest kümnendist pärineb rohkem õpetajaid kui kolmest järgnevast kümnendist kokku.

Õpetajate leidmist mõjutavad palgatingimused. Õpetajate tegelik keskmine brutopalk Kuusalu vallas oli 2022. aastal sarnane maakonna keskmisele. Probleemiks on kooli tööle asuvatele noortele õpetajatele Kuusalu vallas elamispinna leidmine.

Kuusalu valla elukohajärgne kool on ka Loksa gümnaasium, mis asub valla keskel ja kus õpivad paljud vallas elavad õppijad. Lisaks on õppijaid, kes eelistavad haridustee jätkamist Tallinna koolides või muudes täiendavaid võimalusi pakkuvates koolides. Viimastel aastatel on selliseid täiendavaid tingimusi pakkuvate koolide leidmine suurenenud. Need asuvad väljaspool Kuusalu valda. Omavalitsuse ülesandeks jääb tihti ka nendesse koolidesse transpordi organiseerimine.

Haridussilm.ee andmetel õppis 2022. aasta seisuga Kuusalu valla põhikooli astme õpilastest 86% Kuusalu valla koolides ja 14% väljaspool Kuusalu valda, sh Loksa linnas 55 õpilast ehk 7% kogu õpilaste arvust. Kuusalu valla koolides õpib ka teistes omavalitsustes elavaid õppijaid. Mõned külad Kuusalu valla lähipiirkonnas on koolivalikul eelistanud just Kuusalu valla koole. Arvestada tuleb kindlasti ka asjaoluga, et teatav hulk õppijaid elab küll Kuusalu vallas, aga ei ole elukohajärgselt Kuusalu valda registreeritud. Niisiis ei pruugi toodud protsent väljaspool valda elavate õppijate arvu siiski päris täpselt näidata.

Põhikoolijärgselt jätkavad õpinguid peaaegu kõik Kuusalu valla õppijad. Haridussilm.ee andmetel on edasiõppijate määr olnud Eesti keskmisele sarnane või sellest kõrgem. 2020/21 õppeaastal jätkas õpinguid 97,3% Kuusalu põhikooli lõpetajatest (Eesti keskmine 97%), seejuures kolmveerand lõpetajatest jätkab üldhariduses ja veerand kutsehariduses. Kuusalu valla koolis õppis 2022. aastal gümnaasiumiastmes 97 õpilast.

Kuusalu valla 2023. aasta rahulolu-uuringu tulemustest nähtub, et rahulolu Kuusalu valla koolidega on võrreldes 2019. aasta uuringu tulemustega langenud. Enamik vastajaid on siiski koolidega pigem rahul ning selle vastuse andjate arv kasvas.
Sõnalise tagasisidega kiideti enim Kuusalu keskkooli uut algklasside hoonet. Veel toodi positiivsena välja koolide kodu- ja maalähedust, head koolitoitu, häid õpetajaid, häid sportimisvõimalusi, huviringide arvu ja Kuusalu Keskkooli uuenduslikku juhtimist. Negatiivse poole pealt toodi enim välja erispetsialistide vähesust või puudust; koolikiusu; hoonete üldist seisukorda, remondivajadust ja ruumipuudust (välja arvatud Kuusalu Keskkooli uus hooneosa); vähest tegelemist noorte vaimse tervisega; narkootikumide ja e-sigarettide kasutamise leviku suurenemist ning koolibusside liiga pikka teekonda kooli.

Hariduse tugiteenuseid osutab Kuusalu Hariduse Tugikeskus. Teenused on jagatud haridusasutustesse, kus toimub igapäevane töö laste, perede ja haridusasutuste töötajate toetamisel. 2023 aasta septembrist asus pilootprojekti raames Kuusalu Hariduse Tugikeskusesse tööle juhtumikorraldaja, kelle tööülesanne on tegeleda koolist väljalangemise ennetusega ja toetada juba väljalangenuid ning tööl mittekäivaid noori.

Kuusalu valla üldhariduse tugevused:

- õppijad saavad vallas läbida haridustee alusharidusest gümnaasiumi lõpuni
- koolid paiknevad valla erinevates piirkondades
- haridusasutused on eriilmelised ja samas mitmete sarnaste tugevustega (nt professionaalne personal ning digitaristu olemasolu)
- hea õppe- ja kasvatustöö tase haridusasutustes

- tugevad traditsioonid (nt traditsioonilised sündmused, nii vallaülesed kui haridusasutuste omad)
- peale põhikooli lõppu edasi õppijate kõrge määr

Kuusalu valla üldhariduse nõrkused:
- õpetajaskonna vananemine (sh Eesti keskmisest kiirem)
- raskused kvalifikatsiooniga õpetajate leidmisel
- tugispetsialistide puudus
- haridusasutustel pole piisavalt ressursse personali vajalikul määral koolitamiseks ja motiveerimiseks
- osa haridusasutuste füüsilisest keskkonnast on täielikult amortiseerunud, sh madala energiatõhususega, õppetööks sobimatud ruumid

Strateegilised eesmärgid

Nüüdisaegsele õpikäsitusele vastava õpikeskkonna ja tugiteenuste tagamine hariduse kättesaadavuse võimaldamiseks kõigile sihtrühmadele. Paindlike õpivõimaluste, kvaliteetse hariduse kättesaadavuse ja toetatud õppe tagamine, sh pedagoogiliste uuenduste ja digitaalsete arengute toetamine. Kvalifitseeritud haridustöötajate olemasolu tagamine ja nende toetamine.

Vajalikud tegevused

1. Koolihoonete renoveerimine ja energiatõhususe parendamine.
2. Haridusasutuste digitaristu arendamine.
3. Haridusasutuste haldustegevuste optimeerimine.
4. Haridusasutuste ligipääsetavuse tagamine erivajadustega inimestele.
5. Hariduslike erivajadustega õpilaste õppimisvõimaluste analüüsimine ja arendamine ning koolidevaheline koostöö.
6. Valdkonna riskijuhtimise kava väljatöötamine koostöös haridusasutustega.
7. Koostöö tõhustamine vallasiseselt, riigisiseselt ja sõprusvaldadega.

3.1.3 Huviharidus ja -tegevus

Hetkeolukord

Kuusalus tegutseb Hugo Lepnurme Kuusalu Kunstide Kool, mis pakub võimalust osaleda muusika- ja kunstitundides. Kuusalu kunstide koolis oli 2022. aasta 1. jaanuari seisuga 169 õpilast ja 22 õpetajat. Kunstide kooli tunnid toimuvad ka Kolga Koolis, kus tegutseb huvikooli väike filiaal. Valla andmetel oli Kuusalu kunstide koolis 2022. aasta 1. jaanuari seisuga 169 õppijat ja 22 õpetajat. Muusikaerialadel õppis 124 ja kunstiosakonnas 45 õppijat. Õppijate arv on olnud pikalt stabiilne. Laienemist takistab õpetajate ja ruumi puudus.

Väiksemate võimalustega noored saavad taotleda omavalitsuselt huvitegevuse osalustasude korvamist ja transporditoetust.

Noorsootöö kvaliteedi hindamise raames 2021. aastal viidi läbi küsitlus Kuusalu noorte, noorsootöötajate ja noorteorganisatsioonide seas. Küsitletute osalusprotsent huvihariduses ja -tegevuses oli:
- 7- kuni 12-aastaste hulgas 78%;

- 13- kuni 19-aastaste hulgas 47%;
- 20- kuni 26-aastaste hulgas 14%.

7- kuni 19-aastaste vanusegrupile on loodud mitmekülgsed võimalused eelkõige üldhariduskoolide juures ja noortekeskuses.

- Koolides tegutsevad rahvatantsurühmad, laulukoorid, kunsti-, näite-, spordi- ja tehnoloogiaringid. Lisaks pakutakse koolides ka vähem traditsioonilisi võimalusi nagu Zentangle, Saori telgedel kudumine või orienteerumine. Kuusalu Keskkoolis ja Kolga Koolis on Eesti Olümpiakomitee eesmärkidest lähtuvalt (projekti Sport Koolis raames) rakendatud lisavõimalust esimesele kooliastmele erinevate spordialade tutvustamiseks huviringi tundide abil. Kuusalu Keskkool on valitud maakonnas pilootprojekti kooliks.
- Kuusalu Noortekeskus pakkus 2022. aastal lisaks avatud noorsootööle meisterdamis-, fotoringi, matka- ja tehnikaringi, noorte arvamusklubi ja bändiringi.

Lisaks üldhariduskoolide juures tegutsevatele huviringidele toimuvad purjetamise treeningud Haras, ratsutamistreeningud Ülearul ja Kolgakülas, erinevad sporditreeningud (nt ujumine, karate, saalihoki, kergejõustik, jalgpall, korvpall) Kuusalu Spordikeskuses, bändiringid Kolgas (Four Sisters), Kuusalu rahvamajas ja Uuri külas. Laiemat tunnustust on leidnud näiteks folkansambel, kuhu kuuluvad Uuri küla noored.

19- kuni 26-aastaste vanusegrupile toimuvad huviringid koos täiskasvanutega Kuusalu Spordikeskuses ja valla rahvamajades.

Valdkonna arengule saab vallavalitsus kaasa aidata võimaldades osapooltele koostööks piisavalt ressursse ja korraldades regulaarseid kohtumisi noortevaldkonna töötajatele (sh noorsootöötajad, treenerid, huvijuhid) info ja kogemuste jagamiseks. Valdkonda lisarahastust oleks võimalik leida ka projektide kaudu.

Viimasel kolmel aastal on omavalitsuse huvihariduse ja huvitegevuse eelarve kasvanud, ehkki väiksemas tempos kui valla kogueelarve. 2022. aastal oli Kuusalu valla osa huvihariduse ja huvitegevuse eelarvest 701 568 eurot. Riikliku toetusfondi eraldis huvihariduse ja huvitegevusele on püsinud stabiilsena ja oli 2022. aastal 98 300 eurot. Huvihariduse ja huvitegevuse kogueelarve protsent valla eelarvest moodustas 6,28%.

Kuusalu valla huvihariduse ja -tegevuse tugevused:

- kõrge huvihariduses osalejate protsent 7- kuni 12-aastaste hulgas
- mitmekesised võimalused huvitegevuse ja -haridusega tegelemiseks

Kuusalu valla huvihariduse ja -tegevuse nõrkused:

- kooli- ja ühistranspordiga varustatus on piirkonniti erinev, mistõttu pole kõigil võimalik huviharidusest osa saada
- koroonakriisi järgselt on huvihariduses ja -tegevuses osalemine langustrendis
- noortekeskuses ja spordikeskuses napib ruumi kõigile huvilistele

Strateegilised eesmärgid

Noortele on tagatud loome- ja arengupotentsiaali avamiseks piisavas mahus mitmekesiseid tegevusi. Noorte aktiivset osalemist toetatakse eri tasandi otsustes.

Vajalikud tegevused

1. Noortekeskuse, koolide, rahvamaja jt asjakohaste ruumide ja inventari kaardistamine ja ristkasutuse reeglite väljatöötamine.
2. Huvihariduse ja huvitegevuse sõidukompensatsiooni maksmise korra uuendamine.
3. Huviharidus- ja noorsootööasutuste ruumide ja inventari kaasajastamine.
4. Tervikliku lähenemise loomine ettevõtlikkus- ja ettevõtlusõppele koostöös formaalhariduse osapooltega.

3.1.4 Noorsootöö

Hetkeolukord

Noortel on Kuusalu vallas mitmekülgsed võimalused noorsootöös, huvitegevuses ja huvihariduses osalemiseks ning muudelgi viisidel enda arendamiseks ja otsuste tegemisel kaasa rääkimiseks. Alloleval joonisel on esitatud kategooriate kaupa korrastatud ülevaade peamistest võimalustest.

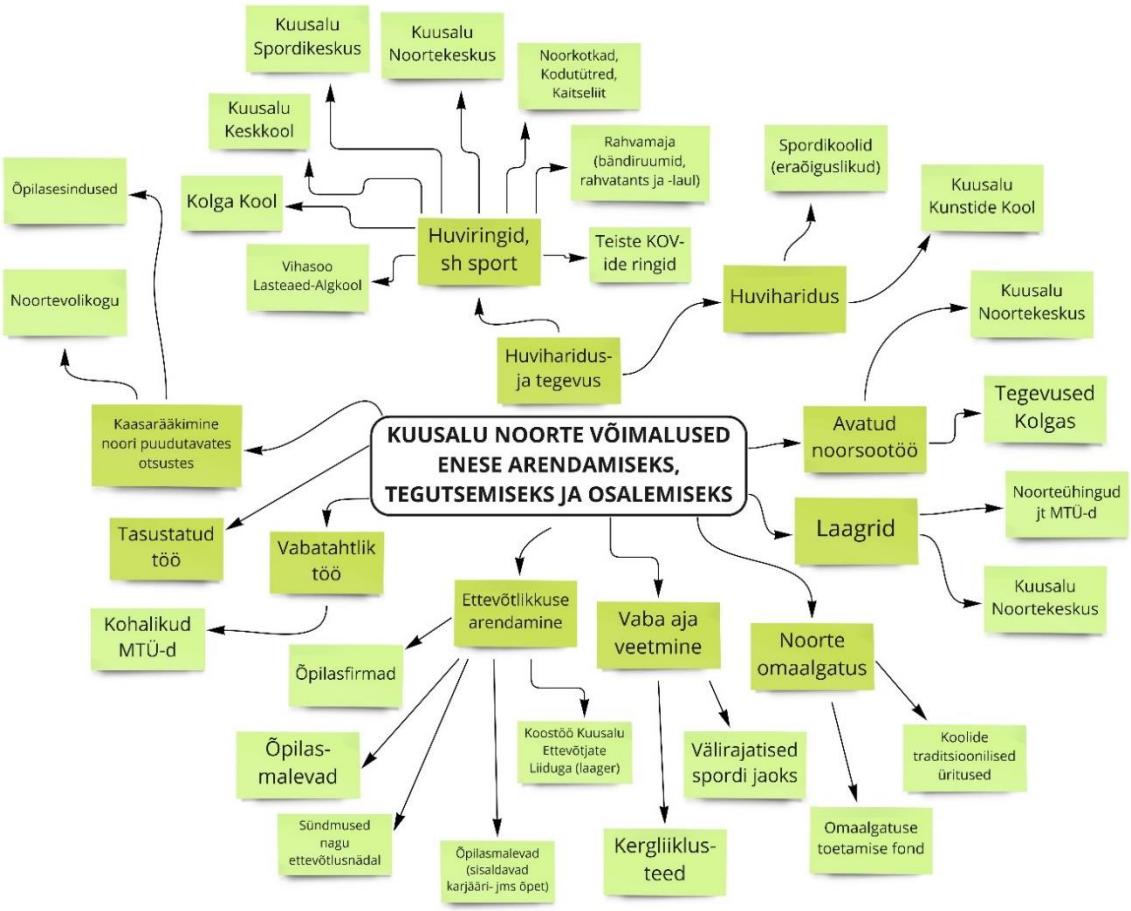

Joonis 4. Noorte võimalused Kuusalu vallas

Kuusalu vallas tegutseb üks noortekeskus, mis on avatud viis tundi päevas. Noortekeskus asub Kuusalus. 2023 aastal töötab asutuses kolm inimest – koordinaator ja kaks noorsootöötajat. Tänu Loksa, Kuusalu ja Vihula noorsootöö koostööalasele arenguprogrammile ning riiklikule huvihariduse ja huvitegevuse toetusele on Kuusalu Noortekeskuses algatatud ja arendatud uusi võimalusi huvitegevuseks ning korraldatud kultuurikohtumisi. Lisaks Kuusalule korraldatakse

tegevusi ka Kolgas ja Vihasool. Samuti tegutseb vallas noorte huvitegevuse omaalgatuse fond. Omaalgatusprojekte on läbi viinud nii Kolga kui Kuusalu kooli noored.

Noorte ettevõtlikkusega seotud ja omaalgatuslikku huvitegevust toetatakse juba mainitud noorte omaalgatuse fondi kaudu. Samuti osalevad noored üldhariduskoolide kaudu erinevates kodanikukasvatuslikes programmides. Selles osas teeb Kuusalu Keskkool koostööd Kuusalu Noortekeskusega. Korraldatud on noorte ettevõtlikkuse laagrit ja ettevõtluspäeva. Kuusalu keskkoolis toimub ettevõtlusõpe, mille raames on võimalik luua õpilasfirma. 2021/22 õppeaastal registreeriti Kuusalu Keskkoolist neli õpilasfirmat. Õpilasmalevat korraldab omavalitsus koos Kuusalu Noortekeskusega 13- kuni 17-aastastele noortele. Õpilasmalevad on toimunud juba viis aastat.

Koolides tegutsevad õpilasesindused. 2021. aasta suvel alustas tööd ka Kuusalu Noortevolikogu – valla noorte aktiivgrupp, kuhu kuulub üheksa liiget. Noortevolikogu esindajad on kaasatud enamike vallavolikogu komisjonide töösse (v.a revisjonikomisjon). Koostööd Eesti noorteühenduste liidu ja noorte vahel toetab noortekeskus.

Mitteõppivatele ja mittetöötavatele noortele pakub Kuusalu vald tuge noortegarantii tugisüsteemi kaudu. Tegemist on riikliku tegevuskavaga, mille erinevate tegevustega aidatakse noori töötuks jäämise või koolist lahkumise korral võimalikult kiiresti tagasi tööle, oma haridusteed jätkama või muul moel ühiskonnas aktiivselt osalema. 2022. aasta kevadel oli Kuusalu vallas 51 potentsiaalselt abi vajavat noort. Tuge pakutakse neile vajaduspõhiselt.

Kuusalu Noortekeskuse külastatavus kasvas hüppeliselt 2019. aastal (668-lt 3077-le). Selle peamiseks põhjuseks oli varasemalt tegutsenud Kiiu Noortekeskuse sulgemine. Alates 2019. aastast tegutsesid noorsootöötajad ainult ühes asukohas, mis andis paremad võimalused noorteni jõudmiseks ja omavahelise koostöö abil tegevuste mitmekesisemaks ning silmapaistvamaks muutmiseks. Samuti on üks noortekeskus rohkemate erinevate tegevustega noortele atraktiivsem kui mitu noortekeskust väiksema arvu tegevustega.

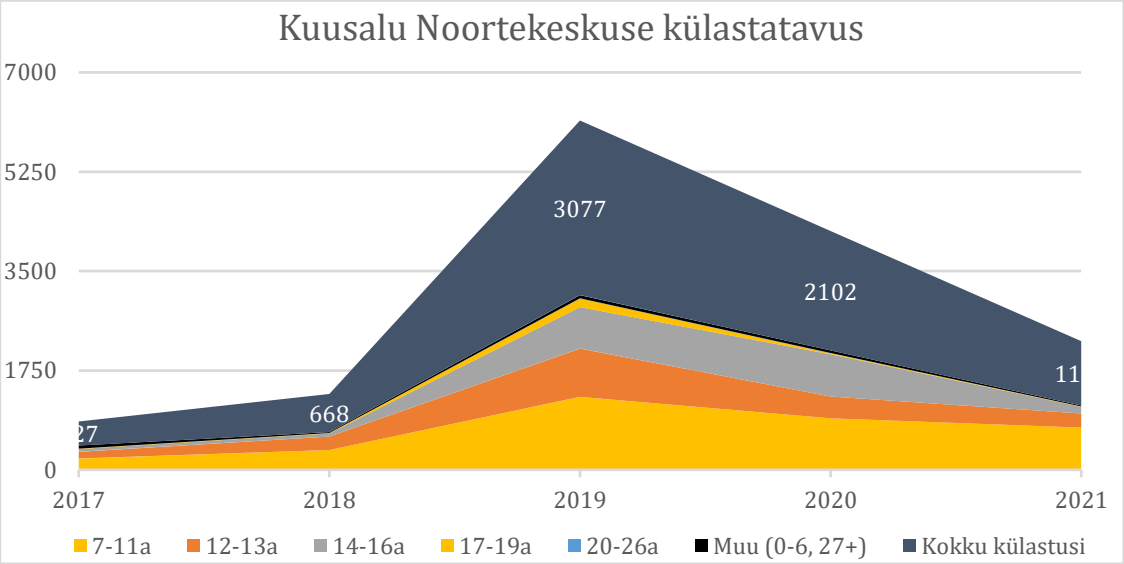

Joonis 5. Kuusalu Noortekeskuse külastatavus (logiraamatu andmetel).

Kuusalu valla 2023. aasta rahulolu-uuringust nähtub, et noorsootööga enamik vastajaid kokku ei puutu, kuid nende hulgas, kes võimalustega kokku puutuvad, on enim neid, kes on „pigem rahul“,

ka hinnete kokkuvõttes on rahulolu teenusega võrreldes 2019. aasta uuringuga kasvanud. Nelja punkti süsteemis oli keskmine hinnang 2019. aastal 2,75 ja 2023. aastal 2,88.

Enim kiideti noortekeskuse töötajad noortevolikogu loomise ja tegevuse eest ning et toimuvad mitmekülgsed tegevused ja üritused noortele, millega osalejad jäävad rahule, kuid kahjuks on osavõtt väike. Samuti toodi välja mitmekülgne valik huviringe ja treeninguid ning et noortekeskus on sotsiaalmeedias varasemast paremini nähtaval. Rahul ei oldud, et noortele pole piisavalt huvitavaid ja turvalisi kogunemiskohti.

Kuusalu valla noorsootöö tugevused:

- aktiivselt tegutsev noortekeskus Kuusalu vallas
- tegutsevad õpilasesindused ja noortevolikogu, neist viimane on kaasatud valla juhtimisse
- NEET-olukorras noorte väike osakaal

Kuusalu valla noorsootöö nõrkused:

- noortevaldkonna eelarve on ebapiisav, sh noorsootöötajatele konkurentsivõimelise töötasu maksmiseks ja koolivälistele ringijuhendajatele transpordikulude hüvitamiseks
- noorsootöötajate puudus
- ebapiisav koostöö valdkonna osapoolte vahel

Strateegilised eesmärgid

Kvaliteetset noorsootööd toetava keskkonna hoidmine ja arendamine. Noorte loome- ja arengupotentsiaali avamiseks piisavas mahus mitmekesiste tegevuste tagamine. Noorte omaalgatuse suurendamine. Noorte aktiivse osalemise toetamine eri tasandi otsustes.

Vajalikud tegevused

1. Noorsootöö kvaliteedi hindamine.
2. Noorsootöötajate arvu suurendamine noortekeskuses.
3. Koolist väljalangemise ennetamise ja mitte õppivate ning töötavate noortega juhtumite lahenduste süsteemi arendamine ja jätkusuutlikkuse tagamine.
4. Andekate ja edukate sportlaste toetamise korra muutmine.
5. Laagrikorraldajatele spetsiaalse toetuste meetme väljatöötamine.
6. Võimalusel projektides osalemine.

Peamised indikaatorid, mille kaudu hariduse ja noorsootöö arengut seiratakse

	Algtase	Sihttase
1. Kutse- või üldhariduses õpingute jätkajate osakaal põhikooli lõpetajate üldarvust	97,3%	100%
2. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal	85%	92%
3. Hariduse tugikeskuse spetsialistide ametikohtade täidetus	Vähemalt poole koormuse ulatuses spetsialiste puudu neljal ametikohal	Kõik ametikohad on kogu koormuse ulatuses täidetud
4. Rahulolu haridusvaldkonnaga (lasteaiad, koolid, noorsootöö)	3,14	3,50
5. Kuusalu valla üldhariduskoolides õppivate noorte huvitegevuses ja -hariduses osalemine	74%	85%

Investeeringud hariduse ja noosootöö valdkonnas

Tegevus	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Eestvedaja	Ressurss
Kiiu lasteaia katuse ja siseruumide renoveerimistööd	x						lasteaed ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (56 000€)
Kiiu lasteaia õueala valgustuse ja atraktsioonide parendamine	x						lasteaed ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (36 500€)
Kolga lasteaia parkla laiendamine				x			lasteaed ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (20 000€)
Kolga lasteaia valgustuse vahetamine		x					lasteaed ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed
Kolga lasteaiale avariigeneraator	x						lasteaed ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed
Kolga lasteaia renoveerimistööd				x			lasteaed ja vallavalitsus	valla eelarve
Kuusalu lasteaiale avariigeneraator	x						lasteaed ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed
Kuusalu Keskkooli hoonekompleksi uue hoone projekteerimine, rajamine või ühe hoonetiiva rek.	x	x	x	x			kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (4 000 000€)
Kuusalu Keskkooli ülejäänud koolimaja renoveerimine						x	kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (10 000 000€)
Kuusalu Keskkooli õuesõppe võimaluste ja mängualade rajamine	x	x	x	x	x	x	kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (120 000€)
Kolga koolihoone välistreppide renoveerimine, invasissepääs		x					kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (50 000)
Kolga koolihoone vundamendi toestamine, soojustamine, uued pandused				x	x	x	kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (400 000)
Kolga koolihoonele ventilatsioonisüsteem				x	x	x	kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (700 000)
Kolga kooli küttesüsteemi renoveerimine				x	x	x	kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (200 000)

Kolga kooli fassaadi soojustamine, osaline avatäidete vahetus				x	x	x	kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (1 021 000)
Kolga kooli siseruumide renoveerimine				x	x	x	kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (60 000€)
Kolga kooli majaümbruse valgustuse projekteerimine ja väljavahetamine. Teede renoveerimine, parkla rajamine			x	x	x	x	kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (50 000€)
Vihasoo Lasteaed-Algkooli siserenoveerimistööd	x	x					kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (49 600€)
Vihasoo Lasteaed-Algkooli ventilatsiooni II etapi väljaehitamine				x	x	x	kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (85 000€)
Kuusalu kunstide kooli siseruumide renoveerimine	x	x	x	x	x		kool ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (130 000€)
Kuusalu noortekeskuse ventilatsiooni tagamine		x					noortekeskus ja vallavalitsus	valla eelarve, potentsiaalsed toetusmeetmed (15 000€)
Kunstide kooli, noortekeskuse ja raamatukogu hoone projekteerimine ja ehitamine		x	x	x	x	x	Kunstide kool, noortekeskus, raamatukogu ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve (omaosaluse toetusena)
Hariduse tugikeskuse ruumide laiendamine ja kaasajastamine						x	vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve (omaosaluse toetusena)

3.2 Kultuur ja sport

3.2.1 Kultuur

Hetkeolukord

Kuusalu valla kultuurielule on iseloomulik tugev ajalooline taust ja mitmekesisus. Siinne rahvakultuur on rikkamaid Eestis. Vallas ei ole professionaalseid kultuurikollektiive, tegeldakse harrastuskultuuriga ja professionaalse kultuuri vahendamisega.

Ligi pool Kuusalu valla territooriumist kuulub Lahemaa rahvusparki, kus on kaitse all rahvakultuur. See seab Kuusalu kultuurielule mõningaid piiranguid, aga avab ka võimalusi. Rahvakultuuri valdkond hõlmab loomingulist ja rahvuslikel traditsioonidel põhinevat harrastustegevust, pärimuskultuuri, vaimset kultuuripärandit, rahvuslike ja paikkondlike kultuuritraditsioonide uurimist, hoidmist ja jäädvustamist, avalikke kultuurisündmusi ning rahvakultuurialast seltsitegevust, koolitust ja täiendõpet.

Iga-aastaselt tähistatakse vallas traditsiooniliselt valla sümboolikaga seotud Lauritsapäeva ja valla aastapäeva, toimuvad Kuusalu valla laululapse ja -fotokonkurss, talvine valla tänupidu, rannakeele päevad, Hõimumarss, Kolga Karap ja tuntud laadad ning ajaloo- ja keelekonverentsid. Kuusalu vallavalitsus tellib kroonikafilme, kus on jäädvustatud aasta olulisemad sündmused vallas. 2023. aastal uuriti valla rahulolu-uuringus esimest korda rahulolu Kuusalu vallas toimuvate ürituste valikute ja korraldusega. Valdkonna keskmine hinne on uuringu tulemusel 4 punkti süsteemis 3,0 ehk üle poole vastajatest on ürituste valiku ja korraldusega Kuusalu vallas pigem rahul.

Kuusalu vallas tegutseb kokku kümme rahva-, seltsi- ja külamaja (Joaveski, Kolga, Kolgaküla, Kuusalu, Kõnnu, Leesi, Pärispea, Sigula, Vihasoo, Viinistu). Rahvamajadest kaheksa kuuluvad vallale, kaks on eraomandis. Hiljuti on renoveeritud Kolga Seltsimaja esimene korrus ja Kõnnu rahvamaja. Kodasoo rahvamaja on ehitusjärgus ja on kasutuseta. Kultuurisündmusi toimub lisaks rahvamajadele rohkelt ka külaplatsidel. Taidlus- ja huviringe tegutseb vallas ligi 40, neid osasid – pärimuskultuuri kandjaid – toetab vald ka rahaliselt. Kuusalu valla omapäraks on see, et siin on palju rahvamaju ja neist enamikku haldavad MTÜd. Näitena võib tuua Kuusalu alevikus tegutsevat Veljo Tormise Kultuuriseltsi. MTÜ koordineerib helilooja Veljo Tormise Virtuaalkeskuse arendusi ja sisutöid. Valla rahulolu-uuringus on 2023. aastal rahva- ja seltsimajade tegevusega pigem rahule või väga rahule jäänud enamik vastajaid ning võrreldes eelmiste uuringu tulemusega on hinnang jäänud peaaegu samale tasemele.

Vallas pakub lugemisteenust Kuusalu raamatukogu oma nelja filiaaliga (Joaveski, Kolga, Kõnnu, Vihasoo). 2021. aastal sai Kuusalu raamatukogu elektroonilise laenutuskapi, kõigil raamatukogudel on mugavad tagastuskapid. Kuusalu vallas on antud välja märkimisväärselt palju külaraamatuid. 2023. aasta Kuusalu valla rahulolu-uuringus on raamatukogu ja harukogudega rahulolu teenuste edetabelis kõige kõrgemal kohal (hinne 3,52/4). Edetabeli tipus on raamatukogud olnud ka eelnevates võrdlusesse võetud uuringutes aastatel 2017 ja 2019 ning 2023. aasta uuringuks on rahulolu veel kasvanud.

Vallal on oma allasutus, Kolga Muuseum, mis tegeleb kogu valla ajaloo säilitamise ja eksponeerimisega. Lisaks tegutseb vallas hulgaliselt eramuuseumeid – Kolgaküla Eramuuseum, Toomani Talumuuseum, Viinistu Külamuuseum, Viinistu Kunstimuuseum, Hara naistemuuseum ja Allika talu kuur-muuseumi Virve külas jt. Viinistu Kunstimuuseumis toimuvad suviti ka mitmed teatri- ja kontserdietendused.

Kuusalu vallas on 2022. aasta seisuga 256 kolmanda sektori organisatsiooni, mis tegutsevad väga erinevates valdkondades külaseltsidest kuni veevärgi ühishaldamise ja jahiseltsini. Neist kultuuriga tegeleb mingilgi määral poolsada ja võib öelda, et vabaühendused löövad tublisti kaasa Kuusalu valla kultuurielu korraldamisel. Paljud seltsid on väga aktiivsed ja on kirjutanud projekte tuues valda toetusi väljastpoolt. Vallavalitsuselt on võimalik taotleda projekti- ja tegevustoetust.

Kuusalu Laurentsiuse kirikut, mis rajati 13. saj lõpul, peetakse Põhja-Eesti üheks vanemaks pühakoja-hooneks. Kirikus tegutseb Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Ida-Harju Praostkonna Kuusalu Laurentsiuse Kogudus. Kuusalu kihelkonnakirikul on kaks abikirikut: Leesi Katariina kirik ja Loksa Püha Neitsi Maarja kirik. Vallas tegutsevad ka Valkla ja Hirvli baptistikogudused.

Kuusalu valla kultuuri tugevused:

- baastaristu (muuseum, rahvamajad, raamatukogu)
- aktiivseid vabaühendused, külad ja kogukonnad
- palju rahvakultuuri- ja huviringe, tugevad koorilaulu- ja rahvatantsutraditsioonid
- rikkalik pärandkultuur
- loovad inimesed, professionaalsed juhendajad

Kuusalu valla kultuuri nõrkused:

- valla territooriumist tulenevalt on transpordiühendus komplitseeritud, mistõttu kõik teenused pole ühtlaselt kättesaadavad
- ebapiisav kultuuri ja vaba aja rahastamine
- kultuurialane info on ebapiisav ega ole kõigile õigeaegselt kättesaadav
- valla kultuurielust puudub tervikpilt ja väljapoole suunatud kuvand
- ebapiisav koostöö

Strateegilised eesmärgid

Vallas on heakorrastatud ja tegusad rahvamajad, raamatukogud, muuseumid, ja külakeskused, kus on mitmekesised võimalused kultuuriga tegelemiseks kõigile kogukonna liikmetele. Vallas on tagatud pärandkultuuri säilimine ja väärtustamine.

Vajalikud tegevused

1. Kultuuri- ja vaba aja taristu loomine ning parendamine (sh ligipääsetavus).
2. Pärandkultuuri toetamine, tutvustamine ja säilitamine.
3. Pärandkultuuriobjektide kaardistamine ja tähistamine.
4. Kultuuriürituste algatamine ja toetamine.
5. Raamatukogude füüsilise keskkonna parendamine ja tehnilise võimekuse arendamine.
6. Kultuurivaldkonna spetsialistide vääriline tasustamine.
7. Noortele suunatud ürituste toetamine.
8. Vabaühenduste ümarlaua korraldamises osalemine.

3.2.2 Sport

Hetkeolukord

Kuusalu vallal on oma spordikeskus, lisaks tegutseb paarkümmend spordiklubi. Kuusalu Keskkooli spordikeskuses on spordihoone koos ujula, võimla, jõusaali ja teiste ruumidega ning suur õueala staadioni, laste mänguväljakute, terviseradade ning tennise- ja multispordiväljakuga. Kolgas asub multifunktsionaalne tenniseväljak ja renoveeritud Kolga kooli staadion. Kolgakülas asuvad Kolgaküla terviserajad, kus talvel on valgustatud suusarada. Hara sadamasse on loodud võimalused purjetamisega tegelemiseks. Kiius ja Kuusalu spordikeskuse juures asuvad discgolfi rajad. Rehatse külas ja Kuusalu Keskkooli männikus asuvad välijõulinnakud, kus on tasuta võimalik treenida.

Valla tuntumad toimunud spordiüritused on Kuusalu-Aegviidu Suusamatk, Kuusalu Rattaralli, Hara Regatt, Lahemaa süstamaraton, Margus Keerma mälestusvõistlused, Lauritsapäeva jooks ja mitmed laste spordipäevad ning Kuusalu valla erinevate alade meistrivõistlused.
Rahvaspordiga tegelevate inimeste osakaal on Kuusalu vallas suur, sest võimalused ja tingimused selleks on head. Valla territooriumil on liikumisharrastusteks mitmekesised looduslikud

tingimused. Lahemaa ja Põhja-Kõrvemaa looduskaitsealad, pikk veepiir, mitmekesine jõgedevõrk võimaldavad edukalt kasutada ära kõik võimalused tervisespordiga tegelemiseks.

Üks kasutamata võimalus sporditegevuse elavdamiseks on innustada valla sportlasi osalema omavalitsuste tali- ja suvemängudel. Spordivaldkonnas on valla toetuste prioriteediks noorte sport.

Rahuolu Kuusalu valla sportimisvõimalustega on 2023. aasta uuringus võrreldes 2019. ja 2017. aasta uuringutega kokkuvõttes pisut langenud, kuid samas on oluliselt tõusnud nende vastajate arv, kes on teenusega pigem rahul. Heade näidetena tõid vastajad välja sportimis-võimaluste mitmekesisuse – palju matkaradasid; Kolgaküla valgustatud (suusa)rajad; ujula olemasolu; Kolgas renoveeritud spordiväljak jne. Negatiivse poole pealt piiratud võimalused ja ruumipuudus siseruumides – ülerahvastatus Kuusalu spordikeskuses ja eelkõige jõusaalis.

Kuusalu valla spordivaldkonna tugevused:

- mitmekesine spordialade valik ja olemasolev taristu
- liikumist toetav looduskeskkond (meri, jõed, järved, mets)
- kogemustega treenerid ja juhendajad
- noortesport on kõrgel tasemel
- kohaliku omavalitsuse toetus
- elanike suur huvi sporditegemise vastu

Kuusalu valla spordivaldkonna nõrkused:

- taristu halvenev seisukord
- kaugemate külade rahvale on sportimisvõimalused raskesti kättesaadavad
- ülekoormatud siseruumid ja treeningute graafik sisehooajal
- info on killustunud
- spordirajatisi ei ole piisavalt

Strateegilised eesmärgid

Kuusalu vald on tervete ja sportlike inimeste kodukoht, kus spordiga tegelemise võimalused on loodud kõigile kogukonna liikmetele. Valla spordielu on mitmekesine ja mainekas, saavutustele orienteeritud, traditsioone väärtustav ning uuendusi soosiv.

Vajalikud tegevused

1. Kuusalu Keskkooli spordikeskuse arendamine.
2. Spordiürituste korraldamise jätkuv toetamine.
3. Spordiklubide tegevuse toetamine kaasaegsete treeningtingimuste loomisel.
4. Sportimisvõimaluste arendamine suuremates külades.
5. Erinevate huvigruppide kaasamise toetamine liikumistegevustesse.
6. Talispordialade harrastamise võimaluste arendamine.
7. Ühiste spordiürituste korraldamine sõprusvaldadega.
8. Spordisündmuste kommunikatsiooni arendamine.
9. Arendada ja parendada sporditaristut.

Peamised indikaatorid, mille kaudu kultuuri ja spordi arengut seiratakse

	Algtase	Sihttase
Spordi-, kultuuri- ja kogukondade valdkonnas valla toetatud projektide arv	2023 aastal toetab vald 40 projekti	50
Rahulolu kultuurivaldkonnaga (raamatukogud, sportimis-võimalused, ürituste valik ja korraldus, rahvamajade tegevus)	3,19	3,5

Investeeringud kultuuri ja spordi valdkonnas

Tegevus	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Eestvedaja**	**Ressurss**
Kolga seltsimaja teise korruse välja ehitamine			x	x	x	x	MTÜ Kolga Seltsimaja ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve (omaosaluse toetusena)
Kunstide kooli, noortekeskuse ja raamatukogu hoone projekteerimine ja ehitamine		x	x	x	x	x	Kunstide kool, noortekeskus, raamatukogu ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve (omaosaluse toetusena)
Kuusalu raamatukogu ja filiaalide elektrisüsteemi renoveerimine			x	x			raamatukogu ja vallavalitsus	valla eelarve
Kuusalu raamatukogu ligipääsetavuse parendamine			x	x	x	x	raamatukogu ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve
Kolga raamatukogule raamatulaenutuskapi soetamine		x	x				raamatukogu ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve
Kolga muuseumi ligipääsetavuse parendamine				x	x		Kolga mõis SA ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve (omaosaluse toetusena)
Kuusalu rahvamaja teise korruse välja ehitamine		x	x	x	x	x	Veljo Tormise selts MTÜ ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed, MTÜ ja valla eelarve
Kuusalu rahvamaja õueala arendamine		x	x	x	x	x	Veljo Tormise selts MTÜ ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve
Valgejõe külaplatsi laululava renoveerimine		x	x				Valgejõe külaselts MTÜ ja vallavalitsus	MTÜ, potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve (omaosalus)
Leesi rahvamaja abihoone rajamine					x	x	Vallavalitsus ja MTÜ Pohiranna	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve (omaosaluse toetusena)
Vihasoo rahvamaja renoveerimisprojekti koostamine					x	x	vallavalitsus ja MTÜ Vihasoo Kultuuriselts	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve

								(omaosaluse toetusena)
Pärandkultuuriobjektide viidastamine		x	x	x	x	x	vabaühendused ja vallavalitsus	valla eelarve ja potentsiaalsed toetusmeetmed
Kuusalu Keskkooli spordikeskuse kunstmuruväljaku rajamine				x	x		spordikeskus ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja vallaeelarve
Kuusalu staadioni ja staadionihoone laiendamine ja rekonstrueerimine				x	x	x	spordikeskus ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja vallaeelarve
Kuusalu Keskkooli spordikeskuse renoveerimine				x	x	x	spordikeskus ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja vallaeelarve
Suusatunnel Kotka-Valgejõe tee alt						x	vabaühendus ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja vallaeelarve
Kolgaküla tervisespordikeskuse arendamine		x	x	x			vabaühendus ja vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja vallaeelarve
Skatepark ja *pumptrack*-raja ehitamine Kuusalu-Kiiu piirkonda				x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja vallaeelarve (100 000€)
Salmistu välijõusaali rajamine					x	x	vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja vallaeelarve

3.3 Sotsiaalne kaitse ja rahvastiku tervis

3.3.1 Sotsiaalteenused ja -toetused

Hetkeolukord

Kohaliku omavalitsuse kohustused sotsiaalabi korraldamisel on toodud välja sotsiaalhoolekande seaduses, mille kohaselt on isikule kohustatud sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmist korraldama isiku rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne kohaliku omavalitsuse üksus.

Kuusalu valla sotsiaalhoolekandesüsteemi prioriteetseteks arengusuundadeks on kaasaegsete ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste eelisarendamine ning kättesaadavuse tagamine kõigile valla elanikele.

Kuusalu Vallavalitsus osutab või korraldab abivajajatele alljärgnevaid sotsiaalteenuseid:

- koduteenus (kõrvalabi osutamine kodus täisealistele)
- väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus (hooldekodu)
- tugiisikuteenus (toe pakkumine erivajadustega lastele, täisealistele ja abivajavatele peredele)
- täisealise isiku hooldus (hooldaja)

- isikliku abistaja teenus (füüsilist kõrvalabi vajavale täisealisele)
- varjupaigateenus (ema ja lapse varjupaik, kodutute öömaja)
- turvakoduteenus (turvalise keskkonna tagamine)
- sotsiaaltransporditeenus (puudega isikule)
- eluruumi tagamine (sotsiaaleluruum)
- võlanõustamisteenus (nõustamine seoses varalise olukorraga)
- lapsehoiuteenus (lapse erivajadusest tuleneva hoolduskoormuse vähendamiseks ning 1,5 – 3aastase lapse lasteaiakoha võib valla- või linnavalitsus vanema nõusolekul asendada lapsehoiuteenusega)
- asendushooldusteenus (hoolduspere, lastekodu, perekodu)
- järelhooldusteenus (asendushooldusteenuselt ellu astumine)

Kuusalu vallavalitsus pakub vabatahtlike sotsiaalteenustena vajaduspõhiselt mitmeid lisateenuseid (nt erialaspetsialisti nõustamisteenuseid, sh perenõustamist).

Kuusalu valla elanikel on võimalik valida enda soovidele vastav hooldekodukoht kodu lähedal Valkla Südamekodus või Loksa Eakate Kodus. Loksa Eakate Kodu on linna keskel, kus vajalikud teenused nagu pood ja postkontor on lühikese jalutamistee kaugusel. Valkla Südamekodu pakub teenust dementsetele ja väga suure hooldusvajadusega inimestele. Valkla Südamekodu renoveerib hoonetekompleksi ja lähiaastatel on plaanis pakkuda teenust 200 kliendile.

Kuusalu vallas osutab MTÜ Kuusalu Hoolela riigi rahastuse ja Kuusalu Vallavalitsuse toetusel erihoolekandeteenuseid psüühikahäirega täisealistele:
- toetatud elamise teenus
- igapäevaelu toetamine
- töötamise toetamine
- pikaajaline kaitstud töötamine

Kuusalu alevikus valmis 2020. aastal 10 korteriga teenusmaja, kus osutatakse toetatud elamise teenust 12 inimesele. Taoline uus teenusmaja on Eestis ainulaadne.

MTÜ Papaver osutab riigi rahastuse, Kuusalu Vallavalitsuse toetusel ja ka erarahastusega sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuseid lastele ja täisealistele:
- sotsiaaltöötaja teenus
- psühholoogi teenus
- eripedagoogi teenus
- tegevusterapeudi teenus
- loovterapeudi teenus
- õe teenus
- arsti teenus
- füsioterapeudi teenus
- kogemusnõustaja teenus

Kuusalu vallas on kohapeal olemas ratsutamisteraapia Kemba külas, muusikateraapia Kuusalus ja Kolgas ning füsioteraapia Kiius. Sotsiaaltöö tugevaks küljeks võib pidada abivajavate laste aktiivset suunamist sotsiaalsele rehabilitatsiooniteenusele, see võimekus on kasvanud seoses koostööprojektidega.

Puuetega inimeste kaasamisega igapäevaellu erinevate ühisürituste kaudu tegeleb Kuusalu vallas peamiselt Ida-Harjumaa Invaühing MTÜ, mille 108st liikmest ligi pooled on Kuusalu vallast. 31.12.2022 seisuga on vallas puudega inimesi 472, neist lapsi 39, tööealisi 205 ja eakaid 228. Eesti

omavalitsustega võrreldes on Kuusalu valla puuetega inimeste osakaal keskmisest väiksem ehk 7,56% (Eesti suurim on 23,27% ja vähim 2,5%).

Kuusalu vallas on 31.12.2022 seisuga registreeritud töötuid 178, neist naisi 97, mehi 81. Alates 2020. aastast on Kuusalu vallas sarnaselt Eesti teiste omavalitsustega toimunud registreeritud töötuse kasv.

Valla sotsiaaltoetuste spekter on lai ja moodustab tavapäraselt 3,8% – 4% eelarvest. Kogu sotsiaalvaldkonna kulu on eelarvest 9,13%. Igal aastal analüüsitakse vallavalitsuses sotsiaaltoetuste taotlemise, määramise ja maksmise korda ja toetusliikide vajadust. Sotsiaaltoetuste liigid jagunevad sissetulekust sõltuvateks ja sissetulekust sõltumatuteks sotsiaaltoetusteks.

Sissetulekust sõltumatuid sotsiaaltoetuseid on 8 liiki ja sissetulekust sõltumatuid 15 liiki. Lisaks on veel tasuta ujumine puudega noorele ja kõige enam taotletakse lasterikka pere toetust.

Toimetulekutoetus on riiklik toetus, mis on hea indikaator väljendamaks vaesusriskis elavate inimeste hulka. Kuusalu vallas on võrreldes Eestiga vähe toimetulekutoetuse saajaid, valla elatustaset võib hinnata kõrgeks. Kuusalu vallas oli 2022. aastal toimetulekutoetuse saajaid 55 inimest 22 perest. Viimase viie aasta jooksul ei ole märkimisväärseid muutuseid olnud.

Kuusalu vald osaleb iga-aastaselt Päästeameti projektis abivajavate isikute elupindade tuleohutuse parendamiseks. 2019 kuni 2023 on „Kodud tuleohutuks“ projektiga muudetud tuleohutumaks kaheksa kodu.

Kuusalu valla sotsiaalhoolekande üheks lähituleviku prioriteediks on tööealise inimese hoolduskoormuse vähendamine ning tööturule sisenemise või tööturul jätkamise toetamine. Samuti on eesmärk inimese eluteekonda ja vajadusi arvestavate lõimitud teenuste pakkumise arendamine ja uute teenuste loomine. Tegevussuund on toetada inimeste iseseisvat väärikat elu nende kodus ning parandada nii kutseliste kui ka mitteametlike hooldajate olukorda. Teenuse kättesaadavuse parendamiseks tuleb suurendada sotsiaalteenuseid osutavat personali.

Kuusalu valla 2023. aasta rahulolu-uuringus toodi esmakordselt eraldi küsimustena välja rahulolu sotsiaalteenuste ja sotsiaaltoetustega. Tulemustest selgus, et ootuspäraselt ei puutu enamik vastajaid sotsiaalteenustega ega -toetustega kokku, kõige rohkem vastajaid valisid 4 punkti süsteemis 3 ehk „pigem rahul“. Kokkuvõtlikult on 2023. aasta uuringu põhjal rahulolu sotsiaalteenuste ja -toetustega üsna sarnane eelmiste uuringutega 2019. ja 2017. aastal.

Kuusalu valla sotsiaalteenuste ja -toetuste tugevused:
• kohapealsete teenuste paljusus lastele, sh heal tasemel peretugiisikuteenus
• erihoolekandeteenuste kättesaadavus kohapeal (Kuusalu toetatud elamise teenuse maja)
• hästitoimiv sotsiaaltransporditeenus
• suhteliselt madal tööpuudus võrreldes Eesti keskmisega
• kodulähedased üldhooldusteenuse osutajad
• hea võrgustikutöö (laste ja perede komisjon, korrakaitse)
• mitmekülgsed toetused

Kuusalu valla sotsiaalteenuste ja -toetuste nõrkused:
• laste tugiisikuid ja spetsialistide puudus (logopeed, psühholoog, loovterapeut jne)
• hajaasustusest tingitud piiratud teenuste kättesaadavus (transport jne)
• puudub eakate päevakeskus ja koordineeritult eakatega tegelemine
• hoolduskoormust vähendavad teenused vajavad arendamist (sh päevahoid)
• mitteõppivate ja -töötavate noortega ei tegeleta süstemaatiliselt

• puudub valdkondadeülene ennetustöö
• abivajajate piiratud koolitus- ja nõustamisvõimalused
• vaimse tervise teenuste raske kättesaadavus
• Kuusalu vallale kuuluvad sotsiaalpinnad/eluruumid vajavad renoveerimist

Strateegilised eesmärgid

Valla hoolekandesüsteem lähtub inimeste vajadustest ja on kättesaadav kõigile. Lähedaste hoolduskoormus väheneb uute ja olemasolevate teenuste arendamisega.

Vajalikud tegevused

1. Multifunktsionaalse päevakeskuse loomine.
2. Sotsiaalvaldkonna spetsialistide arvu suurendamine, koolitamine ja konkurentsivõimelise palgasüsteemi loomine.
3. Teenuste arendamine (kodus elamist toetavad teenused) sh koostöös teiste omavalitsustega (nt asendushooldusteenus, transport).
4. Teenuste osutamiseks sotsiaalvaldkonna spetsialistidele vajalike sõidukite tagamine.
5. Sotsiaalvaldkonna vabatahtlike tegevuste toetamine.

3.3.2. Laste ja perede heaolu

Hetkeolukord

Kohaliku omavalitsuse ülesanded lastekaitse korraldamisel on kirjeldatud lastekaitseseaduses, mille kohaselt on kohaliku omavalitsuse ülesandeks laste õiguste ja heaolu tagavate põhimõtete järgimine kohaliku omavalitsuse arengukavas.
Laste ja perede heaolu on mõjutatud mitmetest suundumustest, mida tuleb valdkonna kavandamisel arvesse võtta:

- kogukonna sotsiaalse kontrolli vähenemine ja traditsioonilise peremudeli muutumine;
- lapsevanemate ja laste teadlikkuse tõus, lapse väärtustamine ja kaasamise olulisus;
- ennetuse olulisuse tõusev teadvustamine.
- hooldusõiguse küsimustega;
- psüühikahäiretega lapsed ja lapsevanemad;
- haridusliku erivajadusega lapsed;
- lastekaitse juhtumite sagenemine;
- inimeste sotsiaalsete oskuste vähenemine;
- perede elustiili muutused.

Kuusalu vallas on lastele tagatud alus-, põhi- ja gümnaasiumihariduse omandamine ning on loodud mitmekülgsed võimalused vaba aja veetmiseks ning huvihariduses ja -tegevuses osalemiseks.

Kuusalu vallas on toimiv laste ja perede komisjon. Regulaarselt kohtuvad erinevad valdkonna probleemidega tegelevad koostöövõrgustikud, mida kaasatakse juhtumikorralduse põhimõttel. Lastele pakutakse tugiisikuteenust ning peredele peretugiisikuteenust.
Kuusalu Hariduse Tugikeskus on koondanud enda alla tugispetsialistid, kes pakuvad teenuseid hallatavates asutustes ja elanikele. Tööl on tervishoiutöötaja. Toimuvad regulaarselt vanemlike oskuste koolitused.

Kuusalu Vallavalitsus osaleb 03.05.2022 – 30.04.2024 projektis „Ida-Harju piirkonna koostöömudeli loomine integreeritud teenuste pakkumiseks varajase koolist väljalangevuse ennetamiseks ja sekkumiseks" (lühinimega TUKI, mis tähendab tugiteenuste arendamist Ida-Harju piirkonnas). Projekti eesmärk on suurendada Ida-Harju piirkonna omavalitsuste (Anija, Jõelähtme, Kose, Kuusalu, Raasiku vald ja Loksa linn) suutlikkust pakkuda ebasoodsas olukorras olevatele lastele ja noortele tugiteenuseid, mis ennetavad nende varast haridusest väljalangemist ning edendavad kaasatust hariduses. Projekti käigus luuakse kohaliku tasandi koostöömudelid integreeritud teenuste pakkumiseks varajase koolist väljalangevuse ennetamiseks ja sekkumiseks ning piloteeritakse loodud mudeleid.

Kuusalu valla tugevused:

- sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse kättesaadavus kohapeal
- hästitoimiv juhtumikorraldus, erinevad võrgustikud
- vallal on hallatav asutus Kuusalu Hariduse Tugikeskus

Kuusalu valla nõrkused:

- tugispetsialistide puudus
- vaimse tervise õe ja psühhiaatri teenus vallas puudub ja riiklik kättesaadavus on halb
- vanemlike oskuste koolituste vähesus

Strateegilised eesmärgid

Kuusalu valla laste ja perede heaolu on tagatud ning lapsevanemate vanemlikud oskused on paranenud.

Vajalikud tegevused

1. Ennetussüsteemi loomine.
2. Vaimsetervise edendamise toetamine (nt psühhiaatri (õe)teenuse sisse ostmine koos teiste omavalitsustega).
3. Riskikäitumistega noorte toetamise võrgustiku arendamine.
4. Vanemlike oskuste koolituste arvu suurendamine ja mitmekülgsemaks muutmine.
5. Süsteemse juhtumikorraldusmudeli analüüsimine ja vajadusel muutmine.
6. Valdkonna riskijuhtimise kava välja töötamine.

3.3.3 Rahvastiku tervis

Hetkeolukord

Rahvatervise seaduse kohaselt on rahvatervis sektoritevaheline valdkond, mis hõlmab kõiki rahvastiku tervist parandavaid ja ebasoovitavat tervisemõju ennetavaid ja vähendavaid organiseeritud tegevusi eesmärgiga pikendada elanike eluiga, parandada nende elukvaliteeti ning vähendada tervisealast ebavõrdsust.

Kuusalu vallas on laste ja täiskasvanute tervise arendamiseks suurepärased võimalused. Kuigi vald on pindalalt suur, on piirkonnas kasutada kaks ujulat (Kuusalus ja Loksal), Kuusalus on heas korras spordikeskus, tenniseväljakud ja staadion. Kiiu ja Kuusalu alevike vaheline kergliiklustee on populaarne liikumistaristu. Kolgaküla külas on valgustatud terviserajad talvel suusatamiseks ja liikumiseks. Lisaks hulgaliselt külaplatse ja tervisespordiväljakuid, kus saab sportlikke tegevusi harrastada. Kuusalu alevikus on elanike poolt aastaringselt aktiivselt kasutatav märgistatud

matkaradade võrgustik. Lisaks asub vallas palju RMK matkaradasid ja lõkkekohti, näiteks Viru raba. Rehatse külas ja Kuusalu Keskkooli männikus asuvad välijõulinnakud, kus on tasuta võimalik treenida. Erivajadustega kuni 26-aastastele inimestele pakub vald võimalust tasuta ujumas käia. Kuusalu Spordikeskuse kasutatavus aastate lõikes, jättes välja pandeemia-aastad, on järjest suurenenud, seda on näha pidevast ruumikitsikusest. 2023. aasta suvekuudel (mai lõpust septembrini) oli kasutatavus ca 80 – 120 kasutajat päevas (sh staadioni kasutajad). Muul ajal on spordikeskuse kasutatavus keskmiselt ca 400 – 600 inimest päevas.

Tervishoiuteenuseid kohalikul tasandil osutatakse Kuusalu alevikus ja Loksa linnas. Kuusalus pakub teenuseid üks perearst koos abistava personaliga ja kaks hambaarsti. Üks perearst teenindab kahte nimistut. Vallas pakuvad teenuseid ka massöörid ja füsioterapeut. Kuusalu alevikus asub ka apteek. Loksal tegutsevad kaks perearsti ja kolm pereõde, ämmaemand ja hambaarst. Ka Loksal on olemas apteek.

Koolitervishoidu korraldab Kuusalu perearstikeskuse perearst, kelle meeskonda kuulub kooliõde, kes teenindab vallas Kuusalu ja Kolga kooli. Kuusalu Keskkool on programmis liikuma kutsuv kool, kus kogu koolielu mõeldakse läbi terviseedenduse vaates. Kuusalu Keskkool võitis EOK programmis „Sport koolis“ ja seega toimuvad lisa liikumise tunnid. Sama programmi järgib Kolga kool. Vihasoo lasteaed-algkooli teenindab OÜ Koolitervishoid. Kuusalu Hariduse Tugikeskuse tervishoiutöötaja osutab teenust Kuusalu valla lasteaedades. Alates 2019. aastast on loodud tervishoiutöötaja teenus ka lasteaedadele, mis on hästitoimiv ja terviseedendus on seeläbi paranenud. Kuusalu lasteaed Jussike kuulub Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustikku juba aastast 2013. Kokkuvõttes on haridusasutuste vaates liikumine ja terviseedendus hästi organiseeritud.

Kuusalu valla rahvastik on vananev. Eakatele on vajalik luua rohkem sotsiaalse suhtlemise võimalusi ja liikumistegevusi. Märkimisväärset parandamist vajab eakate või erivajadusega inimeste ligipääsetavus objektidele ja teenustele. Samuti tuleb arendada valla kodulehekülge.

Vabariigi valitsuse välja töötatud rahvastiku tervise arengukava 2020-2030 kohaselt on üks lahendus parema rahvastiku tervise nimel vaimse tervise edendamine. Vaimne tervis on oluline kogu inimese elukaare jooksul – alates sünnist kuni kõrge vanuseni. On teada, et pandeemiajärgselt on vaimse tervise probleeme ühiskonnas rohkem ja kasv eelkõige laste seas, kuid mõjutatud on ka eakad. Oluline on siinkohal piisava personali tagamine elanikkonnale vaimset tervist toetavate teenuste pakkumiseks, teavitustöö ning ennetus, millega saab alustada juba lasteaias. Samuti on oluline pöörata tähelepanu vaimse tervise hoidmisele ja edendamisele kooli- ja töökeskkonnas. Kuusalu valla looduskeskkonna mõju saab üldiselt pidada vaimsele tervisele positiivseks.

Kuusalu valla rahvastiku tervise tugevused:

- looduskeskkond toetab füüsilise ja vaimse terviseedendust
- mitmekülgne taristu ja liikumisürituste valik
- haridusasutuste osalemine programmides ja terviseteadlik tegutsemine
- haridusasutuste toidukvaliteet on hea ja lastele meeldib
- inimesed on aktiivsed ja osavõtlikud

Kuusalu valla rahvastiku tervise nõrkused:

- puudub valdkondade-ülene süsteemne ennetustegevus
- mõned perearstid on eakad, ühel kaks nimistut
- piiratud ligipääsetavus
- rahvastiku terviseteadlikkus on hea, kuid ei rakendata (tahe, harjumused)

Strateegilised eesmärgid

Kuusalu valla rahvastik on terviseteadlik, liikuv ja aktiivne, toimib koordineeritud valdkondadeülene ennetustöö ning esmatasandi arstiabi on kättesaadav.

Vajalikud tegevused

1. Tervise-edendamise korraldamine, projektide toetamine, nõustamine, teadlikkuse tõstmine, info vahendamine.
2. Tervisenõukogu moodustamine.
3. Ligipääsetavuse uuringu läbiviimine.
4. Valdkondade-ülese ennetuskava loomine

Peamised indikaatorid, mille kaudu sotsiaalse kaitse ja rahvastiku tervis arengut seiratakse

	Algtase	Sihttase
Eakatele lisandunud teenused (päevakeskus)	Päevakeskuse teenus puudub	Päevakeskuse teenus on loodud

Investeeringud sotsiaalse kaitse ja rahvastiku tervise valdkonnas

Tegevus	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Eestvedaja**	**Ressurss**
Päevakeskuse rajamine				x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve
Sotsiaalteenistuse sõiduki soetus			x				vallavalitsus	valla eelarve

3.4 Taristu ja kommunaalmajandus

3.4.1 Teed, tänavad ja tänavavalgustus

Hetkeolukord

Kuusalu vallas oli 2022. aasta seisuga kokku riikliku teeregistri andmetel erinevaid teid ca 706 kilomeetrit, sh kohalikke teid 271,65 km, metskondade teid 98,8 km, erateid 33,4 km, riigiteid 302,104 km, nendest 53,64 km on tänavad ja 10,8 km jalgrattateed. Vallas paiknevad teed jagunevad riigiteedeks, vallateedeks, erateedeks ja metsateedeks. Põhimaanteed ja tugimaanteed on riigi omandis. Kõrvalmaanteed on valla ja eraomandis. Valda läbib üks põhimaantee (nr 1 Tallinn–Narva), üks tugimaantee (nr 85 Liiapeksi–Loksa) ja 30 kõrvalmaanteed. Vallateede võrk on aastaid olnud sisuliselt samalaadne. Üksikud muutused toimuvad seoses mõnede uute teelõikude ehitamise või teede nimekirja täiendamisega mõne kohaliku teega seoses tee funktsiooni muutusega. Avalikus kasutuses olevatest teedest ca 20% on musta katte all ning ülejäänud on kruuskatendiga ja pinnasteed. Suur osa kruusateedest on sadevee kraavideta, siis on teeseisundile ohuks teekeha läbimärgumine, mis oluliselt kahandab tee kandevõimet. Seetõttu mõjutavad teede tehnilist seisukorda eelkõige kevadel ja sügisel suurt liikluskoormust lisavad põllutöömasinad ja -raskeveokid. Teede säilimiseks tuleb hooajaliselt piirata liikuvate sõidukite massi.

Kohalike teede korrashoidu ja hooldust korraldab vallavalitsus. Suurimaks probleemiks on kruusateede kulunud katendid ja tolm. Hooldustööd jagunevad suvi- ja talihoolduseks. Suvise teehoolduse käigus greiderdatakse suurema kasutusega kruusateid 3-6 korda. Ehitatavate ja remonditavate teede ja teemaal asuvate rajatiste remondivajadus vaadatakse üle igal aastal ning investeeringute kavas tehakse vajadusel korrektiive vastavalt valla eelarve strateegiale, muutunud teekatte seisundile ning liiklussagedusele. Avariilisi remonditöid teostab vallavalitsus vastavalt tekkinud vajadusele. Talihooldus toimub rohkem kui 500 kilomeetril. vallavalitsus korraldab tasuta lumelükkamist kõigile valla registrijärgsetele elanikele ka erateedel. Kuusalu vald on jagatud 14 lumelükkamise piirkonnaks. Teehoolduses ja lumelükkamises on vallavalitsuse prioriteet koolibussi teenindavad teed. Vallavalitsus teostab hooldust vaid teedel, mis vastavad majandus- ja taristuministri 14.07.2015 määrusele nr 92 „Tee seisundinõuded“.

Kuusalu valla teedevõrk on väljakujunenud ja olulist tihendamist ei vaja. Liikluse turvalisuse suurendamiseks on vajalik teedevõrgu jätkuv rekonstrueerimine ja korrashoid. 2023. aastal on Kuusalu valla eelarvesse planeeritud valla teede ja tänavate korrashoiuks 384 876 eurot. Teede valdkond vajab alati lisaressurssi ja avaldab survet eelarvele. Talihoolduse eelarve mahu arvestamine on ilmastikust tulenevalt väga keeruline. Teehoiu kavandamisel ja vahendite jagamisel võetakse lisaks koolibussimarsruudile arvesse liiklussagedust, teeninduspiirkonna asustustihedust, liiklusohutust, seisukorda ning muid olulisi asjaolusid. Teehoiu rahalistest vahenditest jagatakse võimaluse korral ca 40% teehoiuks ja ca 60% investeeringuteks. Kaitseministeeriumi poolt määratud Soodla harjutusvälja talumistasu on Kuusalu vallavalitsus otsustanud suunata teehoidu.

Kuusalu vallas asub mitmeid eraomandis teelõike, mida kasutatakse ka teistele kinnistutele pääsemiseks. Eratee võetakse valla omandisse üldjuhul vaid valla kaalutlusotsuse alusel järgmiste kriteeriumite põhjal:

- teenindab viit või enamat üksikelamut, vähemalt viie boksiga ridaelamut, vähemalt viie korteriga korterelamut;
- teenindab avalikku objekti, mis eeldab ligipääsu mootorsõidukiga;
- tagab ühenduse avalikult kasutatavate teede vahel;
- tee ühendab asulaid või tagab ühenduse riigimaanteega;
- teed pidi kulgeb ühistranspordi või koolibussi liin.

Uusarenduste puhul on oluline koostöö arendajaga teede, tänavate ja tänavavalgustuse taristu välja arendamiseks.

Kuusalu vallas on kergliiklusteid rajatud peamiselt Kiiu, Kuusalu ja Kolga alevikes. Kergliiklusteede võrgustiku kavandamisel lähtutakse nii igapäevase liikumisvajadusega asulate kui ka valla olulisemate puhkepiirkondade (ranna-alad, Lahemaa) ühendamise vajadusest. Arengukava koostamise ettepanekute perioodil saabunud tagasiside põhjal saab väita, et vallaelanike sooviks on kergliiklusteede võrgustiku laiendamine, mida vallavalitsus kavandab võimalusel teostada toetusmeetmete abil.

Vallale kuulub kokku üksteist silda, nendest kaks on puitsillad. Aastal 2019 on rekonstrueeritud Joaveski puitsild üle Loobu jõe, järgmine remondivajadus lähiajal on Nõmmeveski sillal.

Tänavavalgustus on alevikes ja paljudes külades. Külavanemate ettepanekud arengukava koostamise perioodil olid enamik seotud tänavavalgustusega ja soovitakse, et teekond koolibussi peatusesse oleks valgustatud. Vald püüab esmajärgus valgustada bussipeatuseid ja külakeskusi piirkondades, kus on olemas elektrivarustus.

Enamik tänavavalgustusest Kuusalu vallas on viimastel aastatel jooksvalt vahetatud säästlike LED-lampide vastu. Eesmärk on täielikult minna üle kaasaaegsetele tänavavalgustitele.

2023. aasta Kuusalu valla rahulolu-uuringus on rahulolu teedega küsitud teenuste hulgas kõige madalama hindega (2,47/4), kuid vastajatest oli siiski kõige rohkem neid, kes on teede olukorraga „pigem rahul“. Vastajate kommentaarid positiivses osas toovad välja, et arvestades Kuusalu valla suurust, hajaasustust ja teede pikkust, on teed pigem heas korras võrreldes teiste omavalitsustega. Rahulolematust põhjustavad eelkõige talvine teehooldus, vähene või hooletu hööveldamine ja kergliiklusteede vähesus. Segadust ja arusaamatust põhjustab ka teadmatus teede kuuluvuse osas (riigi-, valla- või eratee). Rahulolu tänavavalgustuse olukorraga on võrreldes 2019. ja 2017. aasta uuringuga kasvanud. Ka selles valdkonnas on enim neid, kes on „pigem rahul“. Samas tõid mitmed vastajad teede olukorra puuduse ja ohuallikana välja just valgustuse puudumise (näiteks pimedad bussipeatused).

Kuusalu valla teede ja tänavavalgustuse tugevused:

- väike liiklustihedus
- enamik tänavavalgusteid on energiasäästlikud

Kuusalu valla teede ja tänavavalgustuse nõrkused:

- suur teedevõrk
- teede hooldus ja rekonstrueerimine on alarahastatud

Strateegilised eesmärgid

Valla territoorium on hõlpsasti läbitav, olemasolev teedevõrk on tolmuvaba, turvaline ja hästi korrastatud. Kogu valla tänavavalgustus on säästlik ja kaasaegne.

Vajalikud tegevused

1. Valla teede mustkatte alla viimine, rekonstrueerimine ja hooldus.
2. Valla teede aluse maa munitsipaliseerimine.
3. Avalikus kasutuses olevate erateede kasutusvalduse seadmine.
4. Kergliiklusteede kavandamine ja rajamine.

3.4.2 Ühisveevärk ja kanalisatsioon

Hetkeolukord

Ühisveevärk on Kuusalu vallas olemas 20 ning ühiskanalisatsioon 9 külas ja alevikus. Kuusalu valla joogivee olukorda ja tuleviku võimalikke tegevusi on põhjalikult kirjeldatud Kuusalu valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavas 2020–2032.

2023. aastal osutab Kuusalu valla elanikele vee- ja kanalisatsiooniteenuseid kokku 19 pakkujat. Kuusalu valla tähtsaim vee-ettevõtja, OÜ Kuusalu Soojus, on Kuusalu valla 100%-lise osalusega ettevõte. Kuusalu Soojus OÜ loodi 1998. aastal. Põhitegevusalaks on soojusenergia tootmine ja müük, ühtlasi osutab ettevõtte ka valla ühisveevärgi ja - kanalisatsiooniteenust. Kuusalu Vallavalitsuse 100%-lise osaluse suuruseks on 312 395 eurot. Kuusalu Soojus OÜ osutab vee-ettevõtjana veevarustuse teenust järgnevates asumites: Kuusalu alevikus, Kiiu alevikus, Kolga alevikus, Kuusalu külas, Kupu külas (ühiskanalisatsiooni klient on seal Balti Spoon OÜ), Pärispea küla, Salmistu küla, Vihasoo küla, Viinistu küla, Uuri küla, Leesi küla, Pudisoo küla, osaliselt Valkla küla ja Kaberla küla. Kuusalu valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava 2020–2032 andmetel oli koostamise ajal OÜ Kuusalu Soojuse ühisveevärgi- ja -kanalisatsiooniteenusega hõlmatud inimeste arv 2930. Teisi vee-ettevõtteid arvesse võttes on hõlmatuid rohkem.

Lisaks liigitatakse vallas ühisveevärgi ja/või -kanalisatsioonipiirkondadena järgmised külad või osad eelnimetatud küladest: Hara; Joaveski; Juminda; Kolga-Aabla; Salmistu küla Laane AÜ hallatav osa; Kodasoo; Valkla küla Mutionu AÜ hallatav osa; Pedaspea; Andineeme; Vihasoo küla Sireli KÜ poolt hallatav osa; Vihasoo küla Seltsing Vihasoo Vesi, Sireli KÜ, Vihasoo Veetarbijate Ühistu MTÜ poolt hallatavad osad, Virve külas Virve Vesi TÜ ning Suurpea külas Piibeleht OÜ ja MTÜ Suurpea Külaselts.

Reovee vastuvõtmise, ärajuhtimise ja puhastusega on kaetud: Kuusalu alevik, Kiiu alevik, Kolga alevik, Kuusalu küla, Kupu küla, Vihasoo küla, Valkla küla, Kolgaküla ja Uuri küla.

Kuusalu valla ühiskanalisatsiooniteenusega varustatud asulate ühiskanalisatsiooni-rajatised on viimastel aastatel üldjoontes rekonstrueeritud. Suurpea külas ehitati uus reoveepuhasti 2021. aastal, samuti teostati torustiku korrastamise tööd. Allika külas asub regionaalne reoveepuhasti, mis teenindab Kuusalu ja Kiiu piirkonda, kuhu paigaldati 2022. aastal liivapüüdur. Ühisveevärgi ja kanalisatsiooni valdkonna peamine eesmärk arengukava koostamise ajal on trasside ja reoveekogumisalade laiendamine. Laiendamist nähakse ette eelkõige Salmistu, Valkla ja Sõitme külades.

Alates 1. jaanuarist 2023 sai OÜ Kuusalu Soojus Sõitme külas asuva Leegiranna arenduspiirkonna ühisveevärgi vee-ettevõtjaks. Kuusalu vallavalitsus võõrandas eelnevalt OÜ-le Kuusalu Soojus Leegiranna arenduse joogiveepumpla ja veetorustiku. Arendusala vajab edasisi investeeringuid kanalisatsiooni parendamiseks.

Kuusalu valla suurimad veetarbijad on valla suurim ettevõte Kupu külas asuv Balti Spoon OÜ, mis kasutab oma puurkaevu ning tootmisettevõte Amber Production Remedia OÜ, mis asub Kiiu alevikus ja võtab vett oma puurkaevust ühtlasi müües Kiiu aleviku ühisveevärgile joogivee tootmiseks-töötlemiseks vett samast puurkaevust. Seega suuremad tööstustarbijad ühisveevärgi vett tänase seisuga ei kasuta. Eelnevad ettevõtted juhivad oma reovee aga Kuusalu regionaalsele reoveepuhastile. Teised juriidilistest isikutest tarbijad on olmetarbijate iseloomuga, sealhulgas ühiskondlikud asutused: lasteaiad, koolid, spordikompleksid, raamatukogud. Lähiaastatel saab eeldada Valkla Südamekodu laiendusega seoses ettevõtte veetarbimise kasvu.

Väljaspool tihedamalt asustatud alasid on joogiveevarustus lahendatud peamiselt isiklike salv- ja puurkaevude abil. Reovesi puhastatakse omapuhastitega või kogutakse mahutitesse ning viiakse purgimisteenuse osutajate poolt puhastitesse.

Sademeveetrasse Kuusalu vallal ja OÜ-l Kuusalu Soojus on üksikuid. Valla territooriumil leidub varasemast peremehetuid toimivaid torustikke, mis suubuvad peamiselt veekogudesse. Vajalik on olemasolevad süsteemid ja nende seisukord kaardistada ning vajadusel korrastada. Sademevee juhtimine lahendatakse üldjuhul kinnistusiseselt. Tulenevalt kliimamuutustega kohanemise vajadusest on arendustegevusel eriti oluline rohkem hakata pöörama tähelepanu sademevee lahendustele.

Kuusalu ühisveevärgi ja kanalisatsiooni tugevused:

- põhjaveevarude probleem puudub
- enamik olemasolevad torustikud ja seadmed on hiljuti korrastatud ja toimivad

Kuusalu ühisveevärgi ja kanalisatsiooni nõrkused:

- omavolilised liitumised trassiga põhjustavad reostusohtu
- puuduvad kokkulepped vallavalitsuse ja veemajandusega tegelevate ühingute vahel
- puuduvad eelarvevahendid ühisveevärgi ja kanalisatsiooni arendamiseks
- Sademeveesüsteemid on lahendamata

Strateegilised eesmärgid

Kuusalu valla elanikele on tagatud puhas joogivesi ja kompaktse hoonestusega aladel ühisveevärk ja kanalisatsioon välja arendatud.

Vajalikud tegevused

1. Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava uuendamine.
2. Sademeveesüsteemide kaardistamine ja kavandamine.
3. Järelevalve tõhustamine.
4. Ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni alade arendamine.

3.4.3 Ühistransport, liikuvus ja ligipääsetavus

Hetkeolukord

Ühistranspordi peamine korraldaja vallas on MTÜ Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus, mille liige Kuusalu vald ka on. Avalikud liinid peatusega Kuusalu vallas on MTÜ Põhja-Eesti Ühistranspordikeskuse koordineeritud Tallinna-Loksa marsruut ja Lääne-Viru maakonnaliinide liinid 18V ja 61. Lisaks toimib liin 307 Rakvere-Haljala-Viitna-Valgejõe-Tallinn vedajaga Tulisilm OÜ. Kaugliinibussidel on samuti peatused Kuusalu vallas.

Külades, kuhu MTÜ Põhja-Eesti Ühistranspordikeskuse bussid ei sõida, korraldab seitsmel liinil ühistransporti vallavalitsus. 2023. aasta valla eelarvest on vajalik valla poolt korraldatava ühistranspordi eest tasuda kokku ca 70 000 eurot.

Lisaks MTÜ Põhja-Eesti Ühistranspordikeskusele pakuvad koolibussiteenust kokku 21 liinil 5 teenusepakkujat – OÜ Alukvik (2 liini), OÜ Arla Sõidud (8), OÜ Tulisilm (2) ja Revalialink OÜ (4), samuti saavad kooliõpilased kasutada 5 valda läbivat maakonnaliini, mida pakub MTÜ Põhja-Eesti Ühistranspordikeskus.

Harjumaa Omavalitsuste Liidu tellitud liikuvusuuring „PeatusKOHT“ on toonud välja peamised järeldused parima praktika rakendamiseks Harjumaa kontekstis, millest lähtub ka Kuusalu vald:

- Keskenduda tuleb võrdsete liikumisvõimaluste tagamisele. Eelkõige panustada laste, noorte, eakate, naiste ja puuetega inimeste võimalustele ühistransporti kasutada ja ühiskondlikus elus osaleda.
- Ühistranspordi peatuste roll on laiem kui sõiduki ja kasutaja kohtumiskoht. Peatused saavad pakkuda laia valikut erinevaid teenuseid ning toetada kohaliku kogukonna elu arengut.
- Ühistranspordi peatuste muutmine tõelisteks liikuvuspunktideks aitab luua sideme nö klassikalise ühistransporditeenuse ja nõrgalt ühendatud liikuvusteenuste vahel. Liikuvusteenuste lahendused saavad toetada viimase-kilomeetri probleemile lahenduste leidmisel ning muuta ühistranspordisüsteemi efektiivsemaks.

Peamised liikuvuspunktid vallas asuvad Kuusalus, Kolgas, Kotkas ja Kiius. Algatatud on planeering Kiiu liikuvuspunkti arendamiseks. Kuusalu aleviku bussipeatuse arendamine on samuti olnud pikalt kavas ja olemas on vastav planeering.

Kuigi valla ühistransport põhineb vaid bussitranspordile, on kokkuvõttes on ühendused pealinnaga väga head ja graafik tihe. PeatusKOHT uuring, kus hinnati peatuste seisukorda ja potentsiaalset

kasutajaskonna suurust on hinnanud Kuusalu valla ühistransporditeenuse kvaliteeti kõrgemaks kui on nõudlus. Minuomavalitsus.ee andmetel on elanike rahulolu kõigest baastasemel, küllaga ollakse keskmiselt rahul ligipääsetavusega ühissõidukitesse.

Üks võimalik areng ühistranspordi puhul oleks nõudeveo teenuse rakendamine.

Ligipääsetavuse osas tuleb parandada hoonete ja objektide ligipääsetavust. Antud teemadega tegeleb peamiselt vallavolikogu sotsiaalkomisjon.

Kuusalu ühistranspordi, liikuvuse ja ligipääsetavuse tugevused:
- hea ühendus Tallinna-Loksa-Narva
- lai ühistranspordi võrgustik
- palju ühistransporditeenuse pakkujaid

Kuusalu ühistranspordi, liikuvuse ja ligipääsetavuse nõrkused:
- keskustest kaugemates külades ühistransporti ei ole
- ligipääsetavus avalikesse hoonetesse vajab parendamist

Strateegilised eesmärgid

Kuusalu valla territoorium on efektiivselt ja vajaduspõhiselt kaetud ühistransporditeenusega. Ühissõidukid, avalikud hooned ja objektid on ligipääsetavad kõigile sihtgruppidele.

Vajalikud tegevused

1. Liinivedude täiendamine koostöös MTÜ Põhja-Eesti Ühistranspordikeskusega.
2. Ligipääsetavuse analüüs ja parendamine.

3.4.4 Energiamajandus

Hetkeolukord

Kuusalu valla olulisim sooja tootmise ja müügiga tegelev ettevõte on vallale kuuluv OÜ Kuusalu Soojus, kus 2022. majandusaastal oli töötajate keskmine arv 10. Vallas asub kaks hakkepuidul töötavat katlamaja, millega OÜ Kuusalu Soojus varustab soojusega Kuusalu ja Kolga alevike kaugkütte piirkondi. Alternatiivse kütteliigina kasutab OÜ Kuusalu Soojus Kuusalu aleviku kütmisel maagaasi ja Kolga aleviku kütmisel põlevkiviõli. Mõlema piirkonna kaugküttetaristud on valdavalt renoveeritud ning heas seisukorras. Vallas on kolm gaasiküttel töötavat lokaalset katlamaja: Kuusalu Keskkooli katlamaja, Kiiu Kiigepõnni lasteaia katlamaja ja Balti Spoon OÜ katlamajad. Soojusmajandus lähtub kehtivast soojusmajanduse arengukavast, selleks on OÜ-l Kuusalu Soojus arengukava aastateks 2015-2025. Katlamajad olulist parendust lähiaastatel ei vaja.

2022. aastal paigaldati Kuusalu katlamajja lisaks generaator klientidele sooja vee ja kütte tagamiseks elektrikatkestuste korral. Kolga katlamajja paigaldati kriisiolukorraks generaator 2023. aastal.

Väljaspool kaugküttepiirkondi toimivad individuaalsed küttelahendused. Perspektiivis on soovitatav individuaalsetes küttelahendustes kasutada keskkonnasäästlikumaid kütuseliike. Kuusalu vald soosib taastuvenergeetika kasutuselevõtmist. Hajaasustatud aladel võib püstitada väiketuulikuid oma majapidamise või ettevõtte tarbeks. Planeeringuga antakse tingimused ka maasoojusenergeetika ja päikeseenergeetika kasutuselevõtuks.

Kuusalu vallas tagavad elektrivarustuse Kuusalu, Kolga ja Loksa 110 kV alajaamad. Elektriga varustatakse Kuusalu valda PKV Harju elektrivõrgust. Valla territooriumi läbivad Loksa-Kolga-Kuusalu-Kallavere 110 kV ja Kuusalu-Kehra 35 kV elektriliinid. Elektriliinid on suuremas osas ehitatud õhuliinidena, va Kuusalus ja Kiius. Valla territooriumil on kaks suuremat alajaama - Kuusalus 110/35/10 kV ja Kolgas 110/10 kV. Peale selle on külades rajatud väikesed 10/0,4 kV alajaamad.

Gaasivarustuse osas läbivad valla territooriumi kõrgsurve gaasimagistraalid Ø 200 mm ja Ø 500 mm, mis paiknevad Tallinn–Narva maanteekoridoriga paralleelselt. Kiiu alevikus paikneb gaasijaotusjaam. Gaasiküttel on valla hoonetest Kuusalu Keskkool ja spordikeskus ning Kiiu Kiigepõnni lasteaed.

Valla omandis on 20 hoonet, energiamärgised on neist 19nel. Munitsipaalomandis hoonetest on energiamärgis C ja parem vaid neljal hoonel, D või E on kaheksal ja viiel on märgis lausa F või G. Energiatõhusustöid vajavad Kolga Kool, Vihasoo Lasteaed-Algkool ja mitmed rahvamajad.

Kuusalu energiamajanduse tugevused:

- Kuusalu ja Kolga alevike katlamajad töötavad taastuvenergial – puiduhakkel
- Kuusalu ja Kolga kaugküttetaristud on heas seisukorras

Kuusalu energiamajanduse nõrkused:

- hoonefondis on kõrge energiakuluga hooneid
- piiratud kaugküttepiirkonnad – soovijatel pole võimalik liituda

Strateegilised eesmärgid

Kogu kaugküttetaristu on heas seisukorras. Kõik valla avalikud hooned on energiatõhusad ja energiamärgisega vähemalt C.

Vajalikud tegevused

1. Valla avalike hoonete energiatõhusaks rekonstrueerimine.

3.4.5 Jäätmemajandus

Hetkeolukord

Eesti on võtnud eesmärgiks, et alates 2025. aastast tuleb korduskasutuseks ette valmistada ja ringlusse võtta vähemalt 55% kodumajapidamisest pärinevaid paberi-, metalli-, plasti- ja klaasijäätmeid ja võimaluse korral muudest allikatest pärinevaid samalaadseid jäätmeid. Alates aastast 2030 tuleb ringlusse võtta juba 60% olmejäätmetest ning 2035. aastast 65% olmejäätmetest. Selleks, et jäätmeid oleks võimalik maksimaalselt ringlusse võtta, tuleb need tekkekohas liigiti koguda. Kuusalu valla eesmärk on luua võimalused esemete äraandmiseks.

Liigiti kogutakse paberit ja kartongi, klaasi, metalle, plasti, biojäätmeid, puitu, tekstiile, pakendeid, elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmeid, ohtlikke jäätmeid nagu patareid, akud, värvid, õlid ja ravimid ning suuremõõtmelisi jäätmeid nagu madratsid ja mööbel. Kõik, mis jääb liigiti kogumisest üle, klassifitseeritakse kui segaolmejäätmed.

Vastavalt JATS ja Keskkonnaportaal andmetele tekkis Kuusalu vallas perioodil 2017 – 2021 kokku ca 102 992 t erinevaid jäätmeid, mis teeb keskmiseks jäätmetekkeks elaniku kohta 3275,5 kg/a.

Kuusalu vallas pole olmejäätmete teke perioodil 2017 – 2021 vähenenud, sh pole vähenenud ka segaolmejäätmete osakaal. Liigiti kogutud olmejäätmete osakaal on ainult 21% kogu olmejäätmete osakaalust. Olmejäätmetest kogutakse liigiti ainult pappi ja paberit, köögi- ja sööklajäätmeid, suurjäätmeid, plasti ja ohtlikke jäätmeid, kuid neidki vähesel määral. Olmejäätmete seast ei koguta eraldi klaasi. Väga vähesel määral kogutakse rõivaid ja tekstiili.

Jäätmeliikide võrdluses tekkis samal perioodil vallas enim puidutöötlemisel tekkivaid jäätmeid, mida võib seostada valla suurima ettevõtte Balti Spoon OÜ tegevusega. Siiski on kogus viimastel aastatel märkimisväärselt vähenenud. Koguse vaates teisena tekkis ehitusjäätmeid ligi 54 000 t ja kolmandana ohtlikke jäätmeid 12 000 t. Olmejäätmete kogus 2017 – 2021 perioodil on 7 500 t. Erinevalt teistest jäätmeliikidest on olmejäätmete suurim tekitaja valla elanikkond. Kuusalu vallas tekkinud olmejäätmete kogused on aastate lõikes kõikunud. Perioodil näeme suures osas ikkagi olmejäätmete koguste tõusu. Positiivne on aasta 2021, kui olmejäätmete kogused elaniku kohta vähenesid.

Kiiu alevikus tegutseb Eesti ühe suurima ringmajandusega tegeleva kontserni jäätmete ümbertöötlemise ettevõte WeeRec OÜ. WeeRec tegeleb vanade elektri- ja elektroonikajäätmete ning plastpakendite ümbertöötlemisega.

Jäätmekäitlusalast tegevust Kuusalu vallas reguleerivad jäätmekava, jäätmehoolduseeskiri ning jäätmevaldajate registri põhimäärus. Kogu Kuusalu valla territoorium on hõlmatud korraldatud

jäätmeveoga. 24.11.2022 seisuga on Kuusalu vallas korraldatud jäätmeveoga hõlmatud majapidamisi 2276. Alates 1. juunist 2023 algas Kuusalu vallas uus korraldatud jäätmeveo periood. Uue korraldatud jäätmeveo hanke võitis AS Eesti Keskkonnateenused, mis tähendab, et jäätmete vedaja jäi samaks. Korraldatud jäätmeveoga on hõlmatud seitse jäätmeliiki: biolagunevad köögi- ja sööklajäätmed ehk toidujäätmed, biolagunevad aia- ja haljastujäätmed, segapakend, klaaspakend, paberi- ja kartongijäätmed, segaolmejäätmed ning rõiva- ja tekstiilijäätmed. Lisaks on Kuusalu vallas mitmeid jäätmete üle andmise võimalusi, sh ka valla territooriumile jäävad avalikud pakendi ning paberi ja papi konteinerid. Jäätmevaldajatele pakutakse tasuta pakendikoti teenust.

Valla jäätmejaam asub Kiiu alevikus Tamme kinnistul. Samuti on võimalik jäätmeid üle anda Jõelähtme vallas asuvasse Tallinna prügilasse ja Loksa jäätmejaama. Kuusalu valla elanikud saavad Loksa jäätmejaamas jäätmeid üle anda sama hinnakirja alusel, mis kehtib Loksa linna elanikele.

Kasutatud riideid ja jalatseid tasuta ära viia MTÜ Riidepunkt konteineritesse, mis asuvad Kiiu jäätmejaamas ja Kuusalu Coopi juures Kuusalu alevikus.

Kuusalu vald on alates detsembrist 2022. aastal MTÜ Eesti Jäätmehoolduskeskuse liige. MTÜ on loodud omavalitsuste jäätmehooldusalase koostöö edendamiseks, jäätmeseadusega omavalitsustele pandud ülesannete täitmiseks ning ühiselt jäätmehoolduse arendamiseks.

Kuusalu vald pooldab keskkonnasõbralikke avalikke üritusi – ürituste korraldamisel tuleb järgida vastava määruse põhimõtted. Valla territooriumil korraldatavate avalike üritustel ühekordsete toidu- ja jooginõude kasutamisel ning korraldajal jäätmeid liigiti koguda. Soodustada tuleb korduskasutatavate ning loodussõbralike toodete kasutamist nagu näiteks bambusest, suhkruroost jm biolagunevast materjalist nõusid ja söögiriistu, mis on komposteeritavad.

Kuusalu vallas vajab märkimisväärset tõhustamist järelevalve. Soov on seda parandada, kuid see vajab vallavalitsuse töökorralduse muutmist. Teavituse ja ennetuse osas on pandud eesmärgiks, et hakkaks toimuma regulaarne informeerimine ja teavitus. Välja on töötatud infomaterjalid pakendijäätmete sorteerimise ja kompostimise kohta.

Kuusalu valla eesmärk on, et jäätmekonteinerid oleksid terved ja nende ümbrus puhas. Valla territooriumile ei ole veel avalikke süvamahuteid paigaldatud. Kasutatakse tavalisi mahuteid, kuid probleeme esineb nende ületäitumise ja inimeste hooletusega, mistõttu on ümbrus tihti risustatud. Süvamahutite paigaldamine parandaks olukorda. Mõnes valla piirkonnas on süvamahutite kasutamine paekivi pinnase tõttu piiratud. Vajalik on suurendada koostööd pakendiorganisatsioonidega.

Kuusalu valla jäätmemajanduse tugevused:

- Eesti keskmisega võrreldes madal olmejäätmete teke.
- võrreldes Eesti keskmisega oluliselt kõrgem paberi ja kartongi eraldamise osakaal olmejäätmetest
- segapakendi liigiti sorteerimise suur osakaal valla elanike poolt.

Kuusalu valla jäätmemajanduse nõrkused:

- segaolmejäätmete kogus olmejäätmete seas oluliselt kõrgem Eesti keskmisest
- ohtlike jäätmete kogus segaolmejäätmetes ületab Eesti keskmist
- väike kogus pakendijäätmeid eraldatakse olmejäätmetest.
- vähene ressurss järelevalve ja teavitustöö parendamiseks.

Strateegilised eesmärgid

Kuusalu vallas on loodud mugavad võimalused jäätmete sorteerimiseks ja üleandmiseks võimaldades jäätmete taaskasutusse suunamist.

Vajalikud tegevused

1. Mugavate võimaluste loomine liigiti kogutud jäätmete üleandmiseks.
2. Teavitus- ja ennetustöö jäätmete korrektse sorteerimise tagamiseks.
3. Kiiu jäätmejaama arendamine ja laiendamine.
4. Jäätmejaamas vastuvõetavate jäätmete nimistu laiendamine.

3.4.6 Sidetaristu

Hetkeolukord

Tänane maailm toetub järjest enam moodsale tehnoloogiale, automatiseerimisele ning interneti pakutavatele võimalustele. Kaugtöö tegemine sai aastal 2020 uueks normaalsuseks kordades suuremale arvule inimestest, kes varem sellele isegi mõelda ei osanud. Õppetöö ja huviringide läbiviimine läbi videokõnede muutus kõikidele õpilastele ja õpetajatele kohustuslikuks, kuna muud võimalust õppetööga jätkamiseks polnud. Lähima paarikümne aasta jooksul muutuvad isejuhtivad autod, bussid ja teised transpordivahendid uueks normaalsuseks meie teedel ja tänavatel ning paljud rutiinsed tööd teevad inimeste eest ära robotid. Kõik see vajab järjest paremat, kiiremat ja usaldusväärsemat ühendust, mis võimaldaks inimestel hea kvaliteediga kaugsuhtluse toimimist ning masinatele täpse tegutsemise.

Arengukava „Eesti digiühiskond 2030“ ühenduvuse valdkondlikuks eesmärgiks on seatud, et Eestis on asukohast sõltumata kättesaadav ülikiire, usaldusväärne ja taskukohane sideühendus, mis võimaldab luua ja kasutada uudseid digiteenuseid.
Nimetatud eesmärgi saavutamiseks on kavas viia ellu järgmised tegevused:

- toetatakse väga suure läbilaskevõimega juurdepääsuvõrkude arendust maapiirkondades, kus sideettevõtjad konkurentsitingimustes ise investeeringuid ei tee;
- Eesti olulisematel transpordikoridoridel toetatakse baastaristu rajamist, mis võimaldab luua katkematu 5G-leviala;
- valitud elu- ja ettevõtluspiirkondades toetatakse 5G-levialaga katmist.

Selle tulemusel peaks aastaks 2030 olema kõigil Eesti elanikel ja ettevõtetel võimalus liituda vähemalt 100 Mbit/s internetiühendusega, mida saab suurendada kuni kiiruseni 1 Gbit/s ning turutõrkepiirkondades on riigi ja sideettevõtjate koostöös rajatud baastaristu, mis võimaldab uute tehnoloogiate kasutuselevõttu.

Eesti on aastast 2009 arendanud Euroopa Liidu struktuurifondide toel kogu riiki hõlmavat lairiba baasvõrku. Kokku valmis 2020. aasta lõpuks ca 7000 km kogu riiki kattev baasvõrk.

Kaart 2. Lairiba baasvõrk Kuusalu vallas aastal 2022. Allikas: MKM

Lairiba baasvõrgu ehituse käigus rajati kiire interneti ühenduse võimalus ka enamikele Kuusalu valla allasutustele ja avalikus kasutuses olevatele hoonetele (Kuusalu raamatukogu, Kuusalu vallavalitsus, Kuusalu Keskkool, Kolga Kool, Kolga seltsimaja, Kolga Lasteaed, Kolga raamatukogu, Kolga muuseum, Kõnnu raamatukogu, Leesi rahvamaja, Pärispea seltsimaja, Vihasoo Lasteaed-Algkool, Vihasoo rahvamaja, Viinistu rahvamaja).

Alates 2018. aastast on Eestis kolmel korral toetatud juurdepääsuvõrkude rajamist. 2018. aastal toimunud konkursi võitis Elektrilevi OÜ (nüüd Enefit Connect OÜ), kes rajab aastatel 2019–2023 kõikides Eesti maakondades valguskaabliga liitumise võimaluse 40 016 aadressile. Kuusalu vallas on Enefit Connect juurdepääsuvõrgud teostanud või plaanib 2023. aasta lõpuks valmis ehitada järgmistes asulates: Pärispea, Juminda, Soorinna, Pudisoo, Valgejõe, Kaberla, Kiiu-Aabla, Uuri küla, Kolga-Aabla, Pedaspea, Salmistu, Suurpea (põhiliselt kortermajades), Turbuneeme, Vahastu, Viinistu, Kiiu, Kolga, Kuusalu küla (Käli) ja Vihasoo. Liitumise võimalus on loodud või luuakse kokku 1 782 aadressile.

Aastatel 2021 kuni 2027 on Vabariigi Valitsus otsustanud toetada püsiühenduste rajamist turutõrkepiirkondades kokku 70,29 miljoni euroga, mis on jaotatud kohalike omavalitsuste vahel. Kuusalu vallas kasutatavate vahendite eelarve on kokku 918 236 eurot. Kuusalu vallas rahastatakse püsiühenduste rajamist seni kolme projekti raames Kuusalu alevikus, Kuusalu külas ja Salmistu külas. Nende ühenduste valmimise tähtaeg on 2024. aasta lõpp.

2023. aasta riigieelarvest eraldati külakogukondade lairibataristu piloottoetusmeetmele 800 000 eurot. Selle toetusmeetme raames said toetust kaks Kuusalu valla küla – Soorinna 190 000 eurot ja Kasispea 119 690 eurot

Valla elanike jaoks on tasuta kasutada ka üheksa avalikku internetipunkti, mis enamasti paiknevad raamatukogude juures (Kuusalu raamatukogu, Kolga raamatukogu, Kõnnu raamatukogu, Joaveski raamatukogu, Kiiu mõis, Kolgaküla raamatukogu, Kuusalu Kunstide Kool, Kolga Muuseum ja Kuusalu Keskkool). Kuusalu Keskkooli, spordikeskuse ja staadioni piirkonnas toimib Euroopa Liidu toetusel rajatud WiFi4EU leviala.

Mobiiliside levi osas on Kuusalu vald üldjoontes kaetud, kuid on jätkuvalt piirkondi, kus selle parandamine on vajalik.

Kuusalu valla sidetaristu tugevused:

- valla enamikke asulaid läbi ELASA baasvõrk, mis teeb võimalikuks juurdepääsuvõrkude rajamise.
- toetusmeetmeid kasutatakse juurdepääsuvõrkude rajamisel sideettevõtete poolt aktiivselt
- aktiivne koostöö riigiasutuste, vallavalitsuse, sideettevõtete ja kogukondade esindajate vahel.
- asustatud piirkonnas valdavalt toimib põhiliseks internetiühenduseks vajalik mobiililevi

Kuusalu valla sidetaristu nõrkused:

- vallas on suures osas hajaasustus, mis teeb ühenduste rajamise kulukaks
- mitmetest asulatest jääb baasvõrk kaugele, baasvõrgu laiendamist pole riigil plaanis
- toetusmeetmete maht pole valla kõigisse asulatesse juurdepääsuvõrkude rajamiseks piisav

Strateegilised eesmärgid

Kogu Kuusalu valla territoorium on kaetud 5G ühendusega ja kiire internetiga liitumise võimalus on kõigil asutustel, ettevõtetel ja majapidamistel.

Vajalikud tegevused

1. Vallavalitsuse koostöö riigiga, sideettevõtetega ja kogukondadega riigi toetusmeetmete efektiivseks kasutamiseks.
2. Kiire internetiühenduste rajamise toetamine.

Peamised indikaatorid, mille kaudu taristu ja kommunaalmajanduse arengut seiratakse

	Algtase	Sihttase
1. Mustkatte alla viidud teed (uued km)	0	21
2. ÜVK-ga hõlmatud inimeste arv	2930	3200
3. Valla hooned vähemalt energiamärgisega C	4	6
4. Korraldatud jäätmeveoga hõlmatud majapidamiste arv	2276	2350
5. Kiire interneti ühendumise võimalusega aadressobjektide arv	1632	2800

Investeeringud taristu ja kommunaalmajanduse valdkonnas

Tegevus	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Eestvedaja**	**Ressurss**
Salmistu-Valkla ranna parkla ja Rannasalu tee rajamine		x					vallavalitsus	valla eelarve
Kodasoo-Soodla tee nr 3530005			x				vallavalitsus	valla eelarve

mustkatte alla viimine								
Kuusalu aleviku Arensi tee rek.		x					vallavalitsus	valla eelarve
Kiiu-Jaanukse tee nr 3530018 rek.			x				vallavalitsus	potentsiaalne toetus ja valla eelarve
Kodasoo-Rummu tee nr 3530004 mustkatte alla viimine		x					vallavalitsus	valla eelarve
Haavakannu- Sepa tee nr 3530003 mustkatte alla viimine					x		vallavalitsus	valla eelarve
Allika-Kalda tee nr 3530024 mustkatte alla viimine				x			vallavalitsus	valla eelarve
Leegiranna tee nr 3530025 mustkatte alla viimine				x			vallavalitsus	valla eelarve
Mäe-Mändlo tee nr 3530058 mustkatte alla viimine						x	vallavalitsus	valla eelarve
Mändlo-Kuusalu tee nr 3530059 mustkatte alla viimine					x		vallavalitsus	valla eelarve
Kuusalu-Külmallika tee nr 3530056 mustkatte alla viimine		x					vallavalitsus	valla eelarve
Kasemetsa-Kosu tee nr 3530053 mustkatte alla viimine		x					vallavalitsus	valla eelarve
Hirvli ringtee nr 3530045 mustkatte alla viimine						x	vallavalitsus	valla eelarve
Soosilla tee nr 3532328 mustkatte alla viimine				x			vallavalitsus	valla eelarve
Vallamaja tee nr 3530084 mustkatte alla viimine					x		vallavalitsus	valla eelarve
Rihumägi-Salmistu-Valkla kergliiklustee rajamine		x	x	x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalne toetus ja valla eelarve
Kolga aleviku kergliiklustee Vana-Narva mnt-Kolga mõis rajamine		x	x	x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalne toetus ja valla eelarve
Kiiu-Valkla kergliiklustee rajamine		x	x	x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalne toetus ja valla eelarve

Loksa-Kolgaküla kergliiklustee rajamine		x	x	x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalne toetus ja valla eelarve
Kuusalu-Andineeme kergliiklustee rajamine		x	x	x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalne toetus ja valla eelarve
Jäätmejaama teenuste ja taristu parendamine		x	x	x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalne toetus ja valla eelarve
Leegiranna arenduse kanalisatsiooni rekonstrueerimine		x	x	x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalne toetus ja valla eelarve
Valla ja avalikus kasutuses hoonete ühendamine kiire internetiga		x	x	x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalne toetus ja valla eelarve

3.5 Elu- ja looduskeskkond

3.5.1 Keskkonnahoid

Hetkeolukord

Kuusalu vallas asub Keskkonnaregistri andmetel 1222 kaitstavat loodusobjekti, mille seas on:
•7 hoiuala (Kaberla, Kolga lahe, Pakasjärve, Väike-Pakasjärve, Valgejõe, Pikkoja alamjooksu ja Valkla klindi hoiuala);
•11 kaitseala, sh Lahemaa rahvuspark, loodus- ja maastikukaitsealad, mõisapargid ja männik;
•46 üksikobjekti (valdavalt rändrahnud, puud või puudegrupid);
•2 kohalikult kaitstavat objekti (Ruu loodusobjekt, Rehatse maastikukaitseala);
•8 kaitsealuse liigi püsielupaika;
•1148 kaitsealuse liigi leiukohta.

Rahvusvahelise tähtsusega Natura aladest leidub vallas 4 linnuala (Kolga lahe, Lahemaa, Ohepalu ja Põhja-Kõrvemaa linnuala) ja 9 loodusala (Kaberla, Kolga lahe, Lahemaa, Ohepalu, Pakasjärve, Põhja-Kõrvemaa, Ubari, Valgejõe ja Valkla klindi loodusala).
Lahemaa rahvusparki kuulub Kuusalu vallast 25 345 ha ehk 35,7% valla kogu pindalast. Lahemaa rahvuspark on loodud Põhja-Eesti rannikuala looduse, maastike, kultuuripärandi ning tasakaalustatud keskkonnakasutuse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks. Kaitstakse metsa-, soo- ja rannikuökosüsteeme, samuti poollooduslikke kooslusi, geoloogiamälestisi ning ajaloo- ja arhitektuurimälestisi. Lahemaa on Euroopa üks tähtsamaid metsakaitsealasid. Lahemaa rahvuspargi looduskaitset kirjeldab Lahemaa kaitsekorralduskava ning reeglid sätestab kaitse-eeskiri. Lahemaa rahvuspargis on kaitse-eesmärgiks seatud 63 linnuliigi, 60 putukaliigi, 2 imetajaliigi, 5 kalaliigi, 44 taimeliigi ja kümne seeneliigi kaitse.

Põhja-Kõrvemaa looduskaitseala asub Harjumaal Kuusalu ja Anija vallas. Eesmärgiks on kaitsta sealseid liustikutekkelisi pinnavorme, rabamassiive, järvi, kooslusi ning haruldasi liike. Kaitsealale jääb kaks servamoodustiste vööndit: Aegviidu-Paukjärve ning Kulli-Koitjärve. Esindatud on nii oosid, mõhnad kui pealt tasased lavad. Poole kaitseala pindalast moodustavad

sood, peamiselt rabad. Neist suurimad on Koitjärve raba, Kõnnu Suursoo ja Võhma raba. Metsadest domineerivad okasmetsad. Omapärane on inimtekkeline (sõjaväe tegevus) Jussi lagendik. Alale jääb üle 30 järve, nende hulgas ka Põhja-Eesti sügavaim Metstoa Umerikjärv (14 m). Põhja-Kõrvemaa on elupaigaks paljudele kaitstavatele linnuliikidele (kaljukotkas, metsis, sookurg jt) ning suurkiskjatele (karu, hunt, ilves). Taimestiku poolest jääb Põhja-Kõrvemaa Lääne- ja Ida-Eestis levivate liikide piirialale. Kaitseala pindala on 13 157,9 ha.

Kolga lahe maastikukaitseala pindala on 1924 ha ja sellest 267 ha on maismaaosa. Kaitstav territoorium hõlmab 15 saart ja laidu, saartest jääb Kuusalu valla territooriumile vaid Pedassaar.

Metsamaad on Kuusalu vallas Keskkonnaagentuuri 2023. aasta andmetel 45 585 ha ehk 64,3% valla pindalast. Kuusalu valla valmiva üldplaneeringuga määratakse puhke- ja kaitsemetsad suuremate asulate lähialas ja piirkondades, kus esmane vajadus on elamuid teatud mõjude eest kaitsta. Metsade määramise aluseks on sisend, milliseid metsi näeb RMK ja omavalitsus avalikkuse seisukohast kõrgendatud avaliku huviga metsadena. Kuusalu Vallavalitsuse eestvedamisel on loodud Rehatse maastikukaitseala. Kuusalu aleviku kõrgendatud avaliku huviga metsaala ja Rehatse maastikukaitseala osaliselt kattuvad. 2022. aastal viidi Kuusalu aleviku metsades läbi kaitsealuste liikide uuring, registreeriti 28 kaitsealust liiki, sellest 12 kaitsealust linnuliiki, millest 4 kuuluvad II kaitsekategooriasse. Kõrgendatud avaliku huviga metsade alad asuvad ka Kolga aleviku ümber ja Kiiu discgolfi juures. Rohevõrgustikku täpsustatakse ja rohevõrgustiku ala püütakse laiendada valla üldplaneeringuga.

Kuusalu valda iseloomustab pikk merepiir Soome lahe ääres. Keskkonnahoiu vaates on mereäärsetel aladel mureks randa uhutud mereprügi. Kaardistatud on rannikul või merepõhjas laevavrakke ja neist tuleneb oht loodusele ja võimalik reostus tulevikus. Vallas asuvad mitmed järved ja jõed, veekogude all on Statistikaameti andmeil 1.75% Kuusalu vallast. Suurimateks järvedeks on Kahala (346 ha ja kuni 3 m sügav), Lohja (56 ha, kuni 3,7 m sügav) ja Rummu järv (45,4 ha). Rummu järve peetakse taimestiku- ja kalavaeseks. Suuremad jõed on Loobu, Pudisoo ehk Pärlijõgi ja Valgejõgi, lisaks ojad, kraavid ja paisjärved. Pärlijõe ääres asub Kalme karstiala, mida kaitstakse Lahemaa rahvuspargi koosseisus. Karstialal neeldub osa Pärlijõe veest maa alla, moodustades salajõe. Pärlijõe kallastel on rühm karstilehtreid.

Sood ja rabad moodustavad Kuusalu valla pindalast suure osa. Suru Suursoo ehk Kõnnu Suursoo asub Põhja-Kõrvemaa looduskaitsealal pindalaga 2557 ha. Soo on arvele võetud ürglooduse objektina. Sellest 1558 ha jääb madal- ja siirdesoolasundi alla ning 999 ha katab raba-sega- ja rabalasund. Raba kirdeservas on Eesti suurim säilinud laugasjas märejärv – Pikklaugas. Hara soo pindala on 747 ha. Soost mõnisada meetrit loodesse jääb Aabla soo. Soo eesvooluks on Kolga laht. Aastatel 1975–1994 kaevandati Hara soos turvast, turbaväljade pindala moodustas 103 ha. 2013. aastal taastati endised turbaväljad veerežiimi korrigeerimisega looduslähedaseks soomaastikuks. Lehtse soo pindalaga 500 ha asub samuti osaliselt Kuusalu valla territooriumil. Soo lõunaosa ja põhjaosa nimetatakse vastavalt Läste ja Rabassaare sooks. Sealt on aastakümneid kaevandatud turvast. Praegu kaevandamist ei toimu. Lisaks asub vallas Kahala soo pindalaga 353 ha. Turbatootmine toimub Kodasoo turbatootmisalal. Tuntuim raba vallas on Lahemaa rahvuspargis asuv Viru raba. Viru raba pindala on 235 ha. Esindatud on rabale iseloomulik paks turbalasund, liigivaene taimestik, laukad ja älved.

Kuusalu vallas asub 24 maardlat, millest on 10 liiva, üks lubjakivi, kaheksa turba, kolm savi, üks kruusa ja üks fosforiidi maardla. Vastavalt KOTKAS andmetele on kuuele ettevõttele väljastatud kokku 13 keskkonnakaitseluba maavara kaevandamiseks. Vallas on avatud karjäärid peamiselt liiva kaevandamiseks (kaheksa karjääri), kruusa kaevandatakse ühes ja lubjakivi samuti ühes karjääris. Ruumiliselt paiknevad mäeeraldised valdavalt Tallinn–Narva põhimaanteest lõuna pool, mis on hõredamalt asustatud. Kuusalu valla soov on maardlate kasutuselevõtul vältida alasid, mis asuvad väärtuslikel põllumajandusmaadel, väärtuslikel maastikel ja rohelises võrgustikus.

Kuusalu valla seisukoht on, et kohalik omavalitsus peab rohkem saama mõjutada kaevanduslubade väljastamist ja anda suunised kaevandusalade korrastamiseks ja hiljem näiteks rekreatsioonialadeks muutmiseks.

Rohepööre tähendab kompleksset suunamuutust senises majandus- ja toimemudelis, sisaldades mh suundasid primaarenergia tõhusamaks kasutamiseks, taastuvenergia laiaulatuslikumaks kasutuselevõtuks, tarbimise säästlikumaks muutmisel (hoonete rekonstrueerimine, transpordisektori jalajälje vähendamine jm tarbimise vähendamine), uute tehnoloogiate rakendamiseks jpm. Taastuvenergia kasutuselevõtu vaates on Kuusalu valda viimastel aastatel rajatud mitmeid päikeseparke ja valla seisukoht on soosiv. Päikeseparke ei lubata kavandada Kuusalu vallas siiski metsamaale, väärtuslikule maastikule või põllumaale. Valla suurimat päikeseparki rajatakse Allika külla. Kuusalu vallas tuuleparke ei ole. Kaitseväe keskpolügooni ja kaitsealadega seoses mandri- ega meretuuleparke Kuusalu valla territooriumile ka ei planeerita.

Keskkonnaprojektidena näeb vald vajadust uurida veekogude seisundi parendamise võimalusi. Eesti mereala planeeringu põhjal on Kuusalu valla rannaala soodne vesiviljeluseks, näiteks vetikakasvatus. Pudisoo jões viiakse läbi LIFE programmi Pärlikarbi taasasustamise projekti.

Kuusalu valla territooriumil asub Kaitseväe keskpolügoon ja laiendatav Soodla harjutusväli, mis tekitab häiringuid nii inimesele kui loodusele. Müra takistamiseks tuleb säilitada harjutusvälja ümbritsevaid metsi. Harjutusvälja täiemahulisel kasutusele võtmisel võib tekkida oht seoses metsloomade liikumisega ja sattumisega maanteele. Reostusohtu võib kujutada Kaitseväe harjutustel kasutatav laskemoon, kui see peaks jääma loodusesse.

Kuusalu valla keskkonnahoiu tugevused:

- valla looduskeskkond on hästi säilinud
- kogukondade loodushoidu pooldav mentaliteet
- puhas ja piisav põhjaveevaru
- sügavad lahed (paremad tingimused kaladele ja linnustikule ning vastupidavus reostusele)
- eriilmeline looduskeskkond tagab liigilise mitmekesisuse

Kuusalu valla keskkonnahoiu nõrkused:

- randa tuleb mereprügi, mida ei koristata
- suurreostuse oht (seoses laevade ja keskpolügooniga)
- Keskpolügooni ja Soodla harjutusvälja laiendamine (liigirikkuse hävimine)
- Ehitusliiva, lubjakivi ja turba olemasolu (kaevandamiseks)
- palju mahajäetud sõjaväeosasid (keskkonnareostus, muudetud ilme)

Strateegilised eesmärgid

Kuusalu valla elanik on keskkonnahoidlik ja vallas on tagatud loodushoid. Kogukond on kaasatud keskkonnahoiu korraldamisse. Maaomanikke väärtustatakse kui looduskaitse esimest garanti. Kohalikku loodust eksponeeritakse koos piirkonna ajalooga.

Vajalikud tegevused

1. Taastuvenergia üldine soosimine ja kasutusele võtmine valla hoonetel.
2. Keskkonnakaitse-alase järelevalve tõhustamine (jäätmeveo järelevalve, reoveekogumissüsteemide järelevalve).
3. Keskkonnakaitse-alase teavituse korraldamine.
4. Keskkonnateadlikkusele suunatud ürituste algatamine ja toetamine.
5. Looduskaitse all olevate objektide tähistamine ja tutvustamine.

6. Projektides ja hangetes keskkonnahoiu põhimõtete rakendamine.
7. Valla kliima- ja energiakava koostamine.
8. Loodusressursside säästev kasutamine.

3.5.2 Elukeskkond

Hetkeolukord

Kuusalu valla elukeskkond pakub inimestele erinevaid võimalusi – nii looduslähedast hajaasustust kui linnalist aleviku elukeskkonda Kuusalus, Kiius ja Kolgas. Valdav enamus Kuusalu valla elanikest elab hajaasustuse piirkonnas üksikelamus. Seda illustreerib ka järgnev joonis, kust nähtub, et lausa 76,5% eluruumidest elamu tüübi järgi on üksikelamud.

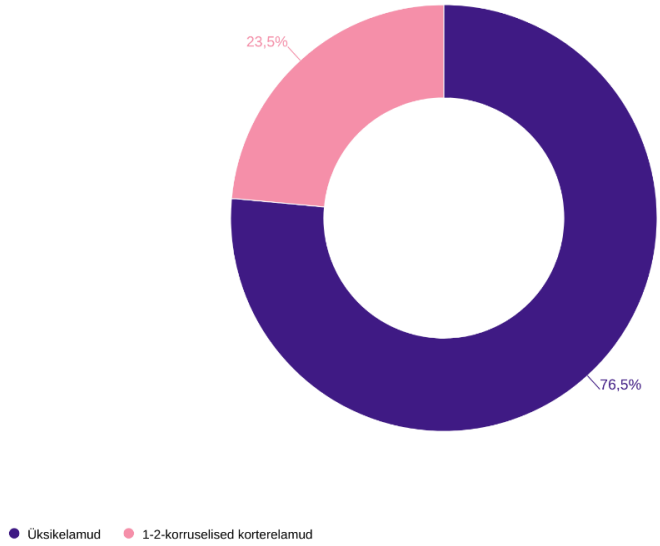

Joonis 6. Kasutusse lubatud eluruumide arv elamu tüübi järgi 2022. seisuga. Allikas: Statistikaamet, ehitisregister.

Kõige aktiivsem on olnud tegevus üksikelamute kruntide kavandamisel ja hoonete rekonstrueerimisel. Suuremad uued elamualad on üldplaneeringuga suunatud Kaberla, Salmistu, Valkla, Mäepea, Kuusalu ja Sõitme küladesse. Enim kehtestatud detailplaneeringud asuvad samuti nendes asulates, välja arvatud Kuusalu küla, kus on üldplaneeringu kohaste elamualade detailplaneerimine ning väljaehitamine on jäänud pigem tagasihoidlikuks. Arengukava koostamise ajal 2023. aastal kehtib Kuusalu vallas 411 detailplaneeringut, nendest 45 üldplaneeringut muutvat. Menetluses on hetkel 104 detailplaneeringut, nendest 9 üldplaneeringut muutvat. Vallas on ca 800 hoonestamata elamukrunti ja seega on potentsiaalne elanikkonna kasv arengukava perioodil ca 2000 inimest. Valdavalt on asutud kehtestatud detailplaneeringuid ellu viima, kuid on ka planeeritud alasid, kus on teostatud vaid maakorralduslikud toimingud. Uue üldplaneeringu menetluse raames tuleb hinnata vanemate kui 10-aastase kehtivusega detailplaneeringute elluviimise ning kehtetuks tunnistamise võimalusi. Ruumi planeerimine toimub terviklikult arvestades keskkonna ja erinevate huvigruppide vajadusi ja ootusi. Valla maakasutuse struktuuris ei rakendata olulisi muutusi, kinnitatud kehtestatud planeeringud vaadatakse uuesti läbi ja võimalusel viiakse ellu.

Kuusalu valla keskus on Kuusalu alevik. Kuusalu aleviku läbib peatänav, mille lõpus on keskväljak. Kuusalu alevikus on kavas ümber kujundada alevikku sissesõit ja peatänav, muuta bussiooteala asukohta ning uuendada avalikku ruumi tänapäevasemaks ning kasutajasõbralikumaks. Võimalik on tervisekeskuse ümbrus kujundada.

Parkidest asuvad Kuusalu vallas Kiiu mõisapark, Kolga mõisapark, Valkla mõisapark ja Kodasoo mõisapark ning Kuusalu alevikus kaks potentsiaalset uut pargiala. Kiiu mõisapargi välja arendamine on võimalus arendada looduskaitsealune park rekreatsioonialaks koos jalutusteede, puhkekohtade ja mängualadega. Kuusalus asub kaks arendatavat ala, mille saaks välja arendada parkideks. Kirikule kuuluv metsatukk, mida kasutatakse pargina ja lasteaia vastas asuv valla maa, kuhu plaanitakse istutada puid. Kolga, Valkla ja Kodasoo mõisa pargid on muinsuskaitse all ja eraomandis. Nende parkide seisundiks on muinsuskaitseamet määranud hooldamata. Tsitres asub ajaloolis-kultuuriliselt väärtuslik endise Kolga suvemõisa park, mida kohalikud elanikud soovivad välja arendada Suur- Tsitre puhkepargiks.

Kuusalu vald korraldab avalike platside niitmist tiheasustusaladel alevikes ja suuremates külades. Niidetakse valla suurust arvestades pigem väikeses mahus. Eesmärgiks on mõtestatud niitmine elurikkuse säilitamiseks. Samas leidub tiheasustuses hooletusse jäänud alasid, kus mõtestatud niitmist tuleb paremini kavandada. Avalikus ruumis korraldatakse hooajalist haljastust vaid Kuusalu alevikus mõnes paigas, kuid mitmekesist haljastust võiks olla rohkem.

Kuusalu vallas on palju ilusaid ja puhtaid valge liivaga randu. Tuntumad supluskohad asuvad Valklas, Andineemes, Kolga-Aablas ja Salmistul. Probleemiks on randade korrashoid. Aktiivses kasutuses rannaaladele on puhtuse tagamiseks vajalik hakata vähemalt hooajaliselt paigaldama avalikke tualette ning tagada tuleb prügikastid ja tühjendamine. Arenguvõimalusena nähakse, et avalikes randades võiks olla ka riietuskabiinid, pingid ja atraktsioone nii lastele kui täiskasvanutele.

Probleemiks on kujunemas avalik juurdepääs merele ja vaba liikumise tagamine rannas seoses eraomandiga. Rannakülades on omanikud sulgenud merele juurdepääsu teid. Üldplaneeringu menetluses on vald võtnud eesmärgiks tagada igas külas vähemalt üks avalik ligipääs mererannale.

Rannaäärset elukeskkonda iseloomustavad kaunis looduskeskkond ning huvitava ajaloo ja kultuuripärandiga rannaküla. Munitsipaalomandis on sadam Salmistu külas, kus väiksematel laevadel on võimalik peatuda ning kust saab sõita Pedassaarele.

Keskpolügooni ja Soodla harjutusvälja laienemisega seoses suurenevad negatiivsed mõjud valla elukeskkonnale – mürahäiring, vibratsioon, tehnika transport. Häiringud ulatuvad harjutusväljast vähemalt 10 km kaugusele olenevalt sellest, milliseid relvi või lõhkekehasid kasutatakse.

Vallas asub mitmeid endisi sõjaväealasid ja kasutuseta põllumajandushooneid, mis rikuvad valla elukeskkonna ilmet, kuid on eraomandis ja raskesti lahendatavad. Nendest märkimisväärseim on Suurpea endine sõjaväelinnak, kus amortiseerunud hooned on varisemisohtlikud ja alale tuuakse prügi. Elukeskkonna visuaalset poolt on võimalik korrastada ka valla elamufondi renoveerimise või hoonete lammutamise ja kinnistute korrastamise teel.

Üha olulisemaks on muutumas jalgrattaga ja jalgsi liikumine ning eri transpordiliikide kasutamine. Pargi ja reisi parkla asub Kotka külas. Sarnase kontseptsiooniga pargi ja reisi parkla rajamine on plaanis eraettevõtjal koostöös vallaga ka Narva mnt äärde Kiiu alevikku. Kuusalus asub valdade ühisprojektina rajatud kontaktivaba jalgrataste rendijaam ning projekti järgmises etapis on planeeritud lisarendipunkt Salmistu sadama parklasse.

Valla elanikud tunnevad puudust terviseradade paremast märgistusest ja infotahvlitest (nt loodusinfo). Viidastamine tuleks lahendada ühtses stiilis märgistusega koostöös RMK ja Transpordiametiga.

Kuusalu valla avalikud mänguväljakud on valla hallata. Neist suuremad asuvad Kuusalu ja Kiiu alevikus, Kuusalu Keskkooli juures on mänguväljak, seikluspark ja palliväljak. Valla mänguväljakud vajavad üldjoontes uuendamist ning vajaks olulist lisaressurssi. Võimalus parendamiseks oleks mänguväljakute atraktsioonide paremini liigendamine ka vanusegruppide järgi.

Oluline on, et Kuusalu vallas elavad inimesed oleksid ka rahvastikuregistrijärgsed elanikud, et tagada vallale maksutulu, mille abil parema elukeskkonna investeeringuid katta.

Kuusalu valla elukeskkonna tugevused:

- olemas põhiteenused ja samas säilinud puhas loodus (meri, mets jne)
- lähedal pealinna teenused ja kõik transpordiühendused

Kuusalu valla elukeskkonna nõrkused:

- kaitseväe keskpolügoon ja Soodla harjutusvälja harjutustegevused vähendavad elukeskkonna atraktiivsust
- Tallinna mõju kohalike teenuste arengule
- Lahemaa rahvuspargi kaitse-eeskiri ja kaitsekorralduskava piirab külade arenemist ja takistab maaomandi kasutamist

Strateegilised eesmärgid

Valla elukeskkond on looduslähedane, puhas ja korrastatud. Aktiivsel inimesel on võimalus tegutsemiseks looduses ja merel. Planeerimis- ja arendustegevustega on tagatud looduskeskkonna ja kultuuripärandi säilimine ning elukeskkonna füüsiline turvalisus.

Vajalikud tegevused

1. Üldplaneeringu valmimine/kehtestamine.
2. Vallas heakorra suurendamine ja heakorraalase järelevalve suurendamine.
3. Heakorra kampaaniate toetamine ja tunnustamine.
4. Avalike alade korrashoid ja kaunistamine (lilled, valgustid, istumiskohad).
5. Kuusalu aleviku keskuse kavandamine ja välja arendamine.
6. Valla kliima- ja energiakava koostamine.
7. Soodustada Lahemaa rahvuspargis elukeskkonna arengut.

3.5.3 Turvalisus

Hetkeolukord

Turvalise keskkonna saavutamisel on oluline, et kogukond on teadlik võimalikest ohtudest ning nende ennetamisega tegeletakse kõikides vanusegruppides. Valla elanikud ja külastajad peavad kinni kehtestatud reeglistikest, mis tagab ühiskonna ja looduskeskkonna sõbraliku toimimise. Füüsilise turvalisuse tagamine saab toimuda eelkõige kogukonna koostööna. Vajadusel peavad operatiivteenistused jõudma sündmuskohale kiiresti.

Tuleohutuse seisukohalt on Kuusalu valla valmisolek üldjoontes rahuldav. Kuusalu alevikus asub kokku 30 tuletõrjehüdranti. Lisaks on tuletõrjevett võimalik võtta ka otse Kuusalu aleviku veetöötlusjaama reservuaarist, lasteaed Jussike juures asuvast veehoidlast ning keskkooli ja spordihoone juures asuvast 100 m^3 mahutist. Kiiu tuletõrjeveevarustus on lahendatud veetorustiku

tänavahüdrantide kaudu, mida on alevikus 24. Tuletõrje veevõtukohad looduslikest veekogudest ei lähe Kiiu aleviku puhul arvesse ja nende järele puudub ka vajadus.
Kolga alevikus on tuletõrjeveevarustus lahendatud hüdrantide, tuletõrjeveemahutite ja - veevõtukohtade baasil. Kolga alevikus on kaheksa hüdranti, neli tuletõrjeveemahutit ning registris on kaks looduslikku veevõtukohta, millega on aleviku tuletõrjeveevajadus igati tagatud. Kuusalu vallaga ümbritsetud Loksa linnas asub Loksa päästekomando. Lisaks tegutsevad vabatahtlikud päästekomandod – Kuusalu Vabatahtlike Selts ja Kolga Vabatahtlik Tuletõrjeühing. Tulekahjude arv Kuusalu vallas on aastatel 2019 kuni 2022 olnud vahemikus 26 – 32 sündmust aastas.

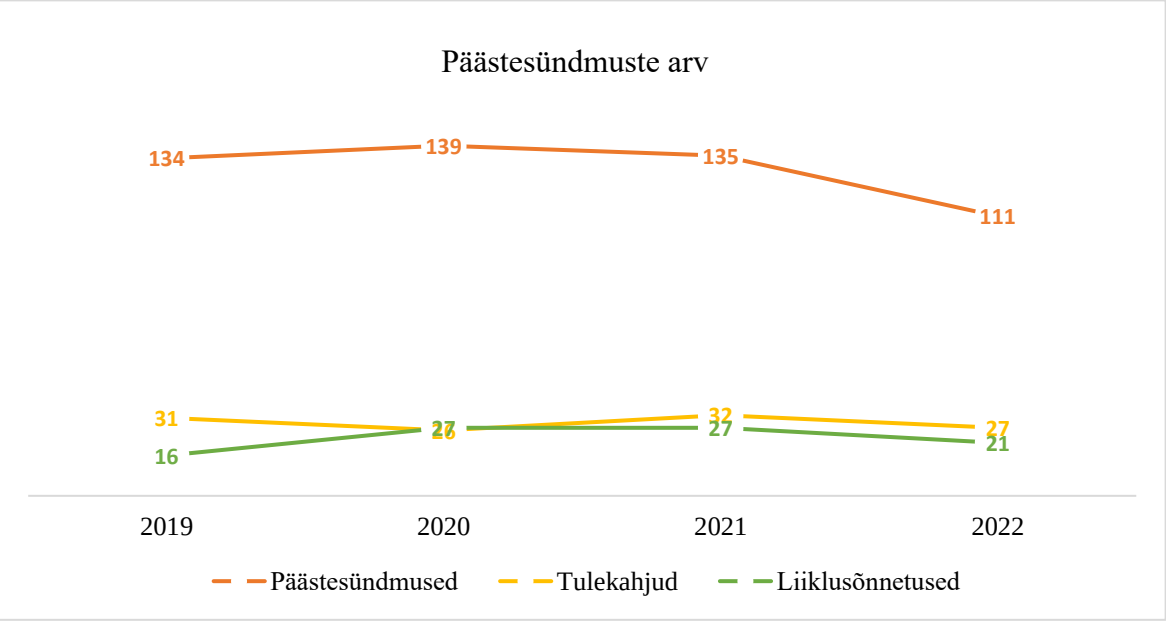

Joonis 7. Päästesündmuste arv Kuusalu vallas 2019 – 2022. Allikas: Päästeamet.

Liiklusohutusega tegeleb kohalik omavalitsus korraldades liiklusohutusalase selgitus- ja kasvatustöö läbiviimist elanikkonna seas, koolides ja lasteasutustes oma haldusterritooriumil. Planeeringute koostamisel ja kehtestamisel peab vallavalitsus tagama liiklusohutusnõuete järgimise. Liiklusõnnetusi on toimunud Kuusalu vallas nagu jooniselt 7 nähtub 2019. aastal 16, 2020. ja 2021. aastal 27 ja 2022. aastal 21 õnnetust.
Vabatahtlikke merepääste ühinguid on Kuusalu vallas kolm. Juminda poolsaarel tegutseb 2011. aastast vabatahtlikke merepäästjaid koondav MTÜ Juminda Poolsaare Merepääste, Pärispea poolsaarel 2012. aastast MTÜ Pärispea Vabatahtlike Päästeselts ning 2007. aastal on Salmistul asutatud MTÜ Salmistu Paadimees, mis kuulutati 2019. aastal Eesti parimaks vabatahtlikuks merepäästeühinguks. Kavandamisel on Kolga aleviku vabatahtliku päästekomando võimalik hoone. Kuusalu valla naabruses asub ka mitmeid vabatahtlike ühinguid: Aegviidu Päästeselts, Kaberneeme Klubi, Võsu Vabatahtlik Tuletõrjeühing.

Korrakaitse seisukohast võib vastavalt kohaliku omavalitsuse korralduse seadusele omavalitsus moodustada valla- või korrakaitseüksuse või nimetada ametisse korrakaitsega tegeleva ametniku, kelle põhiülesanne on osaleda avaliku korra tagamisel ja teostada vallavolikogu poolt vastuvõetud eeskirjade täitmise üle järelevalvet kohaliku omavalitsuse määratud tööpiirkonnas. Kuusalu vallavalitsuses puudub konkreetne ametnik, kellel ülesandeks oleks korrakaitsega seonduvate küsimuste lahendamine ja järelevalvemenetluse alustamine. Pigem on järelevalve hajutatud vastavalt ametiisikute tööiseloomule. Järelevalve –ja süüteomenetlus on keerulise spetsiifikaga, seega põhiülesannete juures ei jätku menetluste jaoks enam ressursse. 2022. aastal jooksul ei viidud läbi väärteomenetlusi ja tehti ainult kuus ettekirjutust. Valla elanikel on õigustatud ootus pädevale ja operatiivsele reageerimisele ning järelevalve muutub aasta-aastalt aktuaalsemaks. Seega võiks kaaluda perspektiivis pädeva ametniku leidmist, kellele on järelevalve ning

menetluste läbiviimine põhiülesanneteks. Kindlasti tuleb teha tihedat koostööd ka kohalike piirkonna- ja noorsoopolitseinikega. Kuusalu alevikus asub valla politseipunkt. Samuti tegelevad turvalisuse tagamisega kohalikud abipolitseinikud. Valla hoonete turvamiseks on vallavalitsusel leping ettevõttega Forus Security AS.

Kriisijuhtimine Kuusalu vallas toimub läbi kriisikomisjoni, mille juht on vallavanem. Kriisiolukorras on Kuusalu valla peamiseks evakuatsioonikohaks Kuusalu Keskkooli Spordikeskus. Riigikaitse arengukava aastani 2031 näeb ette uue valmisolekuseaduse väljatöötamist, mis ühtlustaks erinevateks kriisideks valmistumise ja nendele reageerimise aluseid. Tõenäoliselt saavad kohalikud omavalitsused, sh Kuusalu vald täiendavaid nõudeid ja kohustusi juurde. Kohaliku omavalitsuse ülesandena kirjeldatakse toimepidevuse tagamine ehk suutlikkus tava- ja kriisiolukordades järjepidevalt tegutseda, sh tagada objektide füüsiline kaitse ja saavutada valmisolek ülesannete täitmiseks. Riigikantselei on juba ette valmistamas kriisideks valmisoleku seadust. See koondab kriisidega tegelemise ühte seadusesse, sh eriolukorraks, erakorraliseks seisukorraks ja sõjaseisukorraks valmistumiseks ja nende lahendamiseks. Uue seaduse eelnõuga nähakse ette, et elutähtsat teenust korraldava asutuse ülesandeid veevarustuse, kanalisatsiooni, kaugkütte ja teede korrashoiu osas hakkavad täitma kõik Eesti 79 kohaliku omavalitsuse üksust. Valla eesmärk on perspektiivis tõsta kriisivalmidust, valitsuse ja hallatavate asutuste toimepidevust. Kuusalu vald on näiteks 2023a soetanud generaatoreid õppeasutuste jaoks. Kuigi käesolevaga ei ole Kuusalu suurusel omavalitusel kriisiplaan nõutud on selle plaani koostamine vajadus seoses erinevate kriisidega (pagulaskriis, COVID-19, sõda Ukrainas) muutumas aina aktuaalsemaks. Enne kriisiolukorda ja kriisiolukorras tegevuste korraldamiseks tuleb edaspidi Kuusalu vallal tõenäoliselt kriisiplaan koostada. Erilist tähelepanu tuleb pöörata riskikommunikatsioonile ja sotsiaalteenuste tagamisele. Kriisialase valmisoleku tõstmiseks oleks vaja ka vastava ametniku olemasolu või töökorralduse muutmine. Kuusalu valla eeliseks kriisireguleerimises on elanikkonna teadlikkus ja iseseisvus probleemide lahendamisel, kuna vallas on suured hajaasustuse alad ning valdav enamus elanikkonnast elab eramajades.

Kuusalu valla turvalisuse tugevused:

- elanikkonna iseseisvus probleemide lahendamisel
- toimiv kriisikomisjon

Kuusalu valla turvalisuse nõrkused:

- külades puuduvad tuletõrjeveevõtukohad
- kriisiplaan on välja töötamata
- puudub kriisireguleerimise eest vastutav ametikoht
- järelevalve on puudulik

Strateegilised eesmärgid

Vallas on tagatud füüsiline ja sotsiaalne turvalisus, tõhus järelevalve ning kriisideks valmisolek.

Vajalikud tegevused

1. Avaliku ligipääsuga tuletõrje veevõtukohtade rajamine.
2. Olemasolevate tuletõrje veevõtukohtade ajakohastamine ja korrastamine.
3. Kaldakindlustuste rajamine üleujutusohu vastu.
4. Kriisiplaani koostamine.
5. Kriisistaabi väljaehitamine.
6. Järelevalve ja ennetuse tõhustamine.
7. Vabatahtlike päästeühingute toetamise jätkamine.

3.5.4 Väikesaared

Hetkeolukord

Kuusalu vallas on 27 saart kogupindalaga 171 ha ja rannajoont on vallal koos nelja suurema saarega umbes 123,5 km, mis on Põhja-Eesti pikim. Kuusalu valla väikesaartest suurimad on Pedassaar, Mohni, Hara ja Haldi.

Pedassaar on 90 ha suurune saar Kolga lahes. Saar asub rannikust kilomeetri kaugusel ja kuulub Salmistu külla. Salmistu sadamast on võimalik ka saarele pääseda. Pedassaar on Kolga lahe kõrgeim ja vanim saar, mis kerkis veepinnale ligi 4000 aastat tagasi. Saar on põhja-lõuna suunas pikliku kujuga, saare põhjarannikul eenduvad kaks poolsaart.

Registreeritud elanikke Pedassaarel ei ole. Saare idakaldale on Riigimetsa Majandamise Keskus rajanud matkajate tarvis metsamaja ning läänekaldale varikatusega lõkkekoha. Viimase juurest algab ka 4 km pikkune vaheldusrikas Pedassaare loodusrada.

Mohni saar on umbes 66,5 ha suurune ja asub Eru lahes. Alates 2024. aastast on see Kuusalu valla ametlik väikesaar, varem pole vallal ametlikke püsielanikega väikesaari olnud. Rahvastikuregistri andmetel on 2023. aasta seisuga saarele registreeritud viis elanikku. Mohni saar on osa Viinistu külast, kuulub Lahemaa rahvuspargi kaitsealasse ning on enamuses kaetud Mohni sihtkaitsevööndiga eesmärgiga looduse mitmekesisuse, maastikuilme, koosluste tüüpide ja neile omase liigilise ja vanuselise mitmekesisuse säilitamiseks ning loodusdirektiivi elupaigatüüpide, kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitseks. Sihtkaitsevööndist on välja jäetud hoonestatud eravaldused, mis asuvad siiski Lahemaa piiranguvööndis.

Väikesaarte seaduse kohaselt peab väikesaarel ööpäevaringselt olema elanike avalikus kasutuses avariiside, et telefoniühenduse katkemise korral edastada elutähtsaid teateid. Praegu alternatiivsed sidepidamise vahendid saarel puuduvad, kuid mobiilside on toiminud hästi. Seaduse kohaselt peab väikesaare varustamise elektrienergiaga tagama riik. Mohni saarel puudub püsiv elektriühendus. Umbes 15 aastat tagasi on elektri tootmiseks eravaldusesse paigaldatud tuulegeneraator, mis toimib enamiku aastast, kuid on amortiseerunud ja raske on saada varuosi. Eluhoonele on lisaks paigaldatud mõned päikesepaneelid, kuid need ei anna piisavalt võimsust. Elanikud sõltuvad ilmastikuoludest – juhul kui on tuulevaikne või ei ole päikesepaistet, siis elektrit saarel ei ole. Kriisivalmiduse vaates on elanikega kohtumistel selgunud, et peamine vajadus saarel on elektrigeneraatori ja elektri salvestamiseks akupankade järele. Akupankade vajalikkus tuleneb elektri akumuleerimise ja stabiilse elektrienergiaga varustatuse tagamisest. Ajal kui elektrigeneraator või tuulegeneraator toodab, siis oleks võimalik energiat salvestada. Päästeameti saarte kriisivalmiduse toetusega soetatakse Mohnile elektrigeneraator, mis kriisivalmidust saarel tõstab ja tagab elektrienergia.

Saare elanikele tekitab muret ka tulekahju oht, ajalooliselt on korduvalt tulekahjusid saarel olnud. Saarel puudub tulekustutustehnika. Vajalik oleks tulekahju korral kasutada merevee pumpamiseks pumpa, mis oleks samuti vajalik soetus valmisoleku tugevdamiseks.

Kalapüügiseaduses nähakse püsiasustusega väikesaarte elanikele ette erisused harrastuskalapüügiloa taotlemisel. Mohni saare elanikud saavad võimaluse taotleda kalapüügiks väikesaarte püsielanikule lubatud erisusi alates 2024. aastast.

Peamised edaspidised tegevusplaanid vallavalitsuse ja Mohni saare elanike koostöös on saare heakorra ja elanike elukvaliteedi parandamine ning arengute planeerimine valla arengudokumentides. Võimalikud edaspidised investeeringuvajadused puudutavad tuuleenergia tagamist, mis on püsivaim elektri tootmise võimalus saarel. Samuti akupankade soetamist. Mohni saare enamik maast kuulub RMK-le ja plaanis on RMK-ga alustada koostööläbirääkimisi jäätmemajanduse ja tuleohutuse paremaks korraldamiseks.

Kuusalu valla väikesaarte tugevused:

- suur huvi turistide poolt
- looduslikud kaunid ja eristuvad saared

Kuusalu valla väikesaarte nõrkused:

- sõltuvus ilmastikuoludest elektrienergia ja liikuvuse mõttes
- saarte külastajad jätavad ja meri toob saartele prügi

Strateegilised eesmärgid

Väikesaartel on tagatud vajalikud teenused ja kriisivalmidus.

Vajalikud tegevused

1. Mohni saare kriisivalmiduse tõstmine.
2. Jäätmemajandusealane koostöö RMK-ga.
3. Väikesaarte turvalisuse ja energiamajanduse toetamine.

Peamised indikaatorid, mille kaudu elu- ja looduskeskkonna arengut seiratakse

	Algtase	Sihttase
1. Elanike arv	6613	8000
2. Elanikkonna rahulolu oma küla/aleviku elu arenguga	3,11	3,5

Investeeringud elu- ja looduskeskkonna valdkonnas

Tegevus	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Eestvedaja**	**Ressurss**
Valla kliima- ja energiakava koostamine		x	x				vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve
Kiiu mõisapargi välja arendamine			x	x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve
Puhkealade rajamine Kuusalu, Kiiu ja Kolga alevikesse			x	x	x	x	vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve

Kuusalu aleviku keskuse välja arendamine		x	x				vallavalitsus	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve
Mohni saarele akupankade soetamine		x					vallavalitsus	saarte kriisi-valmiduse toetusmeede

3.6 Ettevõtlus ja turism

3.6.1 Ettevõtlus

Hetkeolukord

Kuusalu valda iseloomustab suhteliselt mitmekesine majandus. Ettevõtluse arengu peamisteks eeldusteks on hea logistiline asukoht nii tootmisettevõtete jaoks (suhteline lähedus Tallinnale, valda läbivad Tallinn-Narva maantee, tööjõu olemasolu suuremates keskustes) kui ka turismiettevõtete jaoks (Lahemaa Rahvuspark, liivarannad, saared jne).

Vallas tegutsevate majandusüksuste arv on perioodil 2019 – 2022 vähenenud 96 üksuse võrra – 941 üksuseni. Enim on Kuusalu vallas olnud ettevõtteid 2018. aastal kui neid oli 1059. Ettevõtete arv on viimastel aastatel väikeses kahanemises, mille üheks põhjuseks võib pidada ülemaailmset pandeemiat. Kuusalu valla ettevõtete arvu vähenemine on statistiliselt siiski Harjumaa väikseim.

Tegevusala järgi on kõige enam vallas 2022. aasta seisuga kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevusala ettevõtteid – 150. Samas on vastavate ettevõte arv iga-aastaselt vähenenud (vt tabel 4). Järgnevad info ja side tegevusala (138) ning hulgi- ja jaekaubandus ja mootorsõidukite ja mootorrataste remont (112), vastavates valdkondades on ettevõtete arv aastatel 2020 – 2022 püsinud suhteliselt stabiilsena. Majutus- ja toitlustusvaldkonnas on ettevõtete koguarv arvestades potentsiaali suhteliselt tagasihoidlik (kokku 24).

	2018	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Tegevusalad kokku	1059	1037	962	952	941
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	98	104	109	111	110
Mäetööstus	1	3	5	3	3
Töötlev tööstus	75	65	63	68	64
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	2	3	3	4	3
Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	4	4	3	2	3
Ehitus	73	83	88	89	85
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	189	184	131	133	112
Veondus ja laondus	40	37	39	41	42
Majutus ja toitlustus	27	28	28	27	24
Info ja side	151	141	142	141	138
Finants- ja kindlustustegevus	39	30	20	30	30
Kinnisvaraalane tegevus	32	34	28	27	27

Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	192	181	166	156	150
Haldus- ja abitegevused	44	35	37	30	45
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	0	0	0	0	0
Haridus	22	28	20	17	21
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	12	9	11	8	12
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	30	37	38	31	38
Muud teenindavad tegevused	28	31	31	34	34
Kodumajapidamised tööandjana; kodumajapidamiste oma tarbeks kaupade tootmine	0	0	0	0	0
Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus	0	0	0	0	0

Tabel 4. *Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted Kuusalu vallas tegevusalade lõikes (Allikas:* Statistikaamet)

Kuusalu vallas oli 2022. aasta seisuga ainult kaks ettevõtet, mille töötajate arv on enam kui 50, lisaks on vallas 18 ettevõtet töötajate arvuga 10-49. Veel 2020. – 2021. aastal oli vallas üks ettevõte (Balti Spoon OÜ), kus töötajate arv oli enam kui 250 (vt tabel 5). Valdav osa (ligi 94%) nii Harjumaa kui Kuusalu valla ettevõtetest on mikroettevõtted töötajate arvuga alla 10. Koroonatingimustes on valla ettevõtlus kannatanud ja valdkond on sisenemas uude kriisi, mida muuhulgas põhjustab sisendhindade tõus, inflatsioon ja palgasurve. Enamik Kuusalu valla elanikke oma elukohajärgses omavalitsuses ei tööta.

	Kokku	**Alla 10**	**10 – 49**	**50 – 249**	**250 ja enam**
2022	941	921	18	2	0
2021	952	935	15	1	1
2020	962	941	19	1	1
2019	1037	1015	19	3	0
2018	1059	1039	18	1	1

Tabel 5. Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted Kuusalu vallas töötajate arvu alusel (Allikas: Statistikaamet)

Brutotulu saajaid on Kuusalu vallas 2022. aastal 2472 inimest. Brutotulu saajate arv viie aasta lõikes on vähenenud nagu nähtub tabelist 6.

Brutotulu saajad	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Mehed ja naised	2582	2507	2460	2441	2472
Mehed	1316	1258	1240	1226	1183
Naised	1266	1249	1221	1215	1290

Tabel 6. Brutotulu saajad Kuusalu vallas vanuserühmad kokku (Allikas: Statistikaamet)

Keskmine palk Kuusalu vallas on aastate lõikes olnud kõrgem Eesti keskmisest, kuid madalam Harju maakonna keskmisest. 2022. aastal on Kuusalu valla kuukeskmine brutotulu (1 613,77 eurot) võrdsustunud Eesti keskmisega (1 619,79 eurot).

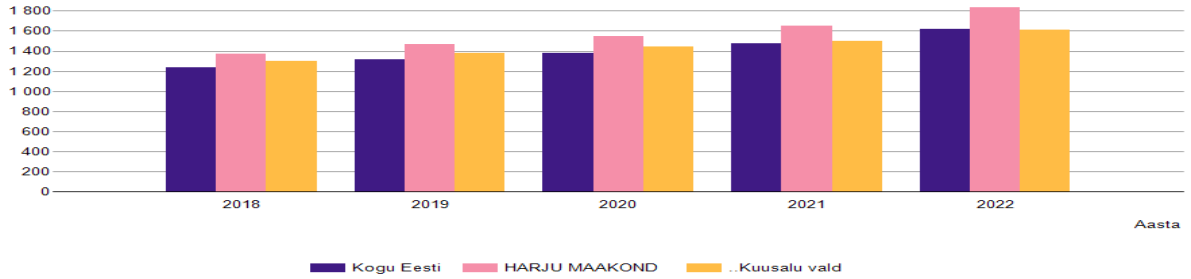

Joonis 8. Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu. Allikas: Statistikaamet

Potentsiaalset hoonestamata tootmis- ja ärimaad valla territooriumil uutele ettevõtetele leidub. 31.07.2023 maakatastriandmete seisuga on Kuusalu vallas kokku 294 tootmismaa katastriüksust kogupindalaga 260 ha ja 102 ärimaa katastriüksust kogupindalaga 87,2 ha. Peamiselt asub tootmis- ja ärimaa Kiiu ja Kuusalu tööstuspargi aladel. Väikestele ja keskmistele ettevõtetele on sobivaid kinnistuid, kuid olemasolevad hoonestamata kinnistud ei ole tõenäoliselt piisavalt suured suurte ettevõtete vaates. Kuusalu vallale on oluline olla avatud potentsiaalseid uusi töökohti pakkuvatele ettevõtetele. Kuusalu valla võimalus ettevõtluse arengut soodustada on kasvatada piirkonna mainet, teha koostööd taristu loomiseks ja aidata kaasa võimalikult kiirele asjaajamisele.

Harju maakonna arengustrateegia 2040+ peab tasakaalustatud arengu kontekstis oluliseks kodulähedaste töökohtade suurenemise (sh kaugtöö võimalused) ning seeläbi sundliikumise vähenemise. Pendelränne on omane ka Kuusalu vallale. Jätkuvalt on tarvilik kiire, kvaliteetse ja taskukohase internetiühenduse kättesaadavuse parandamine hajusamalt asustatud piirkondades lihtsustamaks ettevõtlust ja võimaldamaks kaugtöö tegemist.

Kuusalu vallas tegutseb alates 2019. aastast aktiivselt Kuusalu Ettevõtjate Liit, millel on 2023. aasta seisuga üle 30 liikme.

Kuusalu valla ettevõtluse tugevused:

- vallas on head võimalused erinevate ettevõtlusharude arendamiseks
- vallas on sobivad alad tootmisettevõtetele (Kuusalu ja Kiiu tööstuspark)
- koolides toetatakse ettevõtlusalast õpet
- vallas tegutseb ettevõtjate liit
- ettevõtluse arengut soosib Tallinna lähedus

Kuusalu valla ettevõtluse nõrkused:

- enamik vallaelanikke töötab mujal
- tööjõuturg ja klientuur on liiga väike ning asustus on väga hajali
- majutus- ja toitlustusvaldkonna ettevõtete arv vallas on eeldusi arvestades suhteliselt tagasihoidlik
- noorte vähene huvi kohaliku ettevõtluse vastu
- kohalik ühistransport ei ole mugav ettevõtete külastamiseks (toitlustus, poed, vaba aeg)
- ettevõtlusel on Lahemaa rahvuspargi alal piirangud

Strateegilised eesmärgid

Vallas on määratletud ja välja arendatud võimalused mitmekülgseks ettevõtluse arenguks. Valla ettevõtluskeskkonda turundatakse ühtse tervikuna. Ettevõtlus on keskkonda säästev. Ettevõtluses väärtustatakse piirkonna loodust ja ajaloolis-kultuurilist eripära. Töökohad vallas on tervist edendavad ja turvalised. Ettevõtjad teevad omavahelist koostööd ja toetavad kogukonna aktiivsust.

Vajalikud tegevused

1. Ettevõtluse infobaasi loomine (ettevõtted, tööjõud).
2. Valla ettevõtluskeskkonna turundamine (kinnisvara, ettevõtted, ressursid).
3. Vallavalitsuse, ettevõtjate ja vabaühenduste omavahelise koostöö arendamine.
4. Kaug- ja hübriidtöötamise võimaluste arendamine.
5. Kommunikatsioonide planeerimisel ettevõtetega arvestamine.

3.6.2 Turism

Hetkeolukord

Kuusalu vald on kaitsealuse pindalaga omavalitsuste seas esikohal. Valla territooriumist moodustab kokku 52% Lahemaa rahvuspark, Ohepalu looduskaitseala ja Põhja-Kõrvemaa maastikukaitseala. Seega on valla olulisimaks turismiharuks kujunenud loodusturism.

Atraktiivseimaks turismi sihtkohaks saab pidada Lahemaa rahvuspargi ala, mis moodustab 35,7% valla kogu pindalast. Rahvuspargis kaitstakse Põhja-Eestile iseloomulikke maastikke ja loodusväärtusi. Loodus on ka Lahemaa turismiettevõtjate jaoks oluliseks ressursiks. Lahemaa rahvuspargi turismipiirkonna kestlikku lähenemist on tunnustatud Euroopa kaitsealade liidu Europarci kestliku turismi sertifikaadi ja ülemaailmse rohelise sihtkoha plaatinatasemega. Mitmel aastal on Lahemaa oma edulooga valitud maailma saja kestliku sihtkoha hulka. Need märgised on kinnituseks, et sihtkohas on tähtis kestlik areng ja vastutustundlik turism. Lahemaal on atesteeritud giide 75. Visit Lahemaa hooajaline mobiilne turismiinfopunkt ja rattalaenutus asub Loksa linnas. Lahemaa rahvuspargi turismiinfot saab ka Kolga muuseumist, Kolga mõisagaleriist ja Hara sadamast. Alates 2023. aastast toimib Lahemaa turismiportaal www.visitlahemaa.com.

Viru raba on tuntud sihtkoht Kuusalu vallas, kuhu jõuab RMK andmetel aastas lausa ca 40 000 külastajat. Viru raba on üks parima ligipääsuga sooradasid Eestis, läbides Lahemaale omast metsa- ja rabamaastikku. Läbi raba kulgeb laudtee, mille keskel on vaatetorn, laudtee sobib kasutamiseks ka ratastooliga või lapsevankriga liikujatele.

Põhja-Kõrvemaa looduskaitseala oma mitmekesise pinnamoega on samuti oluline Kuusalu valla loodusturismi- ja puhkepiirkond. Peamiseks tegevuseks on matkamine, sh räätsamatkad ja telkimine. Alal asub mitmeid RMK lõkkeplatse.

Kuusalu valla turismi eesmärgil külastaja on üldjoontes loodusturist. Külastajaid käib looduses küll palju, kuid üldiselt valla turismiettevõtetele tulu sellest ei teki ja teenusepakkujaid tihti üles ei leita. Kuusalu valla turismiettevõtjate võimalus oleks parema teavituse ja turunduse kaudu ning koostöös RMK-ga end paremini nähtavaks teha ja näiteks ühiseid külastuspakette pakkuda. Valla turismi sihtgruppi on potentsiaal laiendada aktiivsete tegevuste pakkumisega - purjetamine merel, kanuusõit, SUP-laud, päikeseloojangumatkad jmt veekogudel pakutavad teenused ning loodusvaatlus.

Kuusalu vallas mitmeid ajaloolis-, kultuurilise- ja militaarpärandi väärtusega objekte ja maastikke alates kiviajast tänapäevani. Traditsioonilise rannaküla miljööd ja arhitektuuri kogeb Viinistul ja Juminda poolsaare külades. Militaarpärandina võib välja tuua Pärispea poolsaare sõjaväebaasi ja linnakut ning Hara allveelaevade demagnetiseerimisjaama. Põnev tööstuspärand on hoomatav seevastu Joaveski endise papivabriku juures. Kuusalu valla väärtuslikeks külastuskohtadeks on näiteks ka Muuksi linnamägi ja Hundikangrud kivikirstkalmed, Kuusalu Lauritsakivi ja arvukad rändrahnud, sh Eesti kõrgeim Tammispea hiidrahn.

Kuusalu valla turismi sihtkohtadeks on muuseumid (Kolga muuseum, Viinistu kunstimuuseum, Toomani talumuuseum jne) ja kirikud (Kuusalu Laurentsiuse kirik koos ajaloolise kirikumõisa, pastoraadi ning Eduard Ahrensi mälestusmärgiga, Leesi Katariina kirik ja Valkla baptistikoguduse kirik). Kuusalu vallas on asunud üheksa mõisa, millest säilinud on Kolga, Valkla, Kiiu ja Kodasoo

mõisad. Kolga mõis on eraomandis, kuid suursuguses ajahamba poolt puretud mõisa häärberis on võimalik tunnetada salapära ja ehedat ajaloo hõngu. Mõisahoones tegutseb valla allasutus Kolga Muuseum ja hooajaliselt Kolga mõisagalerii. Kolga mõis on turismiobjektina järjest enam populaarsust koguv ning väärib olulise kultuuripärandina kindlasti säilitamist. Kuusalu vallavalitsuse omandis on muinsuskaitsealune Kiiu tornlinnus, millest võiks tulevikus kujuneda turismiobjekt.

Majutus- ja toitlustusteenust Kuusalu vallas pakuvad statistikaameti 2022. aasta andmetel 24 ettevõtet. Valla suurimad majutuse pakkujad on Viinistu Art Hotel, Puhkekeskus "Valkla Rand" ja Jõekääru Puhkekeskus. Lisaks asub valla loodukaunites kohtades üle kümne puhkemaja, millele lisandub üks RMK metsamaja ja viis RMK telkimisala. Mitmed toitlustajad kannavad Põhja-Eesti kohaliku toidu märgist. Kuusalu valla mainekamatest söögikohtadest saab välja tuua kodurestorani MerMer, Viinistu rannarestorani, Hara sadama restorani ja Valkla rannarestorani. Lisaks on vallas arvukalt kiirsöögikohti. Joogielamusi pakub rahvusvaheliselt tunnustatud Valgejõe Veinivilla. Perspektiivne on meelitada loodusturiste rohkem külastama majutus- ja toitlustusettevõtteid ning üks võimalus turismi edendamiseks on kohaliku toidu ja käsitöö kaasa ostmise võimaluse pakkumine.

Välja arendamisel on turismiteenused Salmistu ja Hara sadamas. Salmistu sadam on munitsipaalomandis. Teenuseid pakub sadamas sadama haldaja. Planeeritud on sadamahoone rajamine, kus saaks pakkuda ka turismiinfot ning juba toimuvad Salmistu suvekontserdid. 2025. aastaks on planeeritud sadama parklasse rattaringluse süsteemi kontaktivaba jalgrataste rendipunkt. Väikesadamateenused on hoogsalt arenemas ka Hara sadamas, kus sadamat külastavate aluste meeskonnad saavad rahvusvahelistele standarditele vastavaid sadama teenuseid, erinevaid sauna teenuseid, kasutada ruume seminarideks ja ööbimiseks. Sadamas on avatud näitused ja tutvustatakse kultuuripärandit. Tegutseb purjetamise kool, korraldatakse regatte. Kutselised kalurid harrastavad traditsioonilist kalapüüki. Viinistul on vanast kalasadamast saanud jahisadam nimega Viinistu Kunstisadam, mille turismifunktsioon ei ole vähem oluline. Valla huvides on avalike sadamate arendamine ja ligipääsu tagamine merele.

Turismivaldkond on tundlik sotsiaalmajanduslike ja nii kohalike kui globaalsete mõjude suhtes ning taastub alles pandeemiaperioodist. Kindlustunnet piirkonna turismiettevõtetele ei anna Vabariigi Valitsuse plaan käibemaksu tõusuks majutus-, toitlustus- ja turismiasutustele. Mürahäiringud kaasnevad Kaitseväe tegevusega keskpolügoonil ja kavandatav Soodla harjutusvälja laiendus ohustab turismivaldkonna arengut piirkonnas veelgi enam, sest loodusturism on valla olulisim turismisuund ja matkarajad jäävad piiratavale alale.

Kuusalu turismivaldkonda iseloomustab kliimast tulenev hooajalisus, mida on keeruline seega muuta. Küll aga on suvisel ajal Kuusalu valla turismi võimalus rohkem ära kasutada geograafilist asukohta, pika merepiiri ja väikesaarte eelist. Randade infrastruktuuri välja arendamine turismi suunal võib turismiettevõtete külastatavust tõsta. Seni on rannas turismiteenuseid enim välja arendatud vaid Valkla rannas.

Vallavalitsuse võimalus turismi arendada on eelkõige seoses ühisturunduse ja koostööga nagu turismiettevõtjate ümarlaua korraldamine ja võrgustamisele kaasa aitamine. Samuti omab turismile mõju mereäärsete puhkamisvõimaluste laiendamine, kestliku liikumise võimaluste nagu ühistranspordi ja jalgrattarendi võimaluste süsteemne arendamine ja turundamine ning oluline on tagada turismiobjektidele ligipääsetavus.

Kuusalu Ettevõtjate Liidu eestvedamisel ja koostöös Kuusalu Vallavalitsusega on toimunud põhjalik turismi sihtkohtade ning valdkonnaga seotud ettevõtete kaardistamine. Tänaseks on paigaldatud kogu vallas erinevatesse asukohtadesse välikaardid, loodud on veebileht ja digikaart https://kuusaluturism.ee/ .

Turismi vaates asub valla keskel Loksa linn. Perspektiivne oleks turismiteenuseid arendada ühiselt ja koostöös Loksa linnavalitsusega.

Kuusalu valla turismi tugevused:

- vallas on head eeldused turismisektori arenguks (Lahemaa Rahvuspark, pikk merepiir (120 km), saared ja väikesadamad)
- Tallinnale lähim loodusturismi sihtkoht
- Lahemaa turismivaldkonna tugev piirkondlik ja rahvusvaheline koostöövõrgustik
- sadamad on kiiresti arenenud viimastel aastatel

Kuusalu valla turismi nõrkused:

- ühistransport ei ole turistidele mugav
- nõudluse hooajalisus
- eramaal asuvatele avaliku huviga objektidele ja mere äärde on ligipääs puudulik
- Lahemaa rahvuspargi piirangud takistavad turismiteenuste pakkumist

Strateegilised eesmärgid

Kuusalu valla turismisihtkohad ja -objektid on tuntud, ligipääsetavad ja viidastatud.
Kuusalu vallas on piisavalt turismiettevõtteid ja mitmekülgseid turismiteenuseid.

Vajalikud tegevused

1. Valla vaatamisväärsuste tutvustamine ning viidastamine koostöös RMK ja Keskkonnaametiga.
2. Avaliku juurdepääsu tagamine randadele ja huviväärsustele, sh õuesõppe ja vabategevuste võimaluste arendamise loomist.
3. Koostöö RMK-ga turismiettevõtete teenuste info kajastamiseks veebis ja infotahvlitel.
4. Kiiu tornlinnuse arendamine turismiobjektiks.

Peamised indikaatorid, mille kaudu valdkonna arengut seiratakse

	Algtase	Sihttase
1. Majutus- ja toitlustusettevõtete arv	24	30

Investeeringud ettevõtluse ja turismi valdkonnas

Tegevus	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Eestvedaja**	**Ressurss**
Rattaringi rendipunkti rajamine			x				vallavalitsus projekti-partnerina	MATA meede ja valla eelarve
Kiiu torni turismiobjektiks arendamine		x	x	x	x	x	vallavalitsus	võimalikud toetusmeetmed ja valla eelarve

3.7 Kogukonnad ja valla juhtimine

3.7.1 Kogukonnad

Hetkeolukord
Kuusalu valla piirkonnad on eripärased ja ajalooliselt erinevad. Valda iseloomustab suur külade arvukus, kokku on vallas 64 küla, lisaks ka 3 alevikku. Kuusalu vallas on aktiivne külaliikumine. 46 küla on endale valinud külavanema.

Kuusalu valla rahvaarvult suuremad kogukonnad on Kuusalu, Kiiu ja Kolga. Tänu pikale merepiirile asub vallas palju ajaloolisi maalilisi rannakülasid. Pohiranna kultuuriruum on Juminda ja Pärispea poolsaarel, kus on säilinud unikaalne rannakeel. Kuusalu valla rannakülades tegeletakse jätkuvalt hobikalandusega.

Lahemaa rahvuspargi alal asuvad valla ligi pooled külad ja Kolga alevik. Teine suurem mõjuala on Kaitseväe keskpolügooniga seotud piirkond, mis on mõjutanud paljusid Kuusalu valla külasid. Külakogukonnad on seetõttu hääbunud Suru, Tõreska, Pala ja Kolgu külades. Lisaks on hääbumise oht teistes polügooniga piirnevates külades, kus lisaks mürahäiringutele toimub ka polügooniala laiendamine.

Juminda poolsaarel asuv Leesi küla valiti Harjumaa aasta külaks 2022. Tiitli andnud hindamiskomisjon leidis et Leesi külas on tegusad ja ettevõtlikud inimesed, aga ka nähtavad tulemused – eraisikute rajatud, kuid avalikuks kasutuseks väikesadam; korrastatud rahvamaja; professionaalsete videokajastustega suvised kontserdid ja ainus omataoline algatus, Eestis ainsana kogukonna peetav pood ehk Liesi Puod pohiranna murdes, mida sealkandis auga räägitakse.

Kõige olulisemate valdkondadena on külavanemad arengukava koostamisel välja toonud taristu, ühistegevuse ning elu- ja looduskeskkonna arendamise. Eelkõige soovitakse turvalist ja heakorrastatud elukeskkonda (näiteks tänavavalgustuse ja kergliiklusteede laiendamisega) ning külaelanike koostööd omavahel ja partnerlust nii vallaametnike ja ettevõtjatega. Oluliseks peetakse seltsielu arendamist, külaplatside ja külamajade tegevust, samuti tugevate traditsioonide säilitamist, säästvat ja loodust hoidvat eluviisi.

Kuusalu valla omandisse saamas on Salmistu külas Murru kinnistu ja Tipu kinnistu, mis on koostöös kogukonnaga kavandatud saama avalikku kasutusse külaliikumise arendamiseks piirkonnas.

Kuusalu valla kogukondade tugevused:
- aktiivsed külad - paljudel küladel on külavanemad ja külaseltsid
- vabaühendused on kaasanud külade arendamiseks erinevaid projektitoetusi ja enda ressursse
- palju tehakse vabatahtlikku tööd ja on talgute traditsioon
- külades hoitakse elus traditsioone

Kuusalu valla kogukondade nõrkused:
- külakogukondade aktiivsuse tase on erinev
- mitmetes külades on olulisi puudusi avaliku taristu osas
- külade põliselanike ja suvitajate huvid erinevad
- Lahemaa rahvuspargi alal on jäigad piirangud, mis pärsivad kogukondade arengut

Strateegilised eesmärgid

Kogukonnad on aktiivsed, kaasavad ja kokkuhoidvad.

Vajalikud tegevused

1. Alevike ja külade tegevuste ning vabaühenduste toetamine.
2. Alevike ja külade tegevuste toetamine toetusmeetmete taotlemisel.
3. Koostöö arendamine.

3.7.2 Valla juhtimine

Hetkeolukord

Kuusalu valla volikogu koosneb 19st liikmest ja tegutseb kuus komisjoni:
1. Revisjonikomisjon
2. Eelarve- ja arengukomisjon
3. Hariduse- ja noorsootöökomisjon
4. Ühistegevuse komisjon
5. Sotsiaalkomisjon
6. Keskkonna- ja ehituskomisjon

Komisjonid koosnevad nii volikogu liikmetest, kui ka elanikest, kes esindavad erinevaid huvirühmi. Komisjonides arutatakse läbi kõik olulised vallaelu puudutavad strateegilised küsimused. Volikogu istungid toimuvad üldjuhul üks kord kuus ja istungite videoülekandeid on võimalik vaadata läbi valla koduleheküljе. Volikogu materjalid ja lepingud on nähtavad läbi Kuusalu vallavalitsuse dokumendiregistri, istungid toimuvad Kuusalu vallavalitsuse suures saalis. Oluline on, et rahvaesindus on motiveeritud, pädev ja teotahteline ning panustaks aega valla oluliste küsimuste osas kaasa mõtlemisse.

Kuusalu vallavalitsuse koosseis on kuueliikmeline. Vallavalitsuse struktuuris on 36 teenistuskohta ja see koosneb arengu- ja keskkonnateenistusest, haridus- ja sotsiaalteenistusest, raamatupidamisest ning kantseleist. Üldjoones alluvad teenistujad otseselt vallavanemale, teenistuste tööülesandeid põhikirjaga reguleeritud ei ole ja teenistujate tööülesanded on kirjas ametijuhendis. Käesolev struktuur vähendab bürokraatiat, kuid seab ebaloomulikult suurt töö- ja halduskoormust vallavalitsuse liikmetele, vallavanemale, vallasekretärile ning konkreetse tööülesande eest vastutav ametnik on sunnitud osalema kõigis menetlusprotsessides kaldudes kõrvale igapäevatööst. Kuusalu vallavalitsuse juhtimise eesmärk on tagada hea elukeskkond ning kvaliteetne ja pädev teenindus. Selleks on oluline tagada väärtustel põhinev teeninduslik juhtimine, läbimõeldud strateegia ja sobiv struktuur, mis kohaliku omavalitsuse ülesannete ning elanike ja riigi ootuste juures igapäevatööd toetab. Teenistujate ülekoormuse vähendamiseks ja menetluskiiruse tõstmiseks vajab vallavalitsus struktuuri lisaks ametikohti, mis aga avaldab survet eelarvele ning vahendite vähesuse tõttu on raskesti teostatav. Väljakutse on ka pädevate uute teenistujate koolitamine ja palkamine, sest tööturu konkurents on tugev ja ametikohad asuvad Kiiu alevikus. Teenistujate töökoormuse ja teeninduse parandamisel on oluline osa ka kaasaegsete töövahendite ja teabevahendite rakendamisel sh uute menetlussüsteemide kasutamisel.

Kuusalu vallavalitsus koos hallatavate asutustega oli 2022. aastal tööandja 304 töötajale. Hallatavaid asutusi on vallal 12: neli lasteaeda, kolm kooli, kunstide kool, raamatukogu, Kolga muuseum, noortekeskus ja Kuusalu Hariduse Tugikeskus. Vallal on üks äriettevõte Kuusalu Soojus OÜ, kus oli 2022. aastal 10 töötajat. Kuusalu vald on üks OÜ Sõnumitooja asutajatest ja

omanikest. OÜ Sõnumitooja annab välja ajalehte Sõnumitooja. Omandireformi käigus omandas Kuusalu vald ka osaluse Narva-Jõesuu Sanatooriumis.

Sarnaselt enamikule omavalitsustele ja riigi ootustele liigub Kuusalu vallavalitsus avatud valitsemise partnerluse suunas. Oluline on edendada läbipaistvust, kaasamist ja head kommunikatsiooni, et tagada sujuv suhtlus elanikega. Kommunikatsioonis tasub senisest rohkem tegeleda teavitusega valla juhtimisest ja ülesannetest ning rahvastikuregistris enda tegeliku elukoha registreerimise olulisusest.
2023. aasta Kuusalu valla rahulolu-uuringus hinnati vallaametnike kättesaadavust ja abivalmidust 4 punkti süsteemis koondhindega 2,64. Uuringutes 2019. ja 2017. aastal küsiti rahulolu vallaametnike tööga üldiselt, kuid tänavuses uuringus oli küsimus kitsam, puudutades vallaametnike abivalmidust ja kättesaadavust. Võrdluses eelmiste aastate sarnase küsimusega on selles valdkonnas rahulolu pisut langenud. Eelkõige põhjustavad rahulolematust vallaametnike vastuste liiga pikad ooteajad või vastuste saamata jäämine, liigne bürokraatia vastustes ja mõnede ametnike puhul nipsakas ja lakooniline suhtlusstiil. Vallavalitsuse eesmärk on teenuseid, menetluskiirust ja seega ka rahulolu püsivalt parandada.

Digiarenduse osas kasutab Kuusalu vallavalitsus baastaristuna projekti „KOV infosüsteemide ISKE nõuetega vastavusse viimine" käigus hangitud serveriparki, töökohaarvutid on peamiselt renditud riigi keskse sülearvutite hanke koosseisus, lisaseadmeid on erinevatelt hankijatelt ostetud. Taristu seisukord on hea. Serveripargi kasutustähtaeg saabub vastavalt projekti tingimustele 2024. aasta lõpus, siis on vaja leida lahendus, kas seda uutel tingimustel edasi kasutada, või võtta mingi teine, nt pilvelahendus. Tarkvarana on kasutusel Microsoft Windows ja Office, infourbetarkvara F-Secure, maainfosüsteem Bentley Microstation, raamatupidamistarkvara Pmen. Veebipõhiste infosüsteemidena on kasutusel dokumendiregister Amphora, eelarvestamise infosüsteem Veera, taotluste infosüsteem SPOKU, lisaks palju väiksemaid. Infovara põhjalik analüüs tehakse 2023-2024 aasta jooksul infoturbesüsteemi E-ITS rakendamise käigus. See eeldab koostööd kõigi struktuuriüksuste ja allasutustega. Tehakse ka infovara põhjalik analüüs ning tellitakse audit.

2024. aastal saab läbi omavalitsuste ühisprojekti käigus saadud serverite kasutamise tähtaeg ning need lepingud vajavad uuendamist või teisiti korraldamist. Jälgima peab rendihankega saadud riistvara kasutamise tähtaeg ning selle kätte jõudmisel otsustada, kas seadmed tagastada, välja osta, renti pikendada või uued seadmed rentida.

Kuusalu vallavalitsus osaleb koostöös teiste omavalitsuste ning Linnade ja Valdade Liiduga mitmete digiarenduste analüüsi ja väljatöötamise tellimuste koostamisel. ELVL on koostanud KOV IKT arengustrateegia (Kohalike omavalitsuste info- ja kommunikatsioonitehnoloogia arengukava 2020-2023) https://www.elvl.ee/kov_ikt_arengustrateegia. ELVL tegeleb praegu järgmiste arendustega: Volikogu infosüsteem, KOV veebileht, digiteenused, sh sündmusteenused, Heakorraprobleemist teavitaja Anna teada, valla avalike andmete lahendus VAAL. Lisaks koordineeritakse üleminekut uuele eesti infoturbesüsteemile E-ITS, korraldatakse infotunde muude infosüsteemide arengutest. Kõigil nende arenduste infopäevadel osalev aktiivselt ka Kuusalu vald, andes oma panuse nende süsteemide arengusse.

Enamik infosüsteeme ja ka taristut tellib vald teenusena, st seadmeid ja tarkvara ei osteta ega tehta tellimuse peale, vaid renditakse, makstes renditasu igal kuul või kord aastas. Sel viisil on tegu sisuliselt püsikuludega, mida saab eelarvesse suhteliselt täpselt planeerida ja lähiaastatel investeeringuid teha ei ole vaja. Pidevalt hoitakse end kursis nii ELVL poolt korraldatavate kui sellest sõltumatult tehtavate arenduste olukorraga ja ollakse valmis neid kasutusele võtma. Mugavate e-teenuste arendamine valla elanikele on üks vallajuhtimise prioriteete. Kavas on võtta kasutusele uus volikogu infosüsteem, KOV veebileht, vallavara inventariseerimise ja eelarve täitmise ülevaate infosüsteemid. Vallavalitsus arendab pidevalt taotluste iseteeninduskeskkonda. Järjest suuremat tähtsust omab valla asutuste ja elanike jaoks kiire interneti kättesaadavus ning

oluline on vallavalitsuse suhtlus riigi ja võrguettevõtetega kiire interneti rajamise projektide läbiviimisel.

Kuusalu valla juhtimise tugevused:

- suur kaasatus seoses vallavolikogu komisjonide suure liikmete arvuga

Kuusalu valla juhtimise nõrkused:

- laenukoormus on suhteliselt suur, investeerimisvõimekus on vähenenud
- menetluse ja vastamise kiirus vajab parandamist
- raske on leida pädevaid teenistujaid

Strateegilised eesmärgid

Vallavalitsuse teenistujad on asjatundlikud, menetlusprotsessid ja -süsteemid efektiivsed ja teeninduse aeg võimalikult kiire.

Vajalikud tegevused

1. Teenistujate motiveerimine ja koolituste ning kaasaegsete töövahendite tagamine.
2. Eesti uue infoturbestandardi E-ITS rakendamine.
3. Haldusmenetluste revisjon bürokraatia vähendamiseks.
4. Valla ja vallajuhtimise maine parandamine.
5. Menetluskiiruse tõstmine.

Peamised indikaatorid, mille kaudu kogukondade ja valla juhtimise arengut seiratakse

	Algtase	Sihttase
Rahulolu vallaametnike kättesaadavuse ja abivalmidusega	2,64	3,0

Investeeringud kogukondade ja valla juhtimise valdkonnas

Tegevus	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Eestvedaja**	**Ressurss**
Kolga-Aabla külaplatsi renoveerimine			x	x	x	x	külaselts	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve (omaosaluse toetusena)
Valgejõe, Vanaküla ja Parksi külade ühise külaplatsi arendamine			x	x	x	x	külaselts	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve (omaosaluse toetusena)
Suur-Tsitre seltsimaja rajamine			x	x	x	x	külaselts	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve (omaosaluse toetusena)
Virve küla külaplatsi arendamine			x	x	x	x	külaselts	potentsiaalsed toetusmeetmed ja valla eelarve (omaosaluse toetusena)

4. Eelarvestrateegia 2025 – 2028

4.1 Sissejuhatus

Kuusalu valla eelarvestrateegia on valla arengukaval tuginev finantsplaan nelja eelseisva eelarveaasta kohta. Kohustus eelarvestrateegia koostamiseks on sätestatud kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadusega, mille alusel koostatakse eelarvestrateegia arengukavas sätestatud eesmärkide saavutamiseks, et planeerida kavandatavate tegevuste finantseerimist.

Saavutamaks eelpool kirjeldatud eesmärki, annab Kuusalu valla eelarvestrateegia ülevaate Eesti majanduskeskkonnast ja valla finantsolukorrast, toob välja põhitegevuse tulude ja kulude prognoosi, investeerimis- ja finantseerimistegevuse, likviidsete varade muutuse, võimalikud riski stsenaariumid ning sätestab finantsdistsipliini tagamise meetmed.

Lähtuvalt eelarvestrateegia koostamise aja keerulisest ja uudsest olukorrast on prognooside tegemine äärmiselt raske. Käesoleva prognoosi koostamist raskendab asjaolu, et valitsus on kohe tegemas suuremahulisi eelarveotsuseid, mis mõjutavad oluliselt lähiaastate majandusarengut, kuid on vältimatult vajalikud eelarveseisu parandamiseks ja eelarvepoliitika mahutamiseks Euroopa Liidu raamistikku. Eelarveseisu parandavate otsuste ulatusest annab aimu 22. juulil 2024 sõlmitud koalitsioonilepe. Samas selgub meetmete täpne maht ning detailsus septembri lõpuks, kui valitsus on kokku saanud 2025. aasta riigieelarve eelnõu ning riigi eelarvestrateegia aastateks 2025–2028.

Kuusalu valla eelarvestrateegia 2025.-2028. aasta prognoosides kajastub 2024. aasta augustikuu parim teadmine valla tulude, kulude ja võimalike investeeringuobjektide kohta.

Eelarvestrateegia on kooskõlas Kuusalu valla arengukavaga. Kuusalu vallavolikogu vaatab eelarvestrateegia üle iga-aastaselt ning kinnitab esitamiseks Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile.

4.2. Sotsiaalmajanduslik keskkond

4.2.1 Eesti majanduskeskkond

Suvine majandus- ja rahandusprognoosi eesmärk on anda ajakohane ja võimalikult täpne hinnang majanduse ja riigi rahanduse arenguväljavaadetest seni tehtud eelarvepoliitiliste otsuste valguses. Käesolev prognoos on aluseks 2025. aasta eelarve eelnõu ning riigi eelarvestrateegia 2025-2028 koostamisel. Prognoos on mõeldud ka laiemaks avalikuks kasutamiseks, pakkudes analüüsi majanduses ning riigi rahanduses toimuvast.

Prognoosi koostamist reguleerib Riigieelarve seadus. Prognoosi aluseks on viimane avaldatud majandus- ja rahandusstatistika ning see on koostatud jooksva ning järgneva nelja aasta kohta. Vastavalt seadusele ollakse selle koostamisel ning metoodilistes valikutes sõltumatud. Metoodilised valikud on tehtud parima teadmise juures ning läbipaistvalt. Prognoos sisaldab võrdlust teiste prognoosidega ning metoodika kirjeldust. Käesoleva prognoosi eeldused on fikseeritud 2024. aasta augusti keskpaiga seisu.

Alusstsenaariumi kohaselt pöördub majandus 2024. aasta lõpus kasvule, kuid on aasta kokkuvõttes siiski 1-protsendilises languses. Kevadkuudel ja suve alguses ei ole olnud tugevaid märke majandusaktiivsuse olulisest tõusust, mida kinnitab ka teise kvartali SKP kiirhinnang. Seetõttu ootame suvises prognoosis, et majandus hakkab kasvama hiljem. Järgmisel paaril aastal on reaalne majanduskasv 3 protsendi lähedal ja seda toetab olukorra paranemine nii tööstus-, ehitus- kui ka teenustesektoris.

Välisnõudluse oodatav elavnemine 2024. aasta teisel poolel hakkab avalduma ka Eesti ekspordimahtude taastumises. 2023. aastal Eesti eksport langes oluliselt. Selle põhjusteks olid Eesti ekspordi sihtriikide suhteliselt nõrk majanduslik olukord, Eesti eksportööride kulutaseme tõus ja soodsa importtoorme kadumine ning transiitvedude langus. 2024. aasta kokkuvõttes oodatakse ekspordi väikest langust, kuigi teisel poolaastal pöördub see kasvule. Ekspordi jõulisemat taastumist võib oodata järgmisel aastal. Ekspordi maht võiks taastuda 2022. aasta ehk languseelsele tasemele 2027. aastal.

Sissetulekute ostujõu kasv, tarbimiskindluse kosumine ja vähenevad intressimaksed pööravad eratarbimise tõusule. 2024. aastal ületab sissetulekute kasv selgelt hinnatõusu ja intressimaksed hakkavad vähenema, mistõttu on tarbimise kasvuks tingimused taas loodud. Erasektori investeeringud ootavad aga majandusolude tuntavamat paranemist. Eksporditurgude kosumine ja intressimäärade langus peaks taastama tavapärase investeeringute taseme alates 2025. aastast.

Välis- ja sisemaised tegurid, aga ka maksumeetmed toovad kaasa mõningase hinnatõusu kiirenemise järgmisel aastal. 2024. aasta esimest poolt iseloomustanud inflatsiooni aeglustumise trend on nüüdseks läbi saanud, inflatsiooni 2,5%ne madaltase jäi juunikuusse. Sügiskuudel võib oodata tarbijahindade tõusu kiirenemist tulenevalt energiahindade languse taandumisest, oodatava majanduse elavnemisega kaasnevast mõjust ning osade toidutoormete kallinemisest välisturgudel. 2025. aastal toob automaksu lisandumine kaasa inflatsiooni ajutise kiirenemise. Järgnevatel prognoosiaastatel stabiliseerub inflatsioon 2% juures.

Suuremad koondamised on seljataga, aga tööpuuduse tipp võiks jääda käesoleva aasta lõppu. Ettevõtete ootused nii kasvuväljavaatele kui ka uute töötajate palkamisele on viimastel kuudel veidi parenenud, kuid jäävad ajaloolises võrdluses endiselt madalaks, mistõttu ootame käesoleva aasta lõpus tööpuuduse väikest kasvu, sh osaliselt hooajaliste tegurite tõttu. Tööturu seisu on suhteliselt soodsana hoidnud töötajate arvu hoidmine ettevõtete poolt, et olla valmis uueks kasvutsükliks. Seega kui majanduskasv hakkab tasapisi taastuma käesoleva aasta teisest poolest, siis võib hõive suurenemist oodata viitajaga ehk alles 2025. aasta keskpaigast. Pikemaajaliselt piirab edasist hõive kasvu juba praegu kõrge osalusmäär ning oskustööjõu nappus. Seetõttu ei prognoosi me alates 2027. aastast märkimisväärset töötajate arvu kasvu. Tööpuudus stabiliseerub prognoosiperioodi lõpuks oma normaaltasemele 6% lähedusse.

Palgakasvu surved vähenevad koos hinnatõusu aeglustumisega. Inflatsioonisurve vähenemise ning käibekasvu aeglustumise tõttu rauges erasektori palgakasv eelmise aasta jooksul ning jõudis 2024. aasta suve alguseks 6-7% lähedale. Prognoosi kohaselt aeglustub palgakasv veelgi, ulatudes käesoleva aasta teises pooles veidi üle 5%. Palgatöötaja ostujõu taastumine võtab aega – netopalga ostujõud taastub kehtivate maksuseaduste kohaselt sõjaeelsele tasemele umbes 2025. aasta lõpuks.

Kohalike omavalitsuste füüsilise isiku tulumaksu 2024. aasta suveprognoosi kohaselt vähenes laekumine võrreldes kevadprognoosiga 6 mln euro võrra 1850 mln euroni peamiselt majanduskasvule pöördumise edasi lükkumise tõttu. Kohalikele omavalitsustele laekuv osa moodustab 73% kogu 2024. aastal tasutavast füüsilise isiku tulumaksust. Kohalikele omavalitsustele laekub 2024. aastast tulumaksu 2,5% isikute riiklikust pensionitulust ning muudelt tuludelt laekuv tulumaksu määr langes 11,89%le. 2025. aastal langeb muudelt tuludelt eraldatav

tulumaksu 11,29%le, 2026. aastal 10,64%le ja 2027. aastal 10,23%le. Samal ajal suurendatakse KOVidele pensionitulust laekuva eraldise määra – 2025. aastal tõuseb see 5,5%le, 2026. aastal 8,5%le ja jõuab 2027. aastaks samuti 10,23%ni. Need muudatused on peaaegu tasakaalus ega mõjuta seetõttu oluliselt RE ega KOV füüsilise isiku tulumaksu kogulaekumist. Perioodil 2026–28 stabiliseerub laekumise kasv keskmiselt 5,0%le aastas ja osakaal kogu tasutavast füüsilise isiku tulumaksust ulatub 2028. aastal 81%ni.

Rahandusministeeriumi 2024. aasta suvine prognoos	2023	2024	2025	2026	2027	2028
SKP reaalkasv, %	-3,0	-1,0	3,3	3,0	2,5	2,5
Tarbijahinnaindeks %	9,2	3,8	4,2	2,2	2,0	2,0
Keskmine palk, eurot	1 833	1 951	2 040	2 141	2 244	2 347
Keskmine palga reaalkasv %	2,1	2,6	0,3	2,7	2,7	2,5
Tööhõive kasv, %	2,5	0,0	0,2	0,6	0,0	0,0
Tööpuudus %	6,4	7,7	7,5	6,3	6,3	6,3

4.2.2 Kuusalu vald

2024. aasta alguses elas Kuusalu vallas 6 628 elanikku. Valla paiknemine Tallinna linna lähiümbruses on olnud toeks valla perspektiivsel kasvul. Vallas on määratletud ja välja arendatud võimalused mitmekülgseks ettevõtluse arenguks. Valla ettevõtluskeskkonda turundatakse ühtse tervikuna. Ettevõtlus on keskkonda säästev. Ettevõtluses väärtustatakse piirkonna loodust ja ajaloolis-kultuurilist eripära. Töökohad vallas on tervist edendavad ja turvalised. Ettevõtjad teevad omavahelist koostööd ja toetavad kogukonna aktiivsust.

Järgnevate aastate kõige olulisemad eesmärgid:
1. Elanikonnale tarvilike avalike teenuste tagamiseks oluliste investeeringute teostamine, suurendades vajadusel võlakoormust.
2. Kvalifitseeritud töötajate palgataseme säilitamine.
3. Majandamiskulude kontrolli all hoidmine.
4. Välisvahendite maksimaalne kaasamine tegevuste ja investeeringute finantseerimiseks.

4.3 Tulude prognoos

Kuusalu valla tulubaas on viimastel aastatel püsinud tululiikide jaotuse lõikes stabiilsena. Valdava osa tuludest on moodustanud maksutulud, sealjuures füüsilise isiku tulumaks ning maamaks – kokku 60%. Maksutuludest suuruselt järgmise osakaaluga tululiigiks on olnud saadavad toetused jooksvateks kuludeks, mis moodustasid 30 % tulubaasist. Tulud kaupade ja teenuste müügist (omatulud) on moodustanud 6% põhitegevuse tuludest. Muude tulude (kaevandamistasu ja vee erikasutustasu) osakaal on kuni 4%.

Tululiikide proportsioonid jäävad 2024. aasta eeldatava laekumise osas samaks. Maksutulude osakaal jääb ligi 67% ja saadavate toetuste osakaal ligi 28%.

Tekkepõhised tulud	**2021 täitmine**	**2022 täitmine**	**2023 täitmine**	**2024 loodetav**
Maksud	7 017 415	7 921 279	8 655 450	9 480 000
Kaupade ja teenuste müük	674 752	754 702	726 472	790 000
Toetused	3 786 144	3 929 869	4 502 215	4 116 431
Muud tulud	333 665	401 686	396 935	400 000
	11 811 976	**13 007 536**	**14 281 072**	**14 786 431**

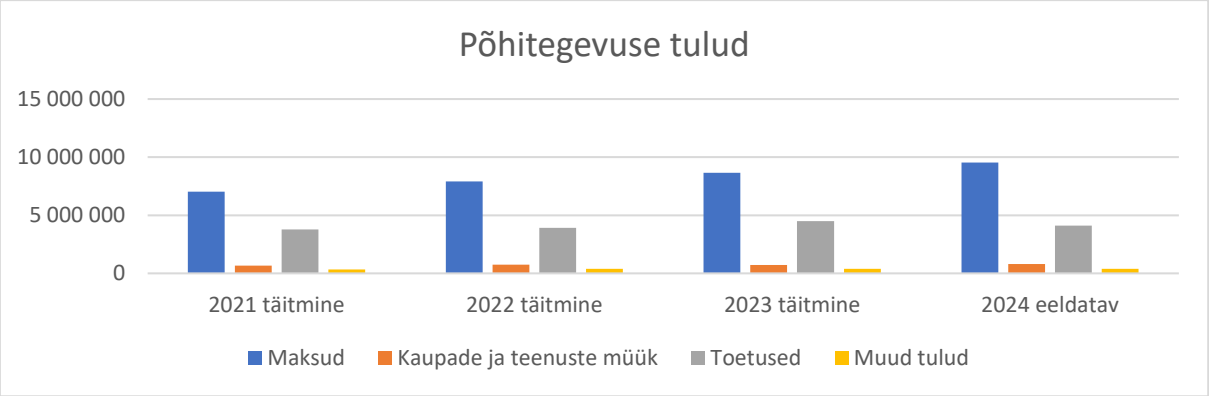

Joonis 9. Põhitegevuse tulud.

4.3.1 Maksutulud

Tulumaksu prognoos põhineb Rahandusministeeriumi suvises majandusprognoosis välja töötatud majanduskeskkonda iseloomustavatel arvnäitajatel. Kohalikele omavalitsustele laekub 2024. aastast tulumaksu 2,5% isikute riiklikust pensionitulust ning muudelt tuludelt laekuv tulumaksu määr langes 11,89%le.

2025. aastal langeb muudelt tuludelt eraldatav tulumaks 11,29%le, 2026. aastal 10,64%le ja 2027. aastal 10,23%le.

Samal ajal suurendatakse KOVidele pensionitulust laekuva eraldise määra – 2025. aastal tõuseb see 5,5%le, 2026. aastal 8,5%le ja jõuab 2027. aastaks 10,23%ni.

Need muudatused on peaaegu tasakaalus ega mõjuta seetõttu oluliselt KOV füüsilise isiku tulumaksu kogulaekumist. Perioodil 2026–2028 stabiliseerub laekumise kasv keskmiselt 5,0%le aastas ja osakaal kogu tasutavast füüsilise isiku tulumaksust ulatub 2028. aastal 81%ni.

	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Tulumaksu laekumine	**8 307 066**	**9 140 000**	**9 600 000**	**10 100 000**	**10 600 000**	**11 150 000**
Aastane kasv tulumaks	0,00%	10,03%	5,03%	5,21%	4,95%	5,19%

Prognoosimisel on arvestatud:

1. Kuusalu valla elanike keskmine sissetulek on kõrgem võrreldes Eesti keskmisega (2023. oli Eesti keskmine sissetulek 1 671 eurot ja Kuusalu vallas oli elanike keskmine sissetulek 1 875 eurot).

2. Kuusalu valla maksumaksjate arv on 3 863 seisuga 31.07.2024 (3 508 seisuga 31.12.2023).

3. Kuusalu valla pensionisaajate arv on 1 610 seisuga 31.06.2024 ja keskmine pension 816 eur.

4. Registreeritud töötuid seisuga 31.07.2024 on 192, seisuga 31.12.2023 oli töötuid 198.

5. 2025-2028 tulumaksu laekumise kasv on arvestatud keskmiselt 5,0%.

Maamaksu on käesolevas strateegias planeeritud alates 2025. aastast 494 000 eurot, vastavalt uuele kehtestatud maamaksumäära laekumise prognoosile.

4.3.2 Muud tulud

Tulud kaupade ja teenuste müügist on võrreldes 2024. aasta eeldatava täitmisega suurendatud 3-5% aastatel 2025-2028.

Tasandusfondist saadav toetus on arvestatud samale tasemele 2024. aastaga.

Toetusfond on võrreldes 2024. aastaga jäetud samaks. Toetusfond kuulub korrigeerimisele, kui riik kinnitab eraldatavad toetused.

Muud saadud toetused tegevuskuludeks on sihtotstarbelised rahad. 2025-2028. aastaks on planeeritud raamatute toetus 10 000 eurot ja Kaitseministeeriumi toetus 150 000 eurot.

Muude tegevustulude puhul on tegemist põhiliselt kaevandamistasuga. 2023. aastal laekus kavandamistasu ligi 341 000 eurot. 2024. aastal on loodetav kaevandamistasu arvestatud 385 000 eurot ja aastatel 2025-2028 on planeeritud laekumist samuti 385 000 eurot.

Kuusalu vald	2023 täitmine	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	**14 281 072**	**14 786 431**	**15 338 892**	**15 843 392**	**16 348 392**	**16 898 392**
Maksutulud	8 655 450	9 480 000	10 094 000	10 594 000	11 094 000	11 644 000
sh tulumaks	8 307 066	9 140 000	9 600 000	10 100 000	10 600 000	11 150 000
sh maamaks	348 384	340 000	494 000	494 000	494 000	494 000
sh muud maksutulud	0	0	0	0	0	0
Tulud kaupade ja teenuste müügist	726 472	790 000	820 500	825 000	830 000	830 000
Saadavad toetused tegevuskuludeks	4 502 215	4 116 431	4 024 392	4 024 392	4 024 392	4 024 392
sh tasandusfond	563 393	559 555	559 555	559 555	559 555	559 555
sh toetusfond	3 631 639	3 281 035	3 304 837	3 304 837	3 304 837	3 304 837
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	307 183	275 841	160 000	160 000	160 000	160 000
Muud tegevustulud	396 935	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000

4.4 Kulude prognoos

Kulud majandusliku sisu järgi	2021 täitmine	2022 täitmine	2023 täitmine	2024 eeldatav
Investeeringud	5 385 667	1 638 260	606 479	1 520 500
Antavad toetused	683 575	834 545	1 011 923	1 099 289
Personalikulud	6 198 244	6 741 811	8 018 272	8 602 824
Majandamiskulud	3 690 176	4 445 443	4 432 193	4 286 539
Muud kulud	14 141	8 626	9 136	18 200
Laenuintressid	66 051	109 098	334 745	415 000
Laenude ja kapitalirendi tagasimaksmine	367 354	519 728	455 078	500 000
KÕIK KOKKU	**16 405 208**	**14 297 511**	**14 867 826**	**16 442 352**

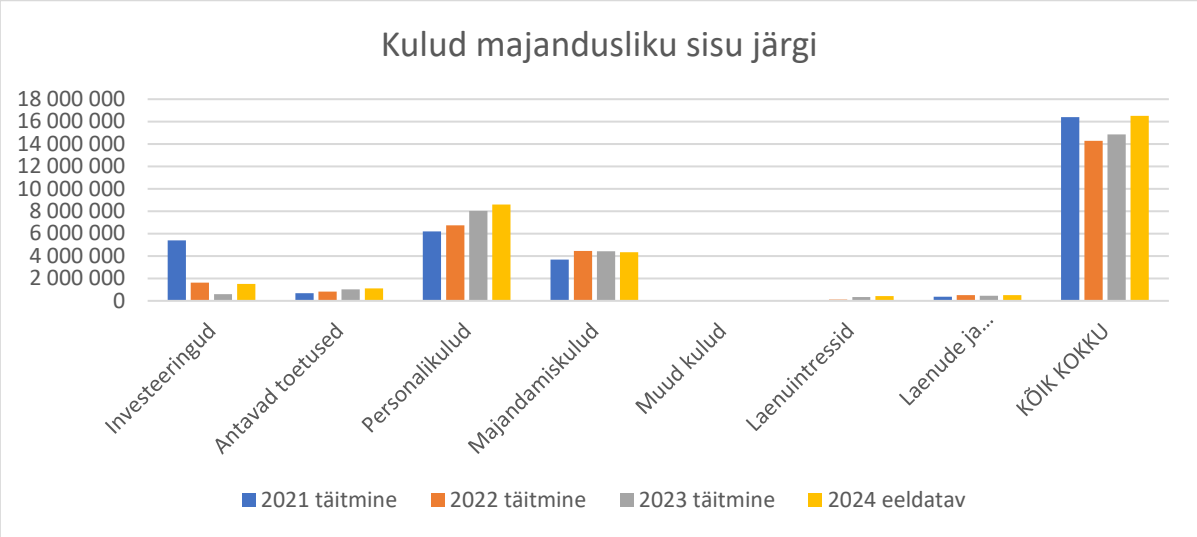

Joonis 10. Kulud majandusliku sisu järgi.

4.4.1 Põhitegevuse kulud

Personalikulud kasvasid 2024. aastal võrreldes 2023. aastaga 7%. Alates 01.01.24 tõusis alampalk, õpetajate palgad ja õpetajate palgaga võrdsustatud töötajate palgad. Alates 01.04.24 valla töötajatel ja alates 01.09.2024 allasutustes 5%-ti (v.a õpetajad). Personalikuludele on 2025. aastal võrreldes 2024. aastaga lisatud kasvu 3,57%.

Majandamiskulud 2024. aastal võrreldes 2023. aastaga on väiksemad, mis on tingitud 2023. aastal sihtotstarbeliste rahade ning ületuleva rahajäägi suunamisest majanduskulude katteks. Majanduskulude osas kavandatakse alates 2025. aastast mõõdukat kasvu.

Põhitegevuse kulud	**2020 täitmine**	**2021 täitmine**	**2022 täitmine**	**2023 loodetav**
Antavad toetused	661 712	683 575	834 545	1 033 787
Personalikulud	6 384 061	6 198 244	6 741 811	8 111 106
Majandamiskulud	3 052 129	3 690 176	4 445 712	4 348 753
Muud kulud	9 522	14 141	8 613	51 847
	10 107 424	**10 586 136**	**12 030 681**	**13 545 493**

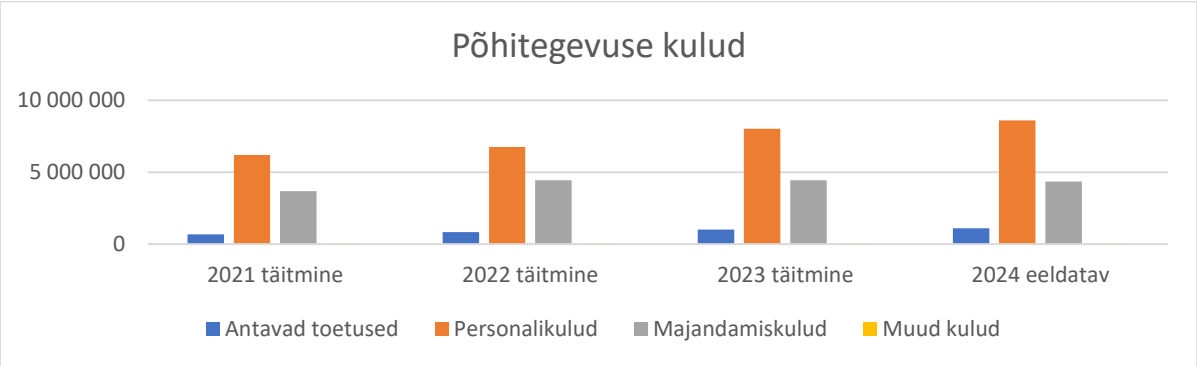

Joonis 11. Põhitegevuse kulud.

Kuusalu vald	2023 täitmine	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
Põhitegevuse kulud kokku	**13 471 524**	**14 006 852**	**14 318 700**	**14 520 700**	**14 620 700**	**14 670 700**
Antavad toetused tegevuskuludeks	1 011 923	1 099 289	1 100 000	1 150 000	1 150 000	1 150 000
Muud tegevuskulud	12 459 601	12 907 563	13 218 700	13 370 700	13 470 700	13 520 700
sh personalikulud	8 018 272	8 602 824	8 908 000	9 000 000	9 050 000	9 100 000
sh majandamiskulud	4 432 193	4 286 539	4 290 000	4 350 000	4 400 000	4 400 000
*sh alates **2012** sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed*	19 602	19 602	15 915	9 258	4 344	30
sh muud kulud	9 136	18 200	20 700	20 700	20 700	20 700

4.4.2 Investeeringud

Kuusalu vald kasutab investeeringute teostamiseks kolme allikat:

- omavahendid
- finantseerimistehingud
- sihtfinantseeringud

Investeeringud tegevusalade järgi:

Investeeringuobjektid* (alati "+" märgiga)	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
01 Üldised valitsussektori teenused	**15 900**	**0**	**0**	**20 000**	**0**
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus) Kiiu Mõis	15 900			20 000	
02 Riigikaitse	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)					
03 Avalik kord ja julgeolek	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)					
04 Majandus	**263 000**	**400 000**	**320 000**	**220 000**	**220 000**
sh toetuse arvelt	21 500				
sh muude vahendite arvelt (omaosalus) vallateed ja üldplaneering	241 500	400 000	320 000	220 000	220 000
05 Keskkonnakaitse	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)					
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	**10 000**	**10 000**	**10 000**	**10 000**	**10 000**
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
07 Tervishoid	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)					
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	**60 000**	**0**	**0**	**0**	**2 030 000**
sh toetuse arvelt					1 180 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	60 000				850 000
09 Haridus	**1 032 600**	**4 259 838**	**1 704 000**	**732 400**	**1 000 000**
sh toetuse arvelt	514 000	2 239 838	590 000		

sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	518 600	2 020 000	1 114 000	732 400	1 000 000
10 Sotsiaalne kaitse	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)					
KÕIK KOKKU	**1 381 500**	**4 669 838**	**2 034 000**	**982 400**	**3 260 000**
sh toetuse arvelt	535 500	2 239 838	590 000	0	1 180 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	846 000	2 430 000	1 444 000	982 400	2 080 000

Kavandatavad investeeringud aastatel 2025 – 2028 on:

- Üldised valitsussektori teenused- Kiiu mõisapargi projekt
- Majandus- valla teede- ja tänavate remont ja ehitus, Kuusalu Keskväljaku arendus, Jäätmejaama ehitus ning valla üldplaneering
- Elamu- ja kommunaalmajandus- kaasava eelarve projektid
- Vabaaeg. Kultuur ja religioon- Kuusalu raamatukogu ja noortekeskuse ehitus ning Vihasoo Rahvamaja renoveerimisprojekt
- Haridus- jätkata Kuusalu Keskkooli ehituse ja renoveerimisega, alustada Kolga Kooli renoveerimisega ja võimalusel teiste haridusasutuste renoveerimisega.

4.4.3 Finantseerimistegevus

Perioodil 2025-2028 võetavad laenud on arvestatud baas intressimääraks 3,8% ja tagasimaksetähtajaga 20 aastat. 2024. aastal on kavas laenu võtta Kuusalu Keskkooli ehituseks. Aastatel 2025-2028 on kavandatud laenu võtta Kuusalu Keskkooli ehituseks ja renoveerimiseks ning Kolga Kooli renoveerimiseks.

	2024 eeldatav täitmine	**2025 eelarve**	**2026 eelarve**	**2027 eelarve**	**2028 eelarve**
Finantseerimistegevus	**16 500**	**-500 000**	**950 000**	**380 000**	**350 000**
Kohustiste võtmine (+)	500 000	1 000 000	1 500 000	1 000 000	1 000 000
Kohustiste tasumine (-)	-483 500	-500 000	-550 000	-620 000	-650 000

25.10.2019.a. on Swedbank AS ja Steniard OÜ vahel sõlmitud Kuusalu Spordikeskuse laenu refinantseerimise leping lõpptähtajaga 15.10.2026 ning jääkmaksumusega 1 658 424 eurot. Arvestades käesoleval ajal tekkinud majanduslangust prognoosime, et vallal puuduvad vahendid laenujäägi koheseks tagastamiseks. Laenuleping tuleb kas pikendada või refinantseerida. Seega ei ole 2026. aasta laenumakse kohustustes kajastatud laenu lõppmakset ja laenu tagasimaksed on ajatatud järgnevate aastate peale.

4.5 Sõltuvad üksused

Kuusalu Vallavalitsuse tütarettevõtteks on OÜ Kuusalu Soojus. Kuusalu Soojus OÜ loodi 1998. aastal. Põhitegevusalaks on soojusenergia tootmine ja müük. Kuusalu Vallavalitsus omab Kuusalu Soojus OÜ 100% osalust ning osaluse suuruseks on 215 389 eurot. Kuusalu Soojus OÜ konsolideeritakse rida-realt ning kajastatakse emaettevõtte bilansis tuletatud soetusmaksumuses.

Kuusalu Vallavalitsuse sidusettevõte on OÜ Sõnumitooja. OÜ Sõnumitooja asutati 09.09.1994. Põhitegevusala on ajalehe Sõnumitooja kirjastamine. Kuusalu Vallavalitsus omab OÜ-s Sõnumitooja 33,3% osalust võrdselt teiste omavalitsusüksustega – Anija ja Raasiku vallaga. Kõigi omavalitsuste osaluse suuruseks on 3 764 eurot. Kuusalu Vallavalitsus kajastab OÜ-d Sõnumitooja sidusettevõttena.

Kuusalu Vallavalitsusel puuduvad sõltuvad üksused.

4.6 Finantsdistsipliin

Kuusalu vald on oma arengu kavandamisel ja elluviimisel lähtunud kestlikkuse printsiibist. Teostatud investeeringud ja võetud kohustused on säilitanud vallale piisava maksevõime sealjuures olemasolevate teenuste osutamiseks senises mahus. Kuusalu vallavalitsusel on võimalik planeerida täiendavaid investeeringuid laenuvahendite abil enne Rahandusministeeriumi kehtestatud piiri saavutamist.

Finantsdistsipliini tagamiseks sätestab kohaliku omavalitsuse finantsjuhtimise seadus finantsdistsipliini tagamise meetmed. Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsdistsipliini tagamise meetmed on kinnipidamine kohaliku omavalitsuse üksuse ja kohaliku omavalitsuse üksuse arvestusüksuse põhitegevuse tulemi lubatavast väärtusest ja netovõlakoormuse ülemmäärast.

Põhitegevuse tulem on põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe. Põhitegevuse tulemi väärtus ei tohi olla aruandeaasta lõpu seisuga väiksem kui null va arvatud juhul kui sellele eelnenud aasta põhitegevuse tulem oli suurem kui null.

Netovõlakoormus on võlakohustuste suuruse ja likviidsete varade kogusumma vahe. Kohaliku omavalitsuse üksuse ja tema arvestusüksuse netovõlakoormus võib aruandeaasta lõpul ulatuda:
1) aastatel 2021–2024 lõppenud aruandeaasta põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude kümnekordse vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat või 80 protsendini vastava aasta põhitegevuse tuludest, kui põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude kümnekordne vahe on väiksem kui 80 protsenti vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest;
2) 2025. aastal lõppenud aruandeaasta põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude üheksakordse vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat või 75 protsendini sama aasta põhitegevuse tuludest, kui põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude üheksakordne vahe on väiksem kui 75 protsenti vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest.

3) 2026. aastal lõppenud aruandeaasta põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude üheksakordse vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat või 70 protsendini sama aasta põhitegevuse tuludest, kui põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude üheksakordne vahe on väiksem kui 70 protsenti vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest.

4) 2027. aastal lõppenud aruandeaasta põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude üheksakordse vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat või 65 protsendini sama aasta põhitegevuse tuludest, kui põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude üheksakordne vahe on väiksem kui 65 protsenti vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest.

Kuusalu valla põhitegevuse tulem on igal aastal kindlalt positiivne ning kasvab 2028. aastaks 2,2 miljonini. Põhitegevuse tulem on ebapiisav kogu investeerimistegevuse finantseerimiseks ning puudu jääv osa tuleb katta laenudega.

Kuusalu vald	**2023 täitmine**	**2024 eeldatav täitmine**	**2025 eelarve**	**2026 eelarve**	**2027 eelarve**	**2028 eelarve**
Põhitegevuse tulud kokku	**14 281 072**	**14 786 431**	**15 338 892**	**15 843 392**	**16 348 392**	**16 898 392**
Põhitegevuse kulud kokku	**13 471 524**	**14 006 852**	**14 318 700**	**14 520 700**	**14 620 700**	**14 670 700**
*sh alates **2012** sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed*	**19 602**	**19 602**	**15 915**	**9 258**	**4 344**	**30**
Põhitegevustulem	**809 548**	**779 579**	**1 020 192**	**1 322 692**	**1 727 692**	**2 227 692**
Investeerimistegevus kokku	**-815 356**	**-1 326 000**	**-2 865 000**	**-1 999 000**	**-1 497 400**	**-2 595 000**
Eelarve tulem	**-5 808**	**-546 421**	**-1 844 808**	**-676 308**	**230 292**	**-367 308**
Finantseerimistegevus	**-455 078**	**485 000**	**1 400 000**	**325 000**	**-200 000**	**330 000**
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	**-430 651**	**-61 421**	**-444 808**	**-351 308**	**30 292**	**-37 308**
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (+/-)	**30 235**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	**943 343**	**881 922**	**437 114**	**85 806**	**116 098**	**78 790**
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	**7 527 200**	**7 992 598**	**9 376 683**	**9 692 425**	**9 488 081**	**9 818 051**
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	6 583 857	7 110 676	8 939 569	9 606 619	9 371 983	9 739 261
Netovõlakoormus (%)	46,1%	48,1%	58,3%	60,6%	57,3%	57,6%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	11 424 858	11 829 145	11 504 169	11 090 374	12 124 252	13 366 332
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	80,0%	80,0%	75,0%	70,0%	74,2%	79,1%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	4 841 001	4 718 469	2 564 600	1 483 756	2 752 269	3 627 071

4.6.1 Tundlikkusanalüüs

Kuusalu valla eelarvestrateegia on koostatud konservatiivsuse printsiibist lähtuvalt. Kuna teatud tõenäosusega võivad ilmneda sündmused, mis parandavad või halvendavad kohaliku omavalitsuse finantspositsiooni baas-stsenaariumiga võrreldes.

Tundlikkusanalüüsi eesmärk on anda ülevaade võimalike riskistsenaariumite realiseerumise korral kulude vähendamise vajalikust mahust. Baas-stsenaarium on koostatud eelarvestrateegia olemasoleva versiooni põhjal. Tundlikkusanalüüs näitab, et isegi mõne protsendine muutus tuludes või kuludes mõjutab oluliselt eelarve võimalusi. Järgnevates tabelites on toodud põhinäitajad baas-stsenaariumi ja nelja erineva riskistsenaariumi korral, milleks on:

- sissetulekud kasvavad oodatust 2% protsendi võrra vähem.
- personalikulude kasv on oodatust 5% suurem
- põhitegevuse kulude kasv on oodatust 5% suurem
- laenuintressid kujunevad oodatust 100% võrra suuemaks

Tabel 1. **Baas-stsenaarium:** Eelarvestrateegia olemasoleva versiooni põhjal

Kuusalu vald	2023 täitmine	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	**14 281 072**	**14 786 431**	**15 338 892**	**15 843 392**	**16 348 392**	**16 898 392**
Põhitegevuse kulud kokku	**13 471 524**	**14 006 852**	**14 318 700**	**14 520 700**	**14 620 700**	**14 670 700**
*sh alates **2012** sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed*	**19 602**	**19 602**	**15 915**	**9 258**	**4 344**	**30**
Põhitegevustulem	**809 548**	**779 579**	**1 020 192**	**1 322 692**	**1 727 692**	**2 227 692**
Investeerimistegevus kokku	**-815 356**	**-1 326 000**	**-2 865 000**	**-1 999 000**	**-1 497 400**	**-2 595 000**
Eelarve tulem	**-5 808**	**-546 421**	**-1 844 808**	**-676 308**	**230 292**	**-367 308**
Finantseerimistegevus	**-455 078**	**485 000**	**1 400 000**	**325 000**	**-200 000**	**330 000**
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	**-430 651**	**-61 421**	**-444 808**	**-351 308**	**30 292**	**-37 308**
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (+/-)	**30 235**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	**943 343**	**881 922**	**437 114**	**85 806**	**116 098**	**78 790**
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	**7 527 200**	**7 992 598**	**9 376 683**	**9 692 425**	**9 488 081**	**9 818 051**
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	6 583 857	7 110 676	8 939 569	9 606 619	9 371 983	9 739 261
Netovõlakoormus (%)	46,1%	48,1%	58,3%	60,6%	57,3%	57,6%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	11 424 858	11 829 145	11 504 169	11 090 374	12 124 252	13 366 332
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	80,0%	80,0%	75,0%	70,0%	74,2%	79,1%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	4 841 001	4 718 469	2 564 600	1 483 756	2 752 269	3 627 071

Tabel 2. **Riskistsenaarium 1**: Sissetulekud kasvavad oodatust 2% protsendi võrra vähem

Kuusalu vald	2023 täitmine	2024 eeldatav täitmine	2025 eelarve	2026 eelarve	2027 eelarve	2028 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	**14 281 072**	**14 786 431**	**15 032 114**	**15 526 524**	**16 021 424**	**16 560 424**
Põhitegevuse kulud kokku	**13 471 524**	**14 006 852**	**14 318 700**	**14 520 700**	**14 620 700**	**14 670 700**
*sh alates **2012** sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed*	**19 602**	**19 602**	**15 915**	**9 258**	**4 344**	**30**
Põhitegevustulem	**809 548**	**779 579**	**713 414**	**1 005 824**	**1 400 724**	**1 889 724**
Investeerimistegevus kokku	**-815 356**	**-1 326 000**	**-2 865 000**	**-1 999 000**	**-1 497 400**	**-2 595 000**
Eelarve tulem	**-5 808**	**-546 421**	**-2 151 586**	**-993 176**	**-96 676**	**-705 276**
Finantseerimistegevus	**-455 078**	**485 000**	**1 400 000**	**325 000**	**-200 000**	**330 000**
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	**-430 651**	**-61 421**	**-751 586**	**-668 176**	**-296 676**	**-375 276**
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (+/-)	**30 235**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	**943 343**	**881 922**	**130 336**	**-537 840**	**-834 516**	**-1 209 791**

Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	**7 527 200**	**7 992 598**	**9 376 683**	**9 692 425**	**9 488 081**	**9 818 051**
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	6 583 857	7 110 676	9 246 347	10 230 264	10 322 596	11 027 842
Netovõlakoormus (%)	46,1%	48,1%	61,5%	65,9%	64,4%	66,6%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	11 424 858	11 829 145	11 274 086	10 868 567	10 413 926	11 338 525
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	80,0%	80,0%	75,0%	70,0%	65,0%	68,5%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	4 841 001	4 718 469	2 027 739	638 303	91 329	310 683

Tabel 3. **Riskistsenaarium 2**: Personalikulude kasv on oodatust 5% suurem

Kuusalu vald	**2023 täitmine**	**2024 eeldatav täitmine**	**2025 eelarve**	**2026 eelarve**	**2027 eelarve**	**2028 eelarve**
Põhitegevuse tulud kokku	**14 281 072**	**14 786 431**	**15 338 892**	**15 843 392**	**16 348 392**	**16 898 392**
Põhitegevuse kulud kokku	**13 471 524**	**14 006 852**	**14 764 100**	**14 970 700**	**15 073 200**	**15 125 700**
*sh alates **2012** sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed*	**19 602**	**19 602**	**15 915**	**9 258**	**4 344**	**30**
Põhitegevustulem	**809 548**	**779 579**	**574 792**	**872 692**	**1 275 192**	**1 772 692**
Investeerimistegevus kokku	**-815 356**	**-1 326 000**	**-2 865 000**	**-1 999 000**	**-1 497 400**	**-2 595 000**
Eelarve tulem	**-5 808**	**-546 421**	**-2 290 208**	**-1 126 308**	**-222 208**	**-822 308**
Finantseerimistegevus	**-455 078**	**485 000**	**1 400 000**	**325 000**	**-200 000**	**330 000**
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	**-430 651**	**-61 421**	**-890 208**	**-801 308**	**-422 208**	**-492 308**
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (+/-)	**30 235**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	**943 343**	**881 922**	**-8 286**	**-809 594**	**-1 231 802**	**-1 724 110**
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	**7 527 200**	**7 992 598**	**9 376 683**	**9 692 425**	**9 488 081**	**9 818 051**
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	6 583 857	7 110 676	9 384 969	10 502 019	10 719 883	11 542 161
Netovõlakoormus (%)	46,1%	48,1%	61,2%	66,2%	65,5%	68,2%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	11 424 858	11 829 145	11 508 669	11 094 574	10 630 355	10 672 332
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	80,0%	80,0%	75,0%	70,0%	65,0%	63,1%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	4 841 001	4 718 469	2 123 600	598 456	-77 628	-851 929

Tabel 4. **Riskistsenaarium 3**: Põhitegevuse kulude kasv on oodatust 5% suurem

Kuusalu vald	**2023 täitmine**	**2024 eeldatav täitmine**	**2025 eelarve**	**2026 eelarve**	**2027 eelarve**	**2028 eelarve**
Põhitegevuse tulud kokku	**14 281 072**	**14 786 431**	**15 338 892**	**15 843 392**	**16 348 392**	**16 898 392**
Põhitegevuse kulud kokku	**13 471 524**	**14 006 852**	**15 034 635**	**15 246 735**	**15 351 735**	**15 404 235**
*sh alates **2012** sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed*	**19 602**	**19 602**	**15 915**	**9 258**	**4 344**	**30**
Põhitegevustulem	**809 548**	**779 579**	**304 257**	**596 657**	**996 657**	**1 494 157**
Investeerimistegevus kokku	**-815 356**	**-1 326 000**	**-2 865 000**	**-1 999 000**	**-1 497 400**	**-2 595 000**
Eelarve tulem	**-5 808**	**-546 421**	**-2 560 743**	**-1 402 343**	**-500 743**	**-1 100 843**
Finantseerimistegevus	**-455 078**	**485 000**	**1 400 000**	**325 000**	**-200 000**	**330 000**
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	**-430 651**	**-61 421**	**-1 160 743**	**-1 077 343**	**-700 743**	**-770 843**
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (+/-)	**30 235**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	**943 343**	**881 922**	**-278 821**	**-1 356 164**	**-2 056 907**	**-2 827 750**
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	**7 527 200**	**7 992 598**	**9 376 683**	**9 692 425**	**9 488 081**	**9 818 051**
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	6 583 857	7 110 676	9 655 504	11 048 589	11 544 988	12 645 801
Netovõlakoormus (%)	46,1%	48,1%	62,9%	69,7%	70,6%	74,8%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	11 424 858	11 829 145	11 504 169	11 090 374	10 626 455	10 139 035
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	80,0%	80,0%	75,0%	70,0%	65,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	4 841 001	4 718 469	1 848 665	41 786	-918 533	-2 506 765

Tabel 5. **Riskistsenaarium 4**: laenuintressid kujunevad oodatust 50% võrra suuremaks

Kuusalu vald	**2023 täitmine**	**2024 eeldatav täitmine**	**2025 eelarve**	**2026 eelarve**	**2027 eelarve**	**2028 eelarve**
Põhitegevuse tulud kokku	**14 281 072**	**14 786 431**	**15 338 892**	**15 843 392**	**16 348 392**	**16 898 392**
Põhitegevuse kulud kokku	**13 471 524**	**14 006 852**	**14 318 700**	**14 520 700**	**14 620 700**	**14 670 700**
*sh alates **2012** sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed*	**19 602**	**19 602**	**15 915**	**9 258**	**4 344**	**30**
Põhitegevustulem	**809 548**	**779 579**	**1 020 192**	**1 322 692**	**1 727 692**	**2 227 692**
Investeerimistegevus kokku	**-815 356**	**-1 326 000**	**-2 655 000**	**-1 764 000**	**-1 247 400**	**-2 345 000**
Eelarve tulem	**-5 808**	**-546 421**	**-1 634 808**	**-441 308**	**480 292**	**-117 308**
Finantseerimistegevus	**-455 078**	**485 000**	**1 400 000**	**325 000**	**-200 000**	**330 000**
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	**-430 651**	**-61 421**	**-234 808**	**-116 308**	**280 292**	**212 692**
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (+/-)	**30 235**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	**943 343**	**881 922**	**647 114**	**530 806**	**811 098**	**1 023 790**
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	**7 527 200**	**7 992 598**	**9 376 683**	**9 692 425**	**9 488 081**	**9 818 051**
sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	6 583 857	7 110 676	8 729 569	9 161 619	8 676 983	8 794 261
Netovõlakoormus (%)	46,1%	48,1%	56,9%	57,8%	53,1%	52,0%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	11 424 858	11 829 145	11 504 169	11 090 374	12 124 252	13 366 332
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	80,0%	80,0%	75,0%	70,0%	74,2%	79,1%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	4 841 001	4 718 469	2 774 600	1 928 756	3 447 269	4 572 071

4.7 Kokkuvõte

Eelarvestrateegias on antud ülevaade Kuusalu valla eelarve tuludest, kuludest, investeerimis- ja finantseerimistegevusest aastatel 2023-2024 ning koostatud prognoosid nelja eelseisva aasta kohta. Eelarvestrateegia on struktureeritud vastavalt kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduses sätestatule.

Käesoleva eelarvestrateegiaga suudab Kuusalu vald täita finantsdistsipliini tingimusi vastavalt Rahandusministeeriumi kehtestatud normatiividele. Kuusalu vald on finantssituatsioonis, mis võimaldab teha järgneval neljal aastal valla arenguks vajalikke investeeringuid ja pakkuda

teenuseid. Kuusalu vald on tundlik väliskeskkonnast tulenevatele mõjuteguritele, nii eelarvetulude võimalikule vähenemisele ja eelarvekulude võimalikule kasvule.

5. Arengukava seire

Kuusalu valla arengukava rakendamine ja seire toimub kõige efektiivsemalt vallavolikogu, vallavalitsuse, hallatavate asutuste, ettevõtete ja vabaühenduste koostöös.

Valla arengukava ja eelarvestrateegiat ning valdkondlike arengukavasid seiratakse iga-aastaselt. Üldjuhul korraldab valla arengukava seiret ametnik, kellele on ametijuhendiga pandud valla arengutegevuse korraldamine ja koordineerimine ning valdkonna arengukava seiret valdkondlik struktuuriüksus.

Kui vallavalitsus ei ole määranud teistsugust tähtaega, esitavad struktuuriüksuste juhid valitsusele oma valdkonna põhiselt hiljemalt iga aasta 1. märtsil andmed valla arengukava ja valdkonna arengukava arengueesmärkide täitmise ja tegevuste läbiviimise kohta.

Ülevaade valla arengukavas, territooriumi osa arengukavas, hallatava asutuse arengukava ja valdkonna arengukavas ettenähtud eesmärkide täitmisest koostatakse eelneva kalendriaasta kohta ja esitatakse Kuusalu valla majandusaasta aruandes.

Iga-aastaselt analüüsitakse arengukava täitmist ja vajadusel uuendatakse ja täiendatakse dokumenti. Arengukava ja eelarvestrateegia peavad hõlmama iga aasta 15. oktoobri seisuga vähemalt nelja eelseisvat eelarveaastat. Vallavolikogu kinnitab arengukava ja eelarvestrateegia määrusega hiljemalt antud tähtpäevaks. Arengukava ja eelarvestrateegia peavad olema vastu võetud enne eelseisva aasta eelarve vastuvõtmist.

6. Arengukava lisad

Lisa 1. Tegevuste ja investeeringute kava
Lisa 2. Eelarvestrateegia tabel